

Міністерство
молоді та спорту
України

MINISTRY OF
FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK
Danida

ДЕМОКРАТІЯ, ПРАВА ЛЮДИНИ ТА УЧАСТЬ МОЛОДІ

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА ДЛЯ МОЛОДІЖНИХ ПРАЦІВНИКІВ

посібник для тренерів

Посібник підготовлено в рамках Програми «Молодіжний працівник», що реалізується Міністерством молоді та спорту України, Державним інститутом сімейної і молодіжної політики за сприяння Програми розвитку ООН в Україні.

Навчальний курс «Громадянська освіта для молодіжних працівників» є довготерміновим спеціалізованим курсом програми «Молодіжний працівник». В основу курсу закладені стратегічні пріоритети, визначені під час триденної сесії з пошуку майбутнього за участю ключових зацікавлених сторін (Future Search), які пізніше увійшли до Концепції розвитку громадянської освіти в Україні.

Розробники програми та автори посібника: **Ярина Боренько, Андрій Донець.**

Автори посібника висловлюють подяку за допомогу в розробці матеріалів **Олександру Войтенко** (експерту з теми прав людини), **Ірині Федорович** (експертці з теми толерантності та недискримінації), **Олені Черних** (голові правління Центру кращого інтернету), **Богдані Брилинській** (керівниці офісу «Львів — місто літератури ЮНЕСКО»), учасникам пілотного навчального курсу **Ярині Волошин, Олені Климович, Анні Дворній та Сергію Митрохіну.**

ЧАСТИНА I. ОСНОВНІ ТЕМИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

8

Обґрунтування програми «Молодіжний працівник»

9

Суть Програми «Молодіжний працівник»

10

Що таке молодіжна робота

14

Що таке громадянська освіта

17

Громадянська освіта в національних нормативних документах

19

Європейський підхід і ресурси міжнародних організацій

21

Ідентичність молодіжного працівника як впроваджувача громадянської освіти

23

Питання прав людини і демократії в навчальному курсі

25

Участь молоді та адвокація

28

Наскрізний компонент критичного мислення

31

Критичне мислення і творчість: сторітелінг

33

Художня література в рамках курсу

35

Короткий опис модулів курсу

ЧАСТИНА II. ОСНОВНІ ПРАКТИЧНІ ВПРАВИ

40

Хто я?

41

Сила квітів

44

Доступ до лікарських засобів

47

Чахал проти Великої Британії

49

Виклики для демократії

51

Діамант політик

53

Мапа стейкхолдерів

54

Матриця громадської участі

56

Інновації участі: найкращі практики

58

Мацюсь і Матильда

60

Те, що можна пояснити

61

Права людини в королівстві Мацюся

63

Паша та інші герої «Інтернату»

64

Конфлікти пам'яті

67

Квітка лотоса

69

Дерево проблем та дерево цілей

71

Стейкхолдери і цільові групи

72

Ключове повідомлення

75

Передача інформаційного повідомлення

76

План адвокаційної кампанії

77

Індивідуальний навчальний план

ДОДАТКИ

80

Домашні завдання

83

Орієнтовні програми

86

Матеріали до вправ

ОСНОВНІ ТЕМИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОГРАМИ «МОЛОДІЖНИЙ ПРАЦІВНИК»

Програма «Молодіжний працівник» започаткована 2014 року у відповідь на потреби реформування молодіжної політики. Ідея програми виникла на основі рекомендацій Ради Європи після моніторингу молодіжної політики, проведеного 2013 року.

У висновках моніторингу вказано, що, хоч в Україні й немає визначення молодіжної роботи, фактично існує багато різноманітних форм роботи з молоддю; утім, вона часто здійснюється завдяки відданості справі окремих людей, а не системному підходу (с. 122–123). Тож Команда міжнародних оглядачів рекомендувала Україні сприяти розвитку освіти й навчання у сфері молодіжної роботи (рекомендація 23, с. 133), а саме:

- ❁ Необхідно визнати, що позакласна діяльність сприяє навчанню, коли під час її організації застосовується методологія неформальної освіти.
- ❁ Необхідно посилювати залучення молоді до соціальної діяльності. Це означає не лише відвідування, а й активну роль у підготовці, плануванні, виконанні та оцінюванні діяльності. Дорослі фасилітатори мають володіти навичками та методами делегування повноважень молоді та забезпечення її активної участі.
- ❁ У молодих людей, які активно працюють волонтерами у молодіжних центрах та клубах, необхідно розвивати лідерські навички, щоб з часом вони змогли втілювати власні ініціативи.
- ❁ Необхідно розвивати навички ведення молодіжної роботи, для чого слід забезпечити навчання молодіжних працівників та його офіційне регламентування за допомогою відповідних механізмів.

(Ева Кжаклевська, Говард Вільямсон.
Молодіжна політика України. Висновки Команди міжнародних оглядачів Ради Європи. — Страсбург: Видавництво Ради Європи, 2013. — 190 с.)

Програму «Молодіжний працівник» ініційовано Міністерством молоді та спорту України, Державним інститутом сімейної та молодіжної політики і Програмою розвитку ООН. В основу програми покладено ідею об'єднання навколо розвитку якісної молодіжної роботи представників державного та громадського секторів та підвищення їхньої кваліфікації. Програма базується на найкращих європейських практиках молодіжної роботи, орієнтується на підхід та навчальні засоби, запропоновані Радою Європи. Програма є одним із пріоритетів Державної програми «Молодь України 2016–2020», інструментом впровадження європейських принципів молодіжної роботи та націлена на офіційне визнання понять «молодіжна робота» і «молодіжний працівник». З 2015 року участь у ній взяли понад півтори тисячі осіб.

Три рівні програми передбачають набуття молодіжними працівниками визначених компетенцій. На базовому тренінгу можна отримати стимул та визначити власний шлях професійного розвитку як молодіжного працівника. Саме тут учасники дізнаються, що таке молодіжна політика, як вона реалізується в Україні, в чому полягає зміст молодіжної роботи, чим вона особлива, чому важливо робити акцент на участі й залученості молоді, що означає бути молодіжним працівником у громаді.

Учасники, які хочуть опанувати додаткові компетенції в межах певної теми, можуть взяти участь у спеціалізованих тренінгах. Одна з таких спеціалізованих довготермінових програм присвячена громадянській освіті. Вона складається з трьох модулів та домашніх завдань. За результатами навчання молодіжний працівник зможе допомагати молоді стати й бути активними громадянами, розуміти права людини та власну ідентичність, цікавитися суспільними процесами, критично їх оцінювати, а також бути їх рушієм.

Примітка: У даній програмі поняття «компетенції» вживається у тому самому значенні, що й законодавчо визначена «компетентність». Таке подвійне найменування зумовлене тим, що в більшості ненормативних документів з молодіжної роботи та молодіжної політики поняття «компетенція» було зафіксовано ще до ухвалення Закону «Про освіту» та вироблення Концепції «Нова українська школа».

ЩО ТАКЕ МОЛОДІЖНА РОБОТА

(на основі Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи)

Молодіжну роботу зазвичай розуміють як інструмент особистісного розвитку, соціальної інтеграції та активного громадянства молодих людей.

Це різнопланова діяльність (освітня, соціальна, політична, культурна тощо), що реалізується «разом із» молоддю, «для» молоді та «силами» самої молоді. Молодіжна робота здійснюється поза межами формальних освітніх програм, а отже, найчастіше пов'язана з неформальною або інформальною освітою. Основною метою молодіжної роботи (діяльності молодіжних працівників) є створення для молодих людей можливостей власноруч формувати своє майбутнє.

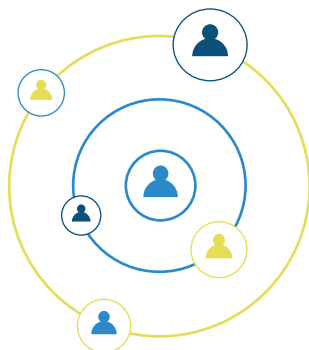
До молодіжної роботи залучаються різні установи, організації, неформальні групи та окремі працівники, тому діапазон тем надзвичайно широкий. До молодіжної роботи можуть зараховувати політичну діяльність, вуличну роботу, спортивні заходи, соціальне підприємництво та організацію дозвілля.

ДЛЯ ЧОГО ПРОВАДИТЬСЯ МОЛОДІЖНА РОБОТА:

щоб дати молодим людям змогу **робити те, що вони хочуть**, разом або індивідуально;

щоб надати молодим людям **можливості** для розвитку **самостійності та автономії**;

щоб **забезпечити** молодих людей здоровими і безпечними **можливостями** **приємного дозвілля та відпочинку**;

щоб **розширити можливості** молодих людей **щодо зміни тих ситуацій** у безпосередньому оточенні та в суспільстві, які, на їхню думку, потребують змін;

щоб **допомогти** молодим людям **взаємодіяти з владою** та політиками;

щоб **створити** для молодих людей **можливості залучення до неформальної освіти**, що сприяє розвитку їхніх компетенцій.

МОЛОДІЖНА РОБОТА МАЄ

ТАКІ ОЗНАКИ:

- Ціннісно-орієнтована:** загалом молодіжна робота орієнтована на такі далекосяжні цілі, як інклюзія та соціальна згуртованість.
- Орієнтована на потреби молоді:** молодіжна робота орієнтована на головні потреби й сподівання, визначені самими молодими людьми.
- Добровільна:** молодіжна робота не є обов'язковою і ґрунтується на добровільній участі молоді.
- Розвивальна:** молодіжна робота спрямована на особистісний, соціальний та етичний розвиток молодих людей.
- Побудована на стосунках:** молодіжна робота передбачає відкрите й щире спілкування з молодими людьми та внесок у підтримку життєздатності громад.
- Саморефлексивна й критична:** учасники молодіжної роботи постійно коригують діяльність відповідно до своєї місії.

Молодіжна робота дотична до проблематики місця молодих людей та їхніх інтересів у суспільстві й державі. Вона також охоплює аспекти впливу на молодь суспільства, політики та влади, особливо якщо ці чинники провокують неблагополуччя молодих людей, їх маргіналізацію або виключення.

ПОРТФОЛІО МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ РАДИ ЄВРОПИ

На різних етапах навчання в рамках Програми «Молодіжний працівник» рекомендовано обговорювати з учасниками такі питання:

- ✔ Яку молодіжну роботу ви практикуєте?
- ✔ Чи відповідає ваша молодіжна робота цим характеристикам? Які з них є найважливішими для вас?
- ✔ На які цілі спрямовано вашу молодіжну роботу?

МОЛОДІЖНА РОБОТА ТА НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА

У більшості випадків основним інструментом молодіжної роботи є неформальна освіта. Це специфічна форма навчання поза межами формальної освіти, що відрізняється як формою організації, так і методологією та типом визнання. Досвід неформальної освіти допомагає знайти своє призначення в суспільстві, а також отримати перше робоче місце. Участь у неформальній освіті є добровільною, але саме навчання — цілеспрямоване, як організатори, так і учасники прагнуть досягти чітко окресленого результату. Неформальна освіта здебільшого спрямована на практикування навичок і цінностей, а не на засвоєння конкретних знань (утім, чинник здобуття знань повністю не нівельовано).

Методологічно неформальна освіта збалансовує когнітивні, емоційні та практичні аспекти навчання, поєднує індивідуальне та групове навчання, передбачає солідарні та симетричні стосунки у навчанні й просуває ідею партнерства між тими, хто навчається, і тими, хто навчає. У навчальних програмах важливо враховувати потреби та можливості учасників, застосовувати різні методи, формувати зміст відповідно до реалій життя учасників, практикувати експерименти, обмін досвідом та міжкультурний обмін.

Цінності, які просуває неформальна освіта, безпосередньо пов'язані з цінностями громадянської освіти. Зокрема це:

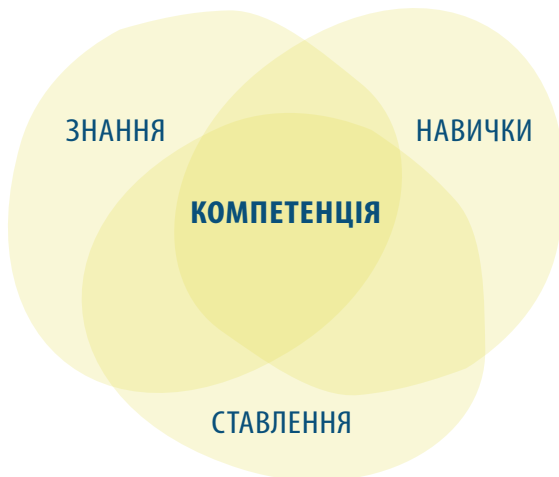
- **Цінності, пов'язані з особистісним розвитком:** самостійність, критичне мислення, відкритість, цікавість, творчість тощо.
- **Цінності, пов'язані з соціальним розвитком:** комунікація, участь і демократичне громадянство, солідарність і соціальна справедливість, відповідальність, трансформаційна сила конфлікту.
- **Етичні цінності:** права людини, повага до інших, міжкультурне навчання та діалог, мир і ненасильство, гендерна рівність, діалог між поколіннями.

Впроваджувачі неформальної освіти використовують методи, засновані на рівності, сприймають різноманітність як позитивний інструмент навчання, встановлюють критично осмислені взаємозв'язки між конкретним і абстрактним і обізнані з життям і культурою молодих людей у Європі.

КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДІЖНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Компетенція розглядається як здатність робити щось успішно та ефективно. Портфоліо — це інструмент, який дає молодіжним працівникам змогу самостійно оцінити свої компетенції з точки зору трьох взаємопов'язаних складових: знань, умінь та ціннісного ставлення. Знання — це всі теми й питання, з якими молодіжний працівник має бути обізнаний задля ефективної роботи. Навички — здатність виконувати дії, що становитимуть ефективну молодіжну роботу. Ціннісне ставлення стосується позицій, уявлень, переконань молодіжного працівника, завдяки яким його діяльність відповідає змісту молодіжної роботи.

Структура компетенції

Каталог компетенцій у Портфоліо відповідає вісьмом функціям молодіжної роботи. Таким чином, компетенції не існують самі по собі, а вписуються у визначення молодіжної роботи в межах її конкретних функцій, а саме:

1. Враховувати потреби і прагнення молодих людей.
2. Забезпечувати можливості для навчання молоді.
3. Підтримувати та розширювати можливості молоді щодо розуміння свого суспільства й взаємодії з ним.
4. Підтримувати молодих людей в активному і конструктивному опануванні міжкультурних відносин.
5. Забезпечувати оцінювання з метою покращення якості роботи.
6. Підтримувати колективне навчання в командах.
7. Здійснювати внесок у розвиток організації та політики/програм, кращих для молоді.
8. Розробляти, впроваджувати та оцінювати проекти.

Важливо, щоб під час здобуття громадянської освіти учасники зіставляли свої компетенції як впроваджувачів громадянської освіти із власним профілем молодіжного працівника. Саме компетентнісний вимір дає можливість створити професійну ідентичність молодіжного працівника.

Громадянська освіта — це доволі давній термін у політичній традиції, який виник одночасно із сучасними теоріями демократії. Наприклад, першочерговим завданням громадянської освіти визначено поєднання публічної і приватної сфери громадянина і людини. У цій площині громадянська освіта має готувати людей стати громадянами і відповідально виконувати свою роль.

Сучасні концепції громадянства, як і універсальність прав людини, визначені Декларацією ООН про права людини, виводяться з теорій епохи Відродження, коли громадянство почали трактувати як соціальне явище і відділяти від національності. У межах цих положень, на відміну від традиції Стародавнього Риму, звідки походить поняття громадянства як привілею, громадянство — це також і соціальні відносини, у яких ми самі обираємо свою роль у спільноті, а наша громадянська дія може проявлятися у будь-якому місці й у будь-який час.

Основою для громадянства є підхід до організації та функціонування влади, заснований на визнанні прав та свобод людини, які виникають у вертикалі відносин між владою і людиною.

Наприклад, у розумінні Руссо, влада виникає на основі суспільного договору, який, своєю чергою, заміняє природну незалежність. Свобода громадянина в жодному разі не є обмеженням, але відмінна від природної незалежності й ґрунтується на спільному інтересі.

Культурний спадок Руссо та інших мислителів епохи Просвітництва важливий і для розуміння педагогічних концепцій, які зароджувалися одночасно з теоріями прав людини і демократії. Цілком закономірно, що коли відбувалася зміна самого розуміння природи державної влади, то поставало питання, як виховати громадян так, щоб вони жили в умовах суспільного договору. У педагогічному трактаті «Еміль, або про виховання» Руссо порушив питання, як виховати людину і громадянина. У поняття «людина» він вкладав природність, що передбачає необмежену волю і свободу, а в поняття «громадянина» — умови, за яких людина є членом спільноти і живе за положеннями суспільного договору. Він вважав, що неможливо одночасно навчатися природності й громадянства, але можна досягти стану, коли людина і громадянин існують одночасно. Тому найкращими соціальними інститутами є ті, які спроможні усунути абсолютне існування людини в її природних властивостях і замінити його відносним, переносячи «я» у спільноту, де людина не належить лише собі, а є чутливою до інтересів громади. Тож одним із завдань освіти стає виховання громадянина як члена спільноти, в якій існують домовленості щодо певних обмежень.

У деяких випадках громадянську освіту можна безпосередньо ототожнити з підготовкою громадян до політичної участі (зокрема, прямої політичної участі).

Алексіс де Токвіль, аналізуючи громадський (міський) рівень американської демократії, говорив, що громадянські інститути (як-от загальноміські збори) навчають свободи, як школи — науці, і метою школи є донести до людей, як використувати свободу і насолоджуватися нею. У розумінні Токвіля, школа є тим містком, який пов'язує та інтегрує публічні й приватні сфери, допомагає досягти гармонії в суспільстві й побудувати довіру між владою та громадянами.

В американській демократії питання громадянської освіти більше пов'язують з участю громадян у представницьких структурах, і сама така участь дає навчальний ефект і позитивні політичні результати. Джон Стюард Мілль вважав, що участь у політичному і громадському житті є «для громадян засобом ментальної освіти, способом посилення активних можливостей, перевірки та реалізації суджень і переконань на практиці й здобуття і практичних знань про суб'єкти, з якими вони мають справу». Це джерело американської політичної культури і розуміння громадянства, в межах яких активність і колективна дія проявляються в участі в судах присяжних, ініціюванні публічних кампаній та дорадчих органів, високому рівні благодійності та соціальної відповідальності бізнесу, волонтерстві та залученості до громадських об'єднань. Саме така соціальна активність виводить людей із приватної сфери і формує почуття спільних інтересів, соціальних зв'язків та спільної відповідальності. Поняття ментальної освіти і формування громадянина у цьому сенсі — це переведення громадянства на рівень звички, традиції і відповідних моделей поведінки, а також констатація, що неосвічені народи схильні спокійно приймати тиранію.

Сьогодні в європейській традиції громадянство і громадянська освіта трактуються більш різноманітно і безпосередньо залежать від внутрішньої організації держав та освітніх систем. Спроби концептуалізації та узагальнення підходів до громадянської освіти відбуваються як і на національних рівнях, так і в рамках міжнародних організацій. З цих концепцій також випливає роль молодіжної роботи та молодіжних працівників.

ХАРТІЯ З ОСВІТИ З ДЕМОКРАТИЧНОГО ГРОМАДЯНСТВА ТА ОСВІТИ З ПРАВ

ЛЮДИНИ (документ Ради Європи, який має рекомендаційний характер) містить не просто визначення громадянської освіти, а «освіти з демократичного громадянства», де зроблено акцент на цінності демократії. Отож, згідно з Хартією, освіта з демократичного громадянства — це освіта, навчання, просвітницька, інформаційна, практична діяльність та активні дії, спрямовані на надання тому, хто навчається, знань, умінь та розуміння, а також формування моделей поведінки та ціннісного ставлення у плані здійснення та захисту демократичних прав і обов'язків як члена суспільства, формування вміння цінувати різноманітність та відігравати активну роль у демократичному житті задля підтримки та захисту демократії й верховенства права.

До ухвалення Хартії широко побутував термін «європейське громадянство», що передбачає акцент на формуванні європейських цінностей у тих, хто навчається. Поняття «європейські цінності» охоплювало демократію, права людини, верховенство права, рівність, свободу, які є підвалинами сучасної європейської культури. З іншого боку, визнано, що поняття «громадянство» давно вже означає не лише зв'язок громадянина з державою, а й поширюється на всі права і обов'язки людини, яка проживає в спільноті.

Такі права і обов'язки включають повагу до інших та відповідальну участь у житті спільноти. 2005 рік Європейський Союз оголосив Європейським роком громадянства через освіту, на основі досвіду попередніх дискусій сформулювавши гасло: «Громадянство починається дуже близько: удома, в районі, у школі».

Хартія — це спроба виробити спільні підходи, визначити принципи, напрями політики та міжнародної співпраці. З одного боку, зроблено спробу стандартизувати підходи до громадянської освіти та поєднати цілі й завдання окремих сфер політики, з іншого — збережено право кожної країни визначити власні пріоритети. Але головним завданням громадянської освіти залишається сприяння утвердженню демократії. Громадянська освіта стосується не формального «національного» громадянства, а громадянства як соціальної позиції, що може проявлятися будь-де і будь-коли. Звідси й твердження, що громадянська освіта має формувати цінності та моделі поведінки, спрямовані на утвердження, а за потреби — й захисту демократії.

Попри глобальність концепції, громадянська освіта є практичною і має допомагати тим, хто навчається, опанувати необхідні компетенції, щоб бути не просто активним членом уявного великого суспільства, а активним громадянином у власній громаді, в місті, на роботі, у школі, в громадській організації та будь-яких інших середовищах.

У вужчому значенні громадянську освіту можна ототожнити з підготовкою громадян до участі в процесі ухвалення рішень. Це, зокрема, стосується і громадянської освіти як освіти дорослих. У сучасній демократії важливе не лише забезпечення вільних виборів влади, але й постійна широка участь громадян у суспільно-політичних процесах, можливості долучатися до рішень, отримувати інформацію про діяльність влади, змога вплинути на власне життя й життя громади.

Для цього потрібні як інструменти, гарантовані владою, так і компетенції громадян, які допомагають користуватися наданими можливостями участі. У молодіжній сфері базовим документом, який окреслює можливості, форми та практичні інструменти участі молоді, є Переглянута Європейська хартія участі молоді в місцевому і регіональному житті.

Учасники цієї програми мають відчутти зв'язок між особистими уявленнями про громадянську освіту та документами, які визначають зміст громадянської освіти. Важливо пам'ятати, що на цьому етапі стикаються дві сфери — молодіжна робота і громадянська освіта. З огляду на різноманітність понять і трактувань учасникам важливо сформулювати власне бачення на основі **трьох ключових тез**:

- Громадянська освіта є широким поняттям, вона має бути інструментом формування в людей умінь і навичок існування в демократичному суспільстві з урахуванням потреб різних рівнів, зокрема й локальних.
- Ідеал громадянської освіти — проактивні громадяни, які володіють необхідними компетенціями, щоб брати участь у житті суспільства.
- У вузькому сенсі громадянська освіта фокусується на залученні громадян до суспільного життя та активної участі в ухваленні рішень. Це означає, що ми не лише вивчаємо техніки участі, а й надаємо необхідні базові знання, вміння та навички, що забезпечують успішність цієї участі як для конкретної людини, так і для суспільства.

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА В НАЦІОНАЛЬНИХ НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТАХ

У ЗАКОНІ УКРАЇНИ «ПРО ОСВІТУ»

зазначено, що «держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних із реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина» (Ст. 5 «Державна політика у сфері освіти», п. 5). У ст. 12 «Повна загальна освіта» зазначено, що складовою мети освіти є теж громадська активність, а ключові компетентності включають «громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей». Також у Законі вказано, що освіта є формальною, неформальною та інформальною.

Громадянська освіта, яка включає зокрема й освіту, описана в Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства на 2016–2020 рр. і визначається через участь громадян: «активізація комплексних заходів, спрямованих на підвищення громадянської освіти населення щодо можливості захисту своїх прав та вираження інтересів через різні форми демократії участі» (п. 4.1)

3 жовтня 2018 року Кабінет Міністрів України затвердив Концепцію громадянської освіти в Україні. Згідно з концепцією, основними громадянськими компетентностями, на які має бути спрямовано громадянську освіту в Україні, є:

- розуміння власної громадянської (державної), національної та культурної ідентичності, повага до інших культур та етносів;
- здатність берегти українські традиції та духовні цінності, володіти відповідними знаннями, вміннями та навичками, спроможність реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства;
- знання європейських цінностей, зокрема принципів демократії, та здатність застосовувати їх у повсякденному житті; розуміння та сприйняття цінності прав та свобод людини, вміння відстоювати свої права та права інших; розуміння та сприйняття принципів рівності та недискримінації, поваги до гідності людини, толерантності, соціальної справедливості, доброчесності, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки, здатність попереджувати та розв'язувати конфлікти;

- розуміння значення національної пам'яті та її впливу на суспільно-політичні процеси;
- знання та розуміння державного устрою, державного управління у всіх сферах суспільного життя на всеукраїнському та місцевому рівні;
- знання механізмів участі у суспільному, суспільно-політичному та державному житті та вміння їх застосовувати разом із прийняттям рішень на всеукраїнському та місцевому рівні; відповідальне ставлення до своїх громадянських прав і обов'язків, пов'язаних з участю в суспільно-політичному житті;
- здатність формувати та аргументовано відстоювати власну позицію, поважаючи відмінні думки/позиції, якщо вони не порушують прав та гідності інших осіб;
- здатність критично аналізувати інформацію, розглядати питання з різних позицій, приймати обґрунтовані рішення;
- здатність до соціальної комунікації та вміння співпрацювати для розв'язання проблем спільнот різного рівня, зокрема шляхом волонтерської діяльності.

У межах співпраці з Радою Європи, зокрема рамових програм співробітництва у молодіжній сфері, здійснено переклади навчальних матеріалів, які ми рекомендуємо використовувати у процесі впровадження громадянської освіти для молодіжних працівників:

✓ «Компас: посібник з освіти в області прав людини за участі молоді», виданий вперше 2002 року в рамках Молодіжної програми освіти з прав людини, спрямованої на координацію навчання прав людини як складової молодіжної політики. Рада Європи систематично проводить навчання для тренерів, які працюють з молоддю у сфері прав людини, зокрема й національні програми, доступні й для України. Сьогодні «Компас» перекладений більш ніж 30 мовами світу, а його елементи впроваджено в шкільні програми. Пізніше у «Компаса» появився «молодший брат» — Посібник з навчання прав людини для дітей «Компасіто», поки доступний лише англійською, французькою та російською мовами (офіційні мови Ради Європи).

✓ «Скажи своє слово! Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті». Говорячи про участь молоді, ми маємо розуміти, що це не самоціль, а лише засіб здійснення позитивних змін у житті молодих людей та побудови кращого суспільства. Постійно з'являються нові інструменти залучення та участі, один із яких — Переглянута Хартія про участь молодих людей у регіональному та місцевому житті (скорочено — Хартія участі молоді). Документ є інструментом підтримки молоді, молодіжних працівників, організацій та місцевих органів влади у сприянні розвитку та посиленні конструктивної участі молоді в ухваленні рішень. Навчальний посібник «Скажи своє слово!» показує, як практично застосовувати основні положення Хартії, пояснює, що таке реальна участь молоді, та надає практичні інструменти діяльності.

✓ «Закладинки: посібник з протидії мові ненависті онлайн через освіту з прав людини». Посібник є джерелом інформації про засади Загальноєвропейської кампанії з протидії мові ненависті та збірником освітніх вправ. Права людини, свобода висловлення поглядів, протидія расизму й дискримінації, кіберзалякування, приватність і безпека, інтернет-грамотність, демократія — основні теми посібника, що містить як фактичний матеріал, так і практичні вправи.

✓ «Країна гідності: вивчення соціальних прав через освіту з прав людини. Навчальна гра для молоді» — це карткова гра, у якій гравців як членів парламенту вигаданої країни просять ухвалити рішення про політику щодо соціальних прав у рамках плану розвитку на найближчі п'ять років. Добираючи аргументи під час ухвалення рішень, гравці більше дізнаються про соціальні права та їх зв'язок із соціальною політикою.

✓ Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи — практичний інструмент оцінювання та розвитку компетенцій молодіжних працівників, містить доступну інформацію про молодіжну роботу, неформальну освіту й детальний огляд функцій молодіжної роботи та компетенцій молодіжних працівників.

Оскільки всі країни — члени Ради Європи є членами ООН, Рада Європи декларує підтримку запровадженню Всесвітньої програми освіти у галузі прав людини, затвердженої Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 2004 року. Програма передбачає запровадження освіти з прав людини в системі формальної освіти та сприяння розробці довготермінових національних стратегій і програм, що охоплюватимуть початкову, середню та вищу освіту. ООН також відзначила роль освіти у формуванні «поваги, сприянні активній участі, рівності та відсутності дискримінації в суспільстві». Відповідальність за впровадження Програми покладено на профільні міністерства. Програма ООН супроводжується інструментами впровадження, оцінювання й моніторингу. Україна бере участь у впровадженні Всесвітньої програми, зараз відбувається підготовка заходів четвертого етапу, і саме тому Міністерство освіти і науки України ініціює включення елементів освіти з прав людини до навчальних програм.

ІДЕНТИЧНІСТЬ МОЛОДІЖНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК ВПРОВАДЖУВАЧА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

Центральною темою цього курсу є ідентичність. Вона розглядається в кількох вимірах — як особиста ідентичність та ідентичність молодіжного працівника у контексті цінностей прав людини і демократії та ідентичностей молоді. Ми також виходимо з того, що саме цінності формують нашу ідентичність, а в суспільстві це проявляється в моделях поведінки, застосовуваних у повсякденному житті. Цій темі присвячено кілька вправ у кожному модулі, але починаємо від персональних цінностей. Завдяки цьому учасники занурюються в тему, вибудовують зв'язок між особистим баченням та концепціями молодіжної роботи і громадянської освіти, а також ближче знайомляться одне з одним.

Персональну ідентичність ми розкриваємо через аналіз власних цінностей, здатність від чогось відмовлятися і брати на себе певні зобов'язання. На наступному етапі намагаємося визначити, які цінності мають формуватися в процесі громадянської освіти і яку роль відіграє в цьому молодіжна робота.

Зараз спостерігається етап професіоналізації молодіжної роботи. Молодіжним працівникам важливо мати свою ідентичність. Цей аспект ми розглядаємо крізь призму компетенцій молодіжного працівника та функцій молодіжної роботи, представлених у [Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи](#).

Ідентичність з точки зору демократії та прав людини є складнішою темою. Тут ідеться про ціннісний вимір і про те, наскільки ми розуміємо цінності прав людини і демократії й віримо в них, щоб передавати їх іншим засобами молодіжної роботи: про те, що важливо для кожного з нас як громадянина і про те, як молодіжна робота може посприяти формуванню традиції активного громадянства.

Молодіжні працівники мають бачити різні ідентичності молоді й сприймати їх як ресурс різноманітності. У деяких випадках молодіжним працівникам слід активно підтримувати різноманітність, включати представників груп, які асоціюються з «меншинами», до загальних процесів і запобігати їх маргіналізації. Питання ідентичності й розуміння суспільства також порушуються у вправах із використанням творів художньої літератури, зокрема роману Сергія Жадана «Інтернат».

Питання ідентичності лежать на перетині багатьох наук, тому формулювати визначення й предмет дискусії можна по-різному. Нам найдоцільніше розглядати ідентичність як особи, так і молодіжного працівника як набір характеристик, що роблять нас упізнаваними, подібними й відмінними. Ми також можемо говорити про ідентичність як «сприйняття самого себе» та «сприйняття мене іншими».

У контексті професіоналізації молодіжної роботи ми так чи інакше переходимо до групової ідентичності, аналізуємо унікальність молодіжних працівників. Цей аспект детальніше розглянуто в рамках базового тренінгу Програми «Молодіжний працівник» у блоці «Молодіжний працівник у громаді».

Оскільки молодіжні працівники працюють переважно з групами і в групах, колективах чи спільнотах, слід пам'ятати про таке поняття, як «соціальна ідентичність» і мати чітке уявлення про молодь, з якою працюємо. В основу нашого підходу покладено визначення автора теорії соціальної ідентичності Генрі Тайфеля, який стверджував, що *люди мають вроджену схильність «вписувати» себе в одну або більше груп, які є частиною їхньої ідентичності на основі членства в цій групі і визначення меж щодо інших груп.*

Отже, у своїй роботі ми, з одного боку, розглядаємо молодь як специфічну соціальну групу з певним набором характеристик, а з іншого, усвідомлюємо, що молоді люди належать до різноманітних груп, у яких відбувається процес їхньої соціалізації. Свої уявлення про молодь ми також формуємо під час виконання домашнього завдання після другого модуля, визначаючи потреби молодих людей щодо участі в ухваленні рішень.

ПИТАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ДЕМОКРАТІЇ В НАВЧАЛЬНОМУ КУРСІ

Цінності демократії та прав людини покладено в основу і громадянської освіти, і молодіжної роботи. У межах цієї програми тему розглянуто в кількох аспектах:

1. Розуміння історичного розвитку.
2. Розуміння участі громадян в ухваленні рішень як важливого елемента сучасної демократії.
3. Усвідомлення вертикального і горизонтального виміру прав людини.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК УЯВЛЕНЬ ПРО ДЕМОКРАТІЮ

Історичний розвиток уявлень про демократію ми розглядаємо в контексті європейських цінностей, визначених незалежною асоціацією European-Values.info у документі «Визначення основних європейських цінностей та їх значення для нашого сучасного суспільства». Ця концепція розглядає процес еволюції європейських цінностей як щаблі від основи (гуманістичного світогляду) до вершечка — прав людини.

Ця концепція дає можливість зрозуміти історичні передумови виникнення прав людини, а також умови ефективного функціонування системи прав людини.

У процесі обговорення **СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ** та участі як її основної цінності, важливо, щоб учасники усвідомили: участь — це не лише голосування на виборах, а багато інших можливостей долучатися до рішень, які безпосередньо впливають на наше життя. Тому тут доречно говорити як про переваги, так і про загрози демократії, можливості її захисту в реальних умовах, про особливості сучасної демократії. Зокрема, слід виходити з основних положень сучасних дискусій про демократію, а саме:

- **конкурентність** як ситуація, коли політичну владу здобувають у постійному суперництві й боротьбі;
- **широка участь** громадян у ухваленні політичних рішень;
- дотримання основних **прав і свобод** людини;
- **інформування** громадян про альтернативи розвитку й **відкритий** процес ухвалення рішень;
- **рівне трактування** громадян державою в будь-яких ситуаціях.

Права людини мають як вертикальний, так і горизонтальний вимір. Для вивчення цієї теми учасникам рекомендовано прочитати Розділ 1 посібника «Компас». У рамках першого модуля тренінгової програми ми зосереджуємося на таких тезах:

1. У вертикальній схемі стосунків між державою і громадянином всі питання порушення чи відновлення прав людини вирішуються шляхом незалежного і справедливого судочинства. У горизонтальних стосунках у суспільстві важливі як знання законів, так і формування таких моделей поведінки, які унеможливають посягання на права один одного.

2. Для молодіжної роботи важливе формування недискримінаційної поведінки та толерантного ставлення. Це не означає, що молодь, із якою ми працюємо, обов'язково повинна мати теоретичні знання про права людини чи дискримінацію. Проте ці базові знання мають опанувати молодіжні працівники.

3. У молодіжній роботі важливо усвідомлювати, що і у вертикальному, і в горизонтальному вимірах права людини часто конфліктують. Саме про це — відомий вислів Віктора Гюго: *«Загальний закон — це свобода, яка закінчується там, де починається свобода іншого»*. Права людини тягнуть за собою відповідальність, яка й починається з усвідомлення обов'язку зважати на свободу іншого. Ще з часів Французької революції свободу почали розуміти як можливість робити все, що не шкодить іншому.

У даному курсі поняття «свобода» є базовим для розуміння концепції прав людини. В одному з перших документів на цю тему, Французькій декларації прав людини і громадянина 1789 р., закріплено такі основні свободи: свобода совісті, свобода слова, презумпція невинуватості й недоторканність особи та її майна. З іншого боку, з часів Французької революції укоренилося розуміння обов'язку держави забезпечувати та гарантувати права й свободи людини та права громадян чинити опір гнобленню зі сторони держави (право на повстання).

Для опрацювання теми основних прав людини в межах цього курсу рекомендовано використовувати Загальну декларацію прав людини та / або Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод. Слід зауважити, що міжнародні документи у сфері прав людини, які підписала Україна, мають здебільшого силу закону.

УЧАСТЬ МОЛОДІ ТА АДВОКАЦІЯ

Цей навчальний курс, особливо третій модуль, спрямований на розвиток компетенцій, потрібних для реалізації можливостей участі у громадському та політичному житті як самих молодіжних працівників, так і молодих людей, із якими вони працюють. Його необхідність обумовлена, з одного боку, тим, що молоді люди прагнуть жити в кращому, більш демократичному суспільстві й готові на певні дії заради цього, але часто не знають, як саме діяти, а з іншого боку, тим, що серед молоді зростає рівень зневіри в дієвості свого впливу.

Участь є фундаментальним правом людини. У Статті 21 Загальної декларації прав людини сказано: *кожна людина має право брати участь в управлінні своєю державою безпосередньо або через вільно обраних представників*. Упродовж першого і другого модулів ми розглядаємо демократію як форму влади і як цінність, яка проявляється у повсякденній поведінці кожного з нас. З іншого боку, демократія — це також безперервний процес, який вимагає участі й долучення, для чого потрібні певні компетенції.

Участь громадян в ухваленні політичних рішень набуває дедалі різноманітніших форм — від традиційного голосування на виборах до участі в консультативних органах чи просування власних проектів через бюджети участі.

Пам'ятаймо, що молодіжні працівники працюють з підлітками та молоддю, які часто ще не набули права брати участь у виборах, тож не можуть бути учасниками демократичного процесу. А молоді люди, які це право набули і мають бажання щось зробити для своєї громади, навряд терпляче чекатимуть рік чи кілька років до чергових виборів. Що в такому випадку може запропонувати їм молодіжна робота та молодіжні працівники? Актуальна відповідь на це питання — тема участі та адвокації.

«Один із найважливіших способів участі молодих людей у житті спільноти й політичній діяльності — долучення саме на місцевому рівні: тут молодь більше обізнана з конкретними питаннями, нагальними для неї самої та її кола, тут у неї більше можливостей для здійснення безпосереднього впливу. Демократія — це не тільки національне і міжнародне питання: потрібно почати з власних околиць!» (Компас: Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді, с. 464)

Для долучення до процесів ухвалення рішень необхідно:

- ✓ знати, як влаштована публічна влада, розуміти повноваження та сфери відповідальності влади на різних рівнях — національному та місцевому;
- ✓ розуміти, як формується публічна політика;

- ✔ знати визначені законодавством можливості впливу на формування публічної політики;
- ✔ усвідомлювати роль громадянського суспільства у формуванні публічної політики і розвитку компетенцій, необхідних для участі.

Існує низка інструментів участі громадян у формуванні публічної політики, закріплених у законодавстві, та інструментів участі у житті громади, які базуються на громадській ініціативі й не потребують законодавчого оформлення. Під час навчального курсу учасники ознайомляться і з «традиційними» інструментами участі, й з новітніми, які реалізуються засобами інтернету (т. зв. «цифрове громадянство»).

Молодіжні працівники користуються авторитетом і повагою серед молодих людей, з якими працюють, і, можливо, серед представників органів влади у своїй громаді. Проте молодіжні працівники не володіють супер-силою і не здатні розв'язати всі проблеми, відповісти на всі питання молодих людей. У цьому тематичному блоці ми розглядаємо роль молодіжних працівників у підтримці демократичної участі молоді в громаді, аналізуємо союзників і потенційних противників молодіжної роботи, пов'язаної з розвитком демократичної участі, і розробляємо плани діяльності, спрямовані на посилення участі.

У межах цього курсу пропонуємо визначати адвокацію як *публічні дії*, які здійснюють люди та організації з метою впливу на ухвалення на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівні рішень щодо вдосконалення політики або змін в інтересах певних груп чи осіб, які самі не мають доступу до ухвалення таких рішень.

Крім того, адвокація слугуватиме молодіжним працівникам як **інструмент** залучення й підтримки змістовної та усвідомленої участі молоді. Адвокаційна діяльність неможлива без базових знань та навичок проектного менеджменту, оскільки будь-яка кампанія, інформаційна чи адвокаційна, є проектом. Під час планування молодіжних адвокаційних ініціатив рекомендуємо дотримуватися критеріїв якості молодіжних проектів, викладених у посібнику Ради Європи «Скажи своє слово! Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті» (с. 62). Тож частину курсу присвячено розвитку компетенцій молодіжних працівників щодо розробки та реалізації ініціатив молоді, які, окрім іншого, надають навчальні можливості.

В основу курсу покладено підхід до розробки адвокаційної кампанії, описаний у посібнику Ради Європи «Скажи своє слово!» (с. 92–95). Для реалізації кожного з кроків у другій частині посібника запропоновано вправи та інструменти.

КРОК 1. ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ

Плануючи адвокаційну діяльність, насамперед необхідно визначити, на якому питанні слід зосередитися задля сприяння зміні політики / ухвалення рішення. Це питання має відповідати місцї організації, групи, мережі організацій. Діяльність необхідно провадити на основі узгоджених правил.

КРОК 2. ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛЕЙ ТА ЗАВДАНЬ

«Адвокати» мають чітко визначити, чого слід досягнути в довгостроковій перспективі (цілі), та спланувати низку конкретних, вимірюваних короткострокових досягнень, що сприятимуть реалізації цілей.

КРОК 3. ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛЬОВОЇ АУДИТОРІЇ

Основною цільовою аудиторією є люди, які мають право ухвалювати та затверджувати необхідне рішення чи нову політику або змінювати поточну. Другорядна цільова аудиторія — інші сторони, що мають доступ до основної аудиторії та можуть впливати на неї, а саме: інші суб'єкти політики, чиновники, працівники місцевих органів влади, ЗМІ, місцеві лідери тощо. «Адвокати» мають визначити, ким є ці суб'єкти чи групи, яку владу вони мають, а також як ставляться до запропонованих політичних змін (підтримують, виступають проти чи займають нейтральну позицію).

КРОК 4. РОЗБУДОВА ПІДТРИМКИ

Члени адвокаційної групи мають шукати підтримки серед тих організацій, закладів, мереж, членів громадянського суспільства, яких стосується запропоноване питання та які готові надати підтримку у його вирішенні. Успіх виконання всієї ініціативи значною мірою залежить від опорної бази, тож необхідно мати достатньо часу та ресурсів для планування цього завдання.

КРОК 5. РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОВІДОМЛЕННЯ

Інформаційні повідомлення мають бути сформульовані в такий спосіб, щоб цільова аудиторія позитивно відреагувала на запропоноване та підтримала пропозицію. Повідомлення слід адаптувати до профілю цільової аудиторії та наповнити чіткою інформацією щодо очікуваних змін.

КРОК 6. ВСТАНОВЛЕННЯ КАНАЛІВ ЗВ'ЯЗКУ

Вибір каналу зв'язку обумовлюється цільовою аудиторією. Для отримання доступу до осіб, відповідальних за ухвалення рішень, у процесі просвітницької діяльності в громаді, під час пошуку однодумців можна використовувати різні способи передачі інформаційних повідомлень. На місцевому рівні це можуть бути прес-релізи для місцевих ЗМІ, проведення місцевих дебатів, зустрічей із політиками, видання інформаційних бюлетенів тощо.

КРОК 7. ПОШУК ФІНАНСУВАННЯ

Реалізація ініціатив у рамках адвокації потребує фінансової підтримки для покриття витрат на матеріали, подорожі (наприклад, на проведення зустрічей з людьми, які ухвалюють рішення), інфраструктуру для проведення конференцій (оренда місця проведення заходу), зв'язок між членами мережі тощо. На етапі планування адвокаційної кампанії необхідно розробити стратегію збору коштів, що може також допомогти в отриманні зовнішньої фінансової підтримки.

КРОК 8. РОЗРОБКА ПЛАНУ РЕАЛІЗАЦІЇ

Діяльність адвокаційної групи необхідно планувати наперед. Такий план має включати перелік усіх заходів та завдань, містити перелік усіх обов'язків окремих осіб та груп. Також слід установити часові рамки завершення всіх заходів, перерахувати необхідні ресурси й джерела їх отримання.

НАСКРІЗНИЙ КОМПОНЕНТ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Останнім часом дедалі більше говорять про те, що критичне мислення має стати наскрізною лінією як громадянської освіти, так і освіти загалом. У рамках цієї програми учасники зможуть посилити навички критичного мислення, опанувати робочі інструменти й визначити для себе можливості самоосвіти. Ми не розглядаємо критичне мислення як окрему тему, натомість формуємо в учасників розуміння інструментів критичного мислення, які молодіжні працівники мають застосовувати у своїй діяльності.

Концепція критичного мислення утвердилася в педагогіці задовго до появи понять «неформальна освіта» й «молодіжна робота». У неформальній освіті немає суперечності між необхідністю засвоювати знання і вчитися думати. Неформальна освіта за визначенням має давати можливості розвивати життєво необхідні компетенції та орієнтуватися на навчальні проблеми тих, хто навчається.

Чим же є критичне мислення? Кожен з нас має власний підхід до мислення і вирішення проблем. Ми часто згадуємо про «здоровий глузд», «мудрість» або навіть вирішуємо щось методом проб і помилок. Те, що ми вже вміємо й застосовуємо, можна розвивати і посилювати. З цієї точки зору, критичне мислення – це аналіз зробленого і свідомий пошук шляхів покращення мисленнєвої діяльності. Отже, йдеться про навичку самооцінювання, що є однією зі складових багатьох компетенцій молодіжного працівника.

Критичне мислення — це також комплекс свідомих дій і вмінь, застосовуваних для оцінювання правдивості наданої нам інформації, наявності маніпуляцій тощо. Щоб навчитися критично мислити, потрібно виробляти звичку до перевірки, перепитування й аналізу. У час медіатехнологій критичне мислення особливо важливе, бо дає змогу споживати саме ту інформацію, яка допомагає пізнати світ, а не заплутатися в ньому. Сукупність навичок аналізу медіа-повідомлень та створення власного медіа-контенту називається медіаграмотністю.

Учасників варто ознайомити з основними підходами до навчання критичного мислення, які базуються на визначеннях Едварда Глейзера та Джона Дьюї. Особливий наголос слід зробити на тому, що критичне мислення дозволяє навчати активних громадян вже зі школи (Глейзер). Саме тому критичне мислення є наскрізним для громадянської освіти.

В основу роботи покладено визначення педагогічної конференції з критичного мислення і освітньої реформи у США (1987 р.): *«Критичне мислення — це інтелектуально дисциплінований процес активної та вмілої концептуалізації, застосування, аналізу, синтезу та / або оцінювання інформації, зібраної або виробленої шляхом спостереження, досвіду, рефлексії, аргументації або комунікації як чинників формулювання думки (віри) і діяльності»*. Це визначення може здатися занадто складним, але воно охоплює важливі дидактичні сфери. Отже, ми говоримо про:

- інтелектуальну діяльність загалом;
- вміння здійснювати прості логічні операції;
- вміння спостерігати та узагальнювати досвід;
- вміння аргументувати і комунікувати;
- вміння формулювати думку.

Також у процесі впровадження програми ми акцентуємо увагу на міждисциплінарному підході, оскільки «критичне мислення засноване на універсальних інтелектуальних цінностях, які виходять за межі предметних дисциплін, таких як: ясність, достовірність, точність, взаємоузгодженість, відповідність (релевантність), обґрунтованість, доведеність, глибина, широта і неупередженість». Важливо розуміти, що критичне мислення — це інтелектуальна діяльність. Не можна навчитися критичного мислення як окремої дисципліни. Критичне мислення супроводжує нас під час опанування різних компетенцій, осмислення світу, розв'язання проблем чи комунікації в середовищі.

Як уже згадувалося, аналіз досвіду є важливим елементом критичного мислення. Тут ідеться не лише про персональний досвід чи особисті переживання, а й про досвід, закріплений у суспільстві / громаді, який іще називають колективною пам'яттю. Важливо розуміти, що такий досвід визначає культуру суспільства. Те, як ми запам'ятовуємо певні події, розуміємо і осмислюємо їх, формує моделі суспільного розвитку в майбутньому.

Підходи до навчання прав людини і демократичної участі також виникли на основі переосмислення історичного досвіду, зокрема Другої світової війни, а концепція демократії ґрунтується на тому, що жодна освітня система не може порушувати права людини і претендувати на істину. Саме тому наскрізне запровадження інструментів критичного мислення в програмі мірі значною мірою передбачає використання художньої літератури та осмислення певних історичних подій.

Під час висвітлення теми критичного мислення з точки зору компетенцій рекомендуємо користуватися переліком навичок, викладеним у статті Уїлла Ерсдада з коледжу Расмуссена [«Шість навичок критичного мислення, яких треба навчатися вже»](#):

- 1. Ідентифікація.** Першим кроком у процесі критичного мислення є визначення ситуації або проблеми, а також чинників, які можуть вплинути на неї. Коли матимете чітке уявлення про ситуацію та про людей, групи чи чинники, на які можна вплинути, зможете глибше зануритися в питання та потенційні рішення.

- 2. Дослідження.** Ключова здатність, необхідна для порівняння аргументів щодо проблеми, — це здатність проводити незалежне дослідження. Задля переконливості аргументів факти й цифри на користь певного твердження можуть бути вирвані з контексту або взяті з сумнівних джерел. Найкращий спосіб боротьби з цією проблемою — незалежна перевірка; пошук джерела інформації та оцінювання його достовірності.
- 3. Визначення упередженості.** Це вміння надзвичайно важко розвинути, оскільки розпізнати упередження дуже складно. Люди з добре розвиненим критичним мисленням роблять все можливе, щоб об'єктивно оцінити інформацію. Уявіть себе в ролі судді, якому необхідно оцінити претензії обох сторін суперечки, але також потрібно звертати увагу і зважати на упередження, які може мати кожна зі сторін.
- 4. Висновки на основі даних та аргументів.** Здатність робити висновки на основі наданої вам інформації є ще однією важливою навичкою критичного мислення. Інформація не завжди супроводжується логічними й правдивими висновками. Завжди слід оцінювати надану інформацію та робити самостійні висновки на основі «сирих» даних.
- 5. Визначення доречності (релевантності).** Одна з найскладніших складових критичного мислення — з'ясування, яка інформація є найважливішою. У багатьох випадках вам буде надано інформацію, яка здається важливою, але такою не є (і навпаки).
- 6. Допитливість.** У ситуації, що потребує критичного мислення, легко розслабитися й прийняти всі надані відомості на віру, але це хибний шлях, що веде до катастрофи. Усі люди допитливі від природи, але з дорослішанням звичка ставити безліч запитань придушується, що шкідливо для розвитку критичного мислення.

Під час онлайн-опитування молодіжних працівників наприкінці 2018 року багато респондентів серед компетенцій, які хотіли б опанувати чи підсилити, назвали креативність. Креативність сьогодні дедалі частіше розглядають як діяльність, спрямовану на покращення чогось наявного або створення чогось нового, що приносить конкретний результат. У рамках цієї програми елементи творчого мислення трактуються як погляд на проблему або явище з іншої, нової перспективи за допомогою сторітелінгу, або «розповідання історій». Існує багато форм сторітелінгу, а в цій програмі ми пропонуємо формат, розроблений на основі казки від офісу «Львів — місто літератури ЮНЕСКО».

«Якщо історія є в тобі, вона обов'язково вийде назовні», — сказав колись Вільям Фолкнер. І це справді так. Ми розказуємо історії щодня, оповідаючи новини та ділячись враженнями від пережитого. Ми розповідали історії завжди, ще від виникнення людини мислячої, з того моменту, коли людина усвідомила себе як «Я», яке відокремлює себе від світу.

Розповідь — це спосіб комунікації, який дає людині змогу інтегруватися в суспільство, середовище та громаду, адже кожен із нас є центром — головним героєм — власної історії, яку розповідає світові.

Послідовники Карла Густава Юнга, такі як Джозеф Кемпбел, вважали, що існують універсальні моделі історій, знайомі кожній людині; саме вони втілені в міфологічних оповідях та народних казках. Джозеф Кемпбел виробив власну теорію універсальної моделі становлення героїв. Його підхід став відомим після виходу серії телевізійних інтерв'ю та книжки «Герой з тисячею облич». Фактично, це приклад входження наукової концепції до масової культури. Кемпбел досліджував міфологію і стверджував, що всі історії мають подібну сюжетну лінію для архетипного героя. На основі цих теорій голлівудський продюсер Крістофер Воглер 1949 року написав інструкцію для сценаристів «Практичні вказівки для героя з тисячею облич», яку згодом використав Джордж Лукас (для «Зоряних воєн») та інші режисери. Загалом його модель можна розбити на кілька простіших моделей взаємодії. Одна з них і лягла в основу сторітелінгу офісу «Львів — місто літератури ЮНЕСКО».

Основою сторітелінгу є ідентифікація «герой — антигерой». Фактично, це початкова модель будь-якої людської комунікації: людина зустрічає когось іншого і розуміє його як протилежного собі або й загрозового для себе. У нашому сторітелінгу важливо, що Антигерой — не обов'язково особа, це також можуть бути і обставини.

Так ми повертаємось до міфологічного спрощення всього, що нас оточує, — включаємо його до нашої розповіді й таким чином пояснюємо. Отже, Герой — це «Я», а Антигерой — це Інший, Інше, Чужий, Чуже.

Важливо, щоб під час сторітелінгу учасники мали змогу працювати і над Героєм, і над Антигероєм. Завдяки цьому ми можемо побачити, які позитивні чи негативні аспекти знаходить учасник у заданій тематиці (наприклад, у контексті обговорення Героя та Антигероя громади певного району позитивними є люди, які входять до активної частини громади або близькі учасникам, а негативними — ті, які не проявляють активності, ставлять свої інтереси вище від суспільних, загрожують громадському простору, яким користується спільнота).

Зазвичай, як це буває у казках, між Героєм і Антигероєм виникає **Конфлікт**. В історії важливо виокремити подію, яка передує конфронтації Героя та Антигероя, увиразнює відмінність між ними й провокує розвиток подій. Слід **продумати, як саме зустрічаються Герой та Антигерой**, адже у деяких випадках Антигерой є для нас чимось віддаленим, він насправді не зачіпає нас, але негативно впливає на наше існування.

Наприклад, віддаленим Антигероєм може бути інтернет-троль, який агресивно висловлюється щодо Героя. Важливо придумати, як саме він перстає бути віртуальним, адже дуже часто для нас це майже безлика істота. Антигероєм може бути Влада, недосяжна, така, що ухвалює рішення без нас, Гроші — чинник, якому не притаманні людська порядність та совість, Екологічний катаклізм — те, що від нас не залежить.

Коли Герой і Антигерой зустрічаються, конфлікт входить у фазу найбільшого загострення. Починається вербалізація аргументів сторін, як її розуміють учасники тренінгу. Це можливість глянути на Героя та Антигероя з позицій їхнього світогляду та аргументів. Важливо перевірити силу аргументів, проаналізувати, наскільки реальне використання Антигероєм саме таких методів. Також варто запитати, чи Герой саме так має реагувати на дії Антигероя, чи є інші обґрунтовані виходи із ситуації.

Наступний етап — розв'язка, підсумок всієї оповіді, яким учасники завершують вправу і який осмислюють надалі. Інколи потрібно застосовувати відкритий фінал. **Розв'язку сформулювати найважче, адже це висновок всього сторітелінгу**, який дає загальне бачення ситуації.

У цій програмі ми рекомендуємо застосовувати сторітелінг для обговорення питань, пов'язаних із історичною пам'яттю, а також, наприклад, для визначення союзників і противників в адвокаційній кампанії або у роботі молодіжного центру чи просуванні програми з громадянської освіти на місцевому рівні.

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА В РАМКАХ КУРСУ

Використання художньої літератури є одним із основних інструментів навчального курсу, бо допомагає активніше розвивати навички критичного та творчого мислення і оцінювати суспільні процеси безвідносно до конкретних державних утворень та людей. Зокрема йдеться про аналіз можливого розвитку молодіжної політики і виликів молодіжної роботи в контексті твору.

У даному курсі використовуються дві основні книжки: «Король Матіуш Перший» («Король Мацюсь Перший») Януша Корчака та «Інтернат» Сергія Жадана. Обидві книжки дають змогу абстрагуватися від програми тренінгу й водночас розглянути його тематику як загальнолюдську й глибоко осмислену в літературі.

Казка для дітей і дорослих Януша Корчака «Король Матіуш Перший» заслуговує на увагу з багатьох причин. Ми розглядаємо її як набір прикладів і ситуацій, що ілюструють участь молоді, становлення демократії, здійснення реформ, забезпечення чи порушення прав людини тощо.

Крім того, Януш Корчак є одним із перших європейських педагогів, який почав серйозно говорити про права дітей, про діалог із дітьми і залучення їх до ухвалення рішень. З іншого боку, багато критиків у творі проводять паралелі з реальними подіями у Польщі періоду Першої світової війни. Ця казка допомагає зрозуміти педагогічну концепцію Корчака, невдачі й досягнення короля дають змогу поміркувати над способами покращення інструментів і підходів. На основі цієї книжки можна обговорювати, зокрема, такі теми:

 Мотивація до участі і реформ: чому король захотів побачити щось інше, чому він захотів змін, наскільки він усвідомлював наслідки, що вплинуло на рішення почати реформи.

 Права дитини: які права король хотів запровадити, які права дітей порушувалися, якими правами хотіли володіти діти, яку роль відіграють діти в суспільному житті.

 Парламентаризм: як функціонувала влада, чому не було зреалізовано ідею дитячого парламенту, як насправді ухвалюються рішення.

 Соціальна нерівність і дискримінація: які соціальні групи наявні в королівстві, хто був найбільш маргіналізований, кого влада дискримінувала, як висвітлюється явище расизму.

 Міжкультурна комунікація: як відбувався діалог між різними культурами, чому король захотів познайомитися з культурою, яку інші вважали «нижчою», хто виграв від такої комунікації.

(Теми опрацьовано на майстер-класі «Політика і казка» в рамках фестивалю «Місто, що надихає» за сприяння Офісу «Львів — місто літератури ЮНЕСКО» та Центральної бібліотечної системи Львова).

Питання мотивації до змін, протесту, соціалізації і самоідентифікації також рекомендовано обговорювати на прикладі книжки Роальда Дала «Матильда».

Роман Сергія Жадана «Інтернат» присвячений війні, буденному життю людей в умовах війни. Книжку обрано з огляду на величезний вплив автора на ціле покоління українців й тематику, з якою молодіжні працівники так чи інакше стикаються. У рамках аналізу цієї книжки радимо говорити про такі теми:

1. **Формування потреб:** яким чином змінюються потреби людини, як з'являються нові, як ситуація впливає на світогляд.
2. **Мотивація до участі:** що мотивує брати на себе відповідальність, а що формує байдужість.
3. **Ідентичність (зміни):** ким був герой на початку і як змінюється його ідентичність, що зумовлює такі зміни.
4. **Громадянські якості:** які громадянські якості проявляються в героїв і з чим це пов'язано.

На основі роману Жадана можна не лише проаналізувати конкретних героїв роману, але й деконструювати певні стереотипи, які існують в українському суспільстві щодо внутрішньо переміщених осіб та українських громадян, які живуть на тимчасово окупованих територіях.

Учасникам, які хочуть глибше зрозуміти питання розвитку прав людини після Другої світової війни, конфліктності та концепцій індивідуальних і колективних прав, впливу нацистських злочинів на міжнародне право, впливу особистої історії на світогляд, зміни соціальної структури, рекомендуємо книжку Філіпа Сендса «Східно-Західна вулиця. Повернення до Львова».

Якщо група виявляє високий інтерес до художньої літератури, можна використовувати різні книжки, бажано ті, що є популярними в різних середовищах, адже не виключено, що саме їх читає молодь.

Включення до навчальної програми художньої літератури є додатковим внеском у промоцію читання загалом, адже молодь часто критикують за низький інтерес до літератури. На жаль, таку ж претензію можна висунути й до молодіжних працівників. Аналіз художньої літератури допомагає розвинути компетенції критичного мислення, і це добрий аргумент проти скептичного ставлення до читання. Можливо, учасники, які візьмуть участь у навчальній програмі, після її завершення захочуть включити художню літературу до програми своєї молодіжної роботи.

Аналізуючи художню літературу, варто проводити паралелі з досвідом учасників і мотивувати їх до аналізу власних ситуацій і прагнень.

КОРОТКИЙ ОПИС МОДУЛІВ КУРСУ

МОДУЛЬ 1

Метою першого навчального модуля є підвищення компетенцій молодіжних працівників щодо усвідомлення та розуміння ціннісної складової громадянської освіти. Упродовж цього модуля ми звертаємо увагу на цінності й культуру прав людини, цінності демократії, аналізуємо ситуації у своїх громадах і цільових групах, будуємо ідентичність молодіжних працівників як впроваджувачів громадянської освіти.

Завдання модуля:

- ✓ створити для учасників можливості засвоїти поняття «права людини», «демократія» і «активне громадянство» в контексті молодіжної роботи;
- ✓ надати необхідні знання щодо теоретичних основ громадянської освіти та їх зв'язку з активним громадянством і участю молоді;
- ✓ визначити орієнтири для підвищення компетенцій молодіжних працівників у сфері громадянської освіти.

Очікується, що після завершення цього модуля учасники:

- ✓ зрозуміють зміст понять та суспільне значення прав людини і демократії та зможуть застосовувати ці знання на практиці;
- ✓ вибудують бажаний власний профіль молодіжного працівника як впроваджувача громадянської освіти та опрацюють власний навчальний план із підвищення компетенцій, необхідних для цього;
- ✓ складуть власний навчальний план щодо набуття або підвищення необхідних компетенцій;
- ✓ зможуть застосовувати практичні інструменти навчання прав людини з використанням посібників «Компас» та «Скажи своє слово».

МОДУЛЬ 2

До другого модуля ми підходимо з розумінням, що громадянська освіта як частина молодіжної роботи має допомагати молодим людям набувати необхідні компетенції свідомих і активних громадян. З огляду на це в неформальній освіті, яка залишається основним інструментом молодіжної роботи, важливо впроваджувати інструменти участі молоді у громадському житті та розвивати в молодих людей компетенції, необхідні для участі в ухваленні рішень на різних рівнях.

Під час другого навчального модуля учасники поглиблюють знання з прав людини та демократії й опановують практичний інструментарій залучення молоді з дотриманням прав людини. Під час переходу від теорії до практики необхідно зосередитися на природі участі молоді, формах, методах, інструментах молодіжної роботи, їх застосуванні у відповідних умовах та вивченні цих умов. У цьому модулі детально розглянуто тему критичного мислення.

Метою другого навчального модуля є підвищення компетенцій молодіжних працівників щодо розуміння, застосування та впровадження різних форм і механізмів участі молоді з урахуванням підходу демократичного громадянства та прав людини.

Завдання модуля:

- ✔ покращити в учасників знання та розуміння практичного виміру демократії і прав людини з точки зору громадської участі, зокрема використання правового підходу до участі молоді;
- ✔ окреслити практичні інструменти участі молоді на різних етапах ухвалення рішень, визначити доцільність застосування різних інструментів на різних етапах та з урахуванням локальних умов;
- ✔ створити можливості практичного застосування різних форм участі, надати інструменти фасилітації та визначення потреб в участі молоді.

Очікується, що після завершення цього модуля учасники:

- ✔ опанують практичні інструменти громадянської освіти для молоді, орієнтовані на підвищення рівня участі молоді в ухваленні рішень;
- ✔ удосконалять навички визначення потреб, фасилітації груп та формування програм, спрямованих на участь молоді;
- ✔ зможуть застосовувати інструменти критичного мислення для розробки ініціатив, спрямованих на визначення потреб та формування програм участі молоді.

МОДУЛЬ 3

Третій модуль присвячено розробці ініціатив щодо розширення участі молоді. На основі вивчених потреб молоді в громаді учасники розроблятимуть спільні адвокаційні ініціативи, спрямовані на покращення умов участі молоді в процесі ухвалення рішень. Окремі ініціативи здобудуть фінансову підтримку.

Метою третього навчального модуля є підготовка учасників до впровадження локальних ініціатив, спрямованих на розширення громадської участі молоді.

Завдання модуля:

- ✔ розробити практичні місцеві ініціативи, спрямовані на розширення участі молоді в місцевих і регіональних процесах;
- ✔ опанувати навички розробки ініціатив на основі оцінювання локальних потреб;

- ✓ спланувати мережеві ініціативи;
- ✓ удосконалити компетенції з презентації ініціатив (формулювання найкращих практик).

Очікується, що після завершення цього модуля учасники:

- ✓ опанують інструменти адвокації ініціатив, спрямованих на участь молоді;
- ✓ розроблять власні ініціативи у сфері молодіжної роботи щодо посилення участі молоді;
- ✓ вибудують власний профіль молодіжних працівників як впроваджувачів громадянської освіти.

ДОМАШНІ ЗАВДАННЯ

Протягом навчального курсу учасники отримують три домашні завдання:

- 1. Перед початком курсу** — аналіз дослідження «Що українці знають і думають про права людини», яке стосується стану дотримання прав людини в Україні, з подальшим обговоренням під час першого модуля.
- 2. Після першого модуля** — аналіз молодіжної політики та можливостей участі молоді у процесах у своїй громаді з подальшим узагальненням під час другого модуля.
- 3. Після другого модуля** — проведення власного дослідження з визначення потреб молоді як першого кроку підготовки адвокаційної кампанії, що є центральною темою третього модуля.

- 4. Під час третього модуля** учасники розробляють власні адвокаційні ініціативи. За можливості інституційної, організаційної чи ресурсної підтримки ці ініціативи можуть вважатися заключним домашнім завданням. У такому випадку після завершення ініціатив рекомендується проводити спільну зустріч або конференцію з обміну досвідом та результатами.

У перервах між модулями учасникам пропонується прочитати щонайменше дві художні книжки, покладені в основу окремих вправ із опанування інструментів критичного та творчого мислення. У цій програмі запропоновано розробляти вправи на основі казки Януша Корчака для дітей і дорослих «Король Матіуш Перший» та роману Сергія Жадана «Інтернат». Також рекомендовано використовувати казку Роальда Даля «Матильда» та роман Філіпа Сендса «Східно-західна вулиця».

2

ПРАКТИЧНІ ВПРАВИ

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ЧАС

МАТЕРІАЛИ

ТЕМА: ПЕРСОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА ЦІННОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

 Ідентичність, знайомство, цінності, молодіжна робота, громадянська освіта

 60 хв.

ЗАВДАННЯ:

- познайомити учасників;
- створити простір для рефлексії про персональні цінності учасників;
- осмислити цінності, які може прищеплювати молодіжна робота;
- визначити, як персональні цінності транслюються через молодіжну роботу.

 кольоровий папір А4, ножиці, ручки або олівці, маркери, аркуш паперу для фліп-чарту.

ПІДГОТОВКА: Розріжте різнокольоровий папір на 8 карток однакового розміру і підготуйте набори карток по 10 штук одного кольору для кожного учасника.

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Домовтеся з учасниками про спільне розуміння поняття «цінність». У цьому контексті ми говоримо про те, що для нас важливе, без чого ми не можемо жити, що нам необхідно для життя, від чого ми не хочемо відмовлятися. Основні тези запишіть на аркуші фліпчарту.

Після узгодження спільного розуміння попросіть учасників записати на картках 10 цінностей, які визначають їхнє «Я» і відображаються в їхній діяльності. Потім попросіть учасників назвати кілька записаних цінностей і пояснити, що вони для них означають.

Далі попросіть учасників створити для себе «ідеальний набір цінностей», з якими буде комфортно жити, за умови, що необхідно мінятися цінностями з іншими учасниками. Можна поміняти від 2 до 5 цінностей. Після того, як учасники завершать формувати власний набір цінностей, перейдіть до дебрифінгу.

Орієнтовні питання для дебрифінгу:

- Наскільки важко чи легко було віддавати свої цінності й брати нові?
- Що було визначальним під час обміну? Що дозволяло погодитися?
- З якими цінностями було легше «розпрощатися», з якими складніше? Чому?

- ✓ Як ви почуваетесь з новим набором цінностей?
- ✓ Чи можливо таке в реальному житті — коли вам пропонують відмовитися від певних цінностей і взяти інші?
- ✓ Що відбувається, коли ви не хочете відмовитися від цінності, а вас змушують?
- ✓ Які з цінностей, на вашу думку, мають формуватися в процесі молодіжної роботи та громадянської освіти? ●

ТЕМА: ВСТУП ДО ПРАВ ЛЮДИНИ

ДЖЕРЕЛО: Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді

 Права людини, потреби і права, права людини в Україні

 90 хв.

ЗАВДАННЯ:

 усвідомити взаємозв'язки між потребами людини, особистим благополуччям і правами людини;

 розвинути навички аналізу й рефлексії;

 зміцнити солідарність і повагу до відмінностей.

 папір для фліпчарту, картки А4, маркери, фломастери, стислий виклад Загальної декларації прав людини (по одному примірнику для кожного з учасників). Її текст можна роздрукувати з онлайн-версії посібника.

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

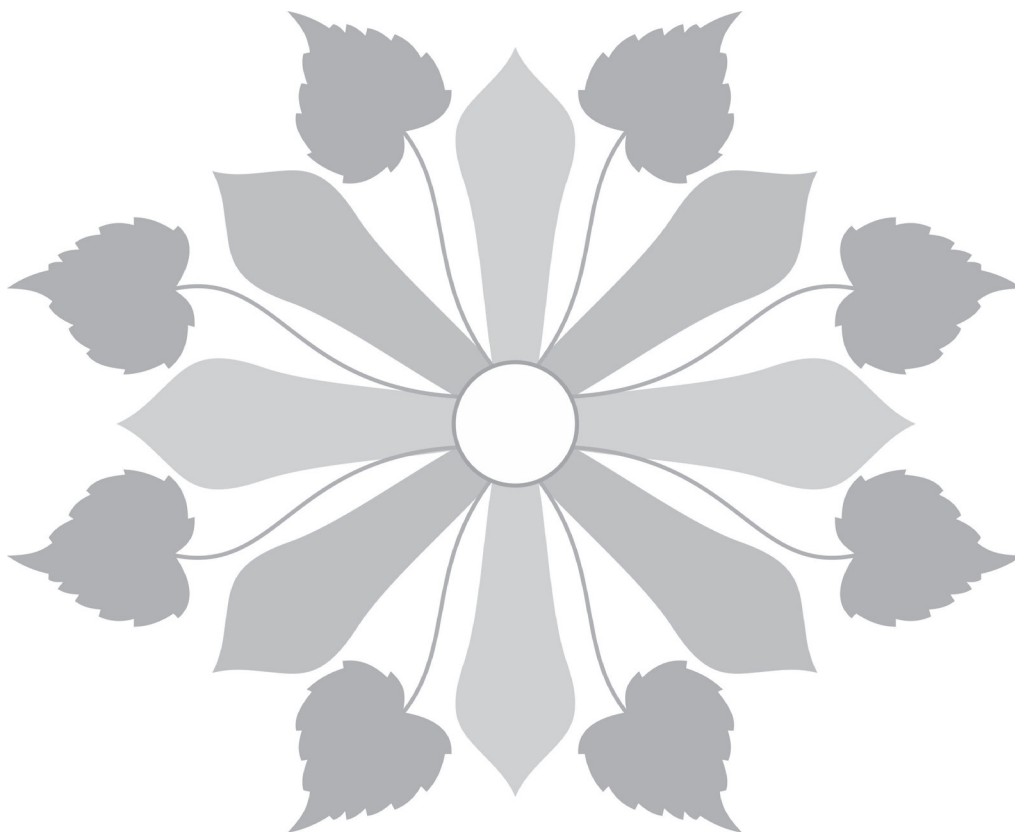
Ця вправа передбачає обговорення прав людини, учасники повинні замислитися над тим, що означає бути людиною.

Частина 1. Визначити, що означає бути повноцінною особистістю

Поясніть учасникам таке: щоб почуватися повноцінною особистістю, необхідно задовольнити певні потреби. Наприклад, щоб вижити, людині потрібні їжа й вода, сон і повітря. Для нас також важлива безпека, особиста і фінансова, та міцне здоров'я. Ми також прагнемо кохати й бути коханими: тут ідеться про дружні та сімейні стосунки. Нам необхідно почуватися гідними, потрібними іншим людям і знати, що ми можемо самореалізуватися та бути повноцінними.

Кожен із учасників має намалювати квітку з вісьмома пелюстками й зазначити на них власні потреби як повноцінної людини. Роздайте папір, ручки й кольорові маркери та попросіть кожного учасника намалювати власну квітку в центрі аркуша, залишаючи порожнє поле навколо. Поясніть, що не існує правильних чи неправильних, добрих чи поганих «відповідей» — у кожного квітка буде унікальною. Учасникам не потрібно вказувати свої імена. Виділіть на це завдання до 15 хв. Також можна використати шаблон із «Компасу». Роздрукуйте шаблон для кожного учасника. Свої потреби учасники будуть вписувати у великі пелюстки.

На другому етапі попросіть учасників подумати, які умови необхідно створити для того, щоб вони процвітали і були повноцінними людьми. Нехай учасники намалюють листя навколо квітки й вка-

жуть на ньому необхідні умови та ключові слова. Виділіть на це 10 хв. Якщо застосуєте шаблон з «Компасу», попросіть учасників вписати умови у менші пелюстки.

Після завершення вправи зробіть виставку робіт учасників на стіні.

Частина 2. Зв'язок людських потреб із правами людини

Дайте учасникам час розглянути всі квіти. Потім попросіть їх розділитися на малі групи з трьох–чотирьох осіб і обговорити такі питання:

- Чи є зв'язок між правами людини, квітами й листям? Якщо так, то який саме?
- Чому права людини важливі?
- Що означають слова «права людини» для кожного з учасників?

Роздайте учасникам стислий виклад Загальної декларації прав людини і попросіть зіставити свої квітки з правами, зазначеними в документі.

Тепер попросіть кожен групу висловити свою думку, а потім перейдіть до дебрифінгу та оцінювання.

Орієнтовні питання для дебрифінгу:

- Чи сподобалася вам вправа? Чому так? Чому ні?
- Наскільки важко було прийняти рішення про розмір пелюсток? Наскільки важливі всі вісім потреб для повноцінного життя?
- Які ще потреби можете назвати, крім записаних на пелюстках, тобто чи можна додати ще якісь пелюстки?

- Чи хто-небудь написав щось у центрі квітки?
- Чи здивувались ви, коли побачили схожі та відмінні риси між пелюстками різних людей? Що це говорить вам про людину?
- Які наслідки для людини матимуть пошкоджені пелюстки?
- Що необхідно зробити, щоб захистити різні пелюстки? Що ви написали на менших пелюстках?
- Який зв'язок між тим, що написано на менших пелюстках та правами людини?
- Що ви дізналися про власну особистість? Як це співвідноситься з правами людини?
- Які права людини необхідно насамперед забезпечити у вашій країні, щоб процвітати і розвиватися, щоб стати повноцінною особою (у країні, в якій ви живете)?
- Як ви вважаєте, чи можливо, щоб деякі права людини були важливіші за інші? Коли? За яких обставин?
- Чому ми маємо бути готові захищати й розвивати права людини?
- Що можна зробити для кращого захисту прав людини?
- Які потреби не враховані у Загальній декларації з прав людини?
- Чим ваші малюнки подібні, а чим відрізняються від ваших висновків із аналізу матеріалів загальнонаціонального дослідження «Що українці знають і думають про права людини». ●

ДОСТУП ДО ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

ТЕМА: ПІДХІД, ЗАСНОВАНИЙ НА ПРАВАХ ЛЮДИНИ

ДЖЕРЕЛО: Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді

 Права людини, конфліктність, правосуддя, верховенство права, Європейський суд з прав людини

 **перший етап — 65 хв.,
другий етап — 100 хв.**

ЗАВДАННЯ:

- сформувати розуміння освітнього підходу, заснованого на правах людини;
- відпрацювати навички аналізу ситуацій та розстановки пріоритетів;
- підвищити обізнаність щодо прав на здоров'я, зокрема щодо доступності дешевших лікарських засобів та лікування й профілактики ВІЛ/СНІДу;
- розвинути навички спілкування, співпраці та досягнення консенсусу;

 зміцнити солідарність та ідеали справедливості.

 Рольові картки для моделювання судового засідання, інструкції для роботи в малих групах (по одній на кожного учасника); маленькі картки (по одній червоній і одній зеленій на кожного учасника).

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Вправа складається з двох частин. Частина 1 — моделювання ситуації, а частина 2 — досягнення консенсусу.

Вправа розроблена на основі ситуації, що склалася 2001 року в Південно-Африканській Республіці (ПАР). Асоціація виробників фармацевтичних препаратів переслідувала в судовому порядку президента ПАР Нельсона Манделу та інших осіб, зокрема керівництво громадської організації «Кампанія за лікування ВІЛ/СНІДу» (Treatment Action Campaign (TAC)), за порушення своїх патентів через надання дозволу на виготовлення ліків від ВІЛ/СНІД та імпорт більш дешевих непатентованих лікарських препаратів з метою лікування мільйонів ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД громадян.

Судді мали збалансувати різні інтереси й права обох сторін. З одного боку, Асоціація виробників фармацевтичних препаратів претендувала на право власності, рівності або вільного вибору торгівлі, діяльності та професії, з іншого, уряд і ТАС стверджували, що обов'язком держави є поважати, гарантувати і забезпечувати своїх громадян фундаментальними правами на людську гідність і на життя.

Частина 1. Судове засідання

(загальний час — до 65 хвилин)

ВСТУП. ВІЛ/СНІД є дуже серйозною епідемією в усьому світі. Це велика проблема в ПАР, де мільйони людей невинно страждають і вмирають, оскільки не можуть собі дозволити купити необхідні дорогі лікарські засоби. Єдиною альтернативою для них є вживання дешевих непатентованих лікарських препаратів. Провідні фармацевтичні компанії виступають проти. Вони хочуть захистити свої права на власність і тому об'єднали зусилля, щоб запобігти підроблянню своєї продукції, а також її продажу за нижчими цінами в будь-якій державі. Вони подали судовий позов проти уряду ПАР, який розповсюджує і продає дешеві непатентовані копії лікарських засобів проти ВІЛ/СНІДу.

Поясніть учасникам, що вони братимуть участь у моделюванні ситуації під час першої частини — або попереднього слухання — судового засідання, що проходило у ПАР у 2001 році. Основне питання, яке розглядається на засіданні: чи є право на власність вагомим аргументом, щоб порушити право на життя і гідність групи людей, і чи права на життя і здоров'я є вагомим аргументом для порушення права на власність?

Учасники працюють в чотирьох групах, що представляють фармацевтичну компанію «Фарма Інкорпорейтед» (Pharma Inc), уряд ПАР і Кампанію за лікування ВІЛ/СНІДу (ТАС) та суддів. Кожна група отримує відповідну рольову картку.

Групи працюють до 25 хвилин, ознайомлюючись зі своїми ролями і готуючи аргументи та / або запитання. Кожна група має також обрати речника і одного або двох заступників, які його підтримують і допомагають відповідати на запитання під час судового засідання. Учасники постійно працюють у своїх групах.

Потім групи, що представляють фармацевтичну компанію «Фарма Інкорпорейтед», уряд ПАР та членів Кампанії за лікування ВІЛ/СНІДу (ТАС), мають по 5 хвилин на представлення своєї позиції та запитання. Судді повинні представити кожну з груп, надаючи їм можливість виступити по черзі. Самі судді тепер мають 10 хвилин, щоб відреагувати на питання, поставлені групами, а також узагальнити різні аргументи й точки зору.

Частина 2. Етап досягнення консенсусу

(загальний час — 100 хвилин)

Попросіть учасників розділитися на малі групи по чотири особи в кожній. У кожній групі має бути одна людина, що раніше представляла компанію «Фарма Інкорпорейтед», один колишній член групи уряду Південної Африки, один колишній представник групи Кампанії за лікування ВІЛ/СНІДу (ТАС), а також один колишній суддя.

Роздайте кожному учаснику копії інструкцій для малих груп, по одній червоній картці та зеленій картці, поясніть суть роботи й значення карток: зелена «за», а червона «проти». Групи мають 30 хвилин, щоб спробувати дійти консенсусу щодо того, яким чином вирішити суперечливі моменти. Потім групи мають доповісти про результати своїх дискусій.

Кожна група має по 5 хвилин на представлення своєї доповіді. Основні рішення записуються на фліпчарті.

Після презентації позицій / рішень усіх груп можна перейти до обговорення процесу ухвалення рішень.

Питання для обговорення:

- ✓ Наскільки легко було дійти згоди?
- ✓ Які сильні та слабкі сторони цього підходу?
- ✓ Які проблеми виникали під час спроб ухвалити рішення або залучити всіх членів групи до цього процесу рішення?
- ✓ Які теми були найактуальнішими?

Цей етап можна завершити зачитуванням витягу із судової постанови від 19 квітня 2001 року.

«Мета (...) забезпечити доступ до дешевших лікарських засобів (...) є схвальною, але щодо епідемії ВІЛ/СНІДу, то подолання цієї проблеми є конституційним обов'язком вищого порядку, пов'язаного з обов'язком держави поважати, захищати, давати і здійснювати низку фундаментальних прав, зокрема право на людську гідність і життя (що є фундаментальним правом) (...). З боку заявників (фармацевтичної компанії) немає приводу скаржитися на цей закон».

Орієнтовні питання для дебрифінгу:

На дебрифінгу необхідно осмислити процес у цілому, а потім перейти до визначення ключових питань щодо прав людини після цього судового засідання:

- ✓ Чи чули учасники про цей випадок раніше?
- ✓ Які думки з приводу цієї справи учасники мали на початку судового засідання?
- ✓ Наскільки змінилася думка учасників щодо цього питання в ході судового засідання?

✓ Яким чином люди порівнюють дві форми процесу ухвалення рішень, усувають розбіжності в думках та доходять спільного рішення? Який спосіб дає найбільш задовільні результати? Як визначити успішний результат?

✓ Які питання щодо прав людини, що виникли вже після цього судового засідання, є ключовими?

✓ Часто буває, що вимоги щодо дотримання різних прав людини необхідно узгоджувати одна з одною. Як би ви розставили пріоритети серед різних вимог щодо виконання прав? Які критерії ви б використовували?

✓ Які наслідки матиме ця судова ухвала для ВІЛ-позитивних?

✓ Які заходи щодо інформування громадськості про ВІЛ/СНІД вживаються у нашій країні? Що ще можна і потрібно зробити?

✓ За опитуванням 2017 року, 45% молодих людей не хотіли б жити поряд із ВІЛ-інфікованими. Як можна змінити таке ставлення?

Інструкції для роботи груп та рольові картки див. у Додатку 3 «Роздаткові матеріали». ●

ТЕМА: ПІДХІД, ЗАСНОВАНИЙ НА ПРАВАХ ЛЮДИНИ

ДЖЕРЕЛО: Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді

 Права людини, право на притулок, свобода від тортур, право на справедливий суд

 90 хв.

ЗАВДАННЯ:

- здобути знання про роль Європейського суду з прав людини та можливі відступи від статей Конвенції з прав людини;
- розвинути навички критичного мислення та логічного аргументування;
- розвинути почуття справедливості та співчуття до людської гідності.

 ручки та папір для нотаток, копії рольових карток, примірники скороченого викладу Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Цю вправу присвячено судовому позову, поданому на розгляд Європейського суду з прав людини. Запитайте учасників, що їм відомо про Суд та Європейську Конвенцію про захист прав людини, стисло опишіть суть Конвенції та функції Суду. Зачитайте інформацію про справу та пересвідчіться, що учасники розуміють суть питання: «Чи буде депортація пана Чахала порушенням статті 3?»

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СПРАВУ:

Карамжит Сингх Чахал — громадянин Індії, який зараз проживає у Великій Британії. Він сикх і підтримує кампанію за створення незалежного штату сикхів на території індійського штату Пенджаб. Уряд Великої Британії намагається депортувати пана Чахала до Індії, посилаючись на той факт, що через підтримку незалежності сикхів та колишню діяльність він становить загрозу для національної безпеки Великої Британії. Особливу занепокоєність викликає загроза терористичних актів. Пан Чахал оскаржує депортацію у Європейському суді з прав людини. Він заявляє, що у випадку повернення до Індії йому загрожують катування. Він стверджує, що це буде порушенням Статті 3, і тому уряд не має права його депортувати.

На першому етапі учасники працюють в трьох рівних групах:

- група А представляє пана Чахала;
- група В представляє уряд Великої Британії;
- група С представляє суддів Європейського суду з прав людини.

Кожна група отримує копії відповідних рольових карток. Учасники мають 30 хвилин на обговорення та з'ясування позицій. Групи А і В мають використати цей час, щоб підготувати аргументи, а Група С — судді — має підготувати питання для обох сторін.

За 30 хвилин учасники перегруповуються: перші номери йдуть до однієї групи, другі номери — до другої і так далі, з тим, аби у кожній групі було щонайменше по одному представнику пана Чахала, уряду Великої Британії та суддів. Кожна з цих нових малих груп представлятиме міні-суд. Суди мають 20 хвилин на вислуховування аргументів обох сторін та питання від судді. Після цього суддя має висловити особисту думку щодо того, чи буде порушено статтю 3, якщо пана Чахала депортують. Після завершення дебатів уся група збирається в коло, і судді виголошують своє рішення.

Судді кожної групи по черзі представляють рішення, інші учасники висловлюють свою думку щодо винесених вердиктів. На завершення тренер інформує групу про рішення, яке у цій справі виніс Європейський суд:

Європейський суд з прав людини встановив порушення статті 3 та статей 5(4) і 13, порушення статті 5(1) не встановлено.

З'яуйте реакцію учасників на таке рішення, потім переходьте до дебрифінгу та оцінювання.

Орієнтовні питання для дебрифінгу:

- ✓ Які аспекти справи були найважчими?
- ✓ Наскільки важко/легко було грати вашу роль?

✓ На вашу думку, наскільки правильне рішення виніс «суддя» вашої міні-групи? Які чинники найбільше вплинули на ухвалення остаточного рішення?

✓ Як ви вважаєте, чому Європейська Конвенція про захист прав людини за жодних умов не дозволяє допускати обмеження права на свободу від тортур, навіть в екстрених випадках?

✓ Якими могли би бути наслідки, якби тортури іноді дозволяли?

✓ Як усе вищесказане стосується нинішньої «війни з тероризмом»? Чи відомі вам випадки або справи, схожі на розглянуту?

✓ Як усе вищесказане стосується поточної ситуації в Україні?

✓ Навіщо нам потрібен Європейський суд з прав людини?

✓ Чи відомо вам про будь-які судові справи вашої країни, що розглядалися цим судом?

✓ Хто може подати позов до Європейського суду з прав людини?

Інструкції для роботи груп та рольові картки див у Додатку 3 «Роздаткові матеріали». ●

ТЕМА: ДЕМОКРАТІЯ ТА КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ

ДЖЕРЕЛО: «З усіма і разом: скажи своє слово»: тренінг-семінар 50-50 для фахівців національних, регіональних і місцевих органів влади та установ і представників молодіжних організацій та організацій, які працюють з молоддю, Львів, 14–20 травня 2018 р.

 Демократія, участь, активне громадянство, молодіжна робота, аналіз викликів

 45–60 хв.

ЗАВДАННЯ:

- поглибити розуміння природи демократії з точки зору активної участі;
- розвинути навички оцінювання суспільно значущих процесів;
- визначити можливі методи протидії загрозам для демократії з перспективи молодіжної роботи.

6 аркушів фліпчарту, маркери різних кольорів (16).

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Перед виконанням вправи учасники мають ознайомитися зі змістом поняття «демократія», цінностями демократії та прав людини, етапами історичного розвитку демократії. Наразі учасники працюють у малих групах по 5 осіб, визначаючи для себе:

- основні ознаки демократії;
- загрози для демократії;
- можливі способи протидії загрозам у межах молодіжної роботи.

Свої результати групи записують на аркуші фліпчарту в трьох колонках. Перші дві колонки стосуються закріплення знань про демократію, які рекомендується подавати перед цією вправою у формі короткої лекції. Після представлення результатів більше часу слід відвести на третю колонку, підводячи до висновку, що протидії загрозам для демократії є однією з важливих функцій участі у житті громади/країни, і молодіжна робота має відігравати тут важливу роль.

Приклад таблиці для заповнення:

Основні ознаки демократії	Які існують загрози для демократії	Як молодіжна робота може протидіяти загрозам демократії?

Орієнтовні питання для дебрифінгу:

- ✔ Наскільки легко чи важко було працювати в групах? Чи були розбіжності?
- ✔ Які знання про демократію ми використовували, заповнюючи першу і другу колонки?
- ✔ Яким чином ви заповнили третю колонку (на основі знань, особистого досвіду, інформації тощо)?
- ✔ Які загрози для демократії та способи протидії їм ви вважаєте найактуальнішими в контексті молодіжної роботи?
- ✔ Як молодіжна робота може зміцнювати демократію? Що ми можемо зробити для підтримки демократії в Україні? ●

ТЕМА: СФЕРИ ПОЛІТИКИ І УЧАСТІ

 Участь, сфери політики, місцева політика, молодь

 90 хв.

ЗАВДАННЯ:

- представити зміст Переглянутої Хартії про участь молоді в регіональному і місцевому житті;
- розглянути сфери місцевої політики, що сприяють активізації участі молоді;
- активізувати дискусію про місцеві молодіжні політики в контексті забезпечення участі молоді;
- розглянути процес ухвалення рішень з точки зору циклу політики та можливостей впливу молоді;
- сприяти опануванню навичок ведення переговорів.

 набір карток зі сферами політики (стовпчик «Стратегії за секторами» у роздатковому матеріалі), зазначеними в Хартії (набір із 9 карток, по одному набору на групу).

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Запитайте учасників, що вони розуміють під терміном «місцева політика». Розкажіть про зміст Хартії та повідомте, що у ній визначено 14 сфер політики, в яких рекомендовано підтримувати та створювати умови для участі молоді, або попросіть учасників самостійно визначити сфери політики, які безпосередньо стосуються молоді у громадах. Коротко ознайомте учасників з різними стратегіями за секторами, представленими у Хартії.

Об'єднайте учасників у невеликі групи по 4-5 осіб у кожній. Кожній групі роздайте по набору карток. Зміст карток можна формувати залежно від зацікавленень і профілю учасників.

Зразки карток, з яких формується набір:

Політика у сфері спорту, дозвілля та громадського життя	Політика, спрямована на підвищення зайнятості молоді
Спеціальна політика для сільської місцевості	Політика у сфері освіти, що сприяє участі молоді
Політика сталого розвитку і охорони довкілля	Антидискримінаційна політика
Транспортна політика	Політика в галузі охорони здоров'я

Політика у сфері мобільності та обмінів	Політика щодо статевого життя
Політика доступу до прав	Політика протидії насильству та злочинності
Політика доступу до культури	Політика гендерної рівності

Кожна група має стисло обговорити, чи відповідає опис політики, зазначений на їхніх картках, реальній ситуації в регіоні. На наступному етапі учасники мають обговорити, які саме політики є найбільш відповідними, а які — найменш значущими для молодих людей у їхньому регіоні. Картки з характеристиками сфер політики необхідно викласти у вигляді ромба (діаманта). Картку з найбільш відповідною сферою політики має бути розміщено на вершині ромба. Під нею слід розташувати картки з описом наступних за важливістю політик. Усередині ромбу розміщуються три картки з описом сфер політики, які опосередковано стосуються молоді. Під ними слід розташувати дві картки, на яких зазначено найменш дотичні та ймовірні для молоді політики. Остання картка внизу ромба характеризує не актуальну для певної громади та участі молоді політику. Попросіть групи представити результати своєї роботи.

Орієнтовні питання для дебрифінгу:

- ✓ Яким чином місцева політика впливає на участь молоді?
 - ✓ Наскільки ви задоволені результатом своєї роботи? Чому?
 - ✓ Яким був ваш вплив на процес обговорення місцевих політик?
 - ✓ Чого ви навчилися, виконуючи цю вправу? ●
- ✓ Що для вас означає поняття «відповідна» («доречна», «дотична») політика? Як ви зрозуміли та визначили це слово під час виконання вправи?
 - ✓ Які політики були визначені як найбільш відповідні для всієї групи? Чому?
 - ✓ Наскільки та чим діаманти відрізняють один від одного?

ТЕМА: СИСТЕМА ВЛАДИ В УКРАЇНІ. «МАПА СТЕЙКХОЛДЕРІВ». АНАЛІЗ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

 Система влади, система ухвалення рішень

 45–60 хв.

ЗАВДАННЯ:

 систематизувати знання щодо системи влади в Україні;

 сформулювати уявлення про відповідність повноважень органів влади та схвалюваних рішень.

 роздруковані результати домашнього завдання №2, папір, маркери.

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Учасники працюють у малих групах, аналізуючи різні рівні ухвалення рішень, наприклад національний, регіональний і місцевий.

Вони мають створити схему ухвалення рішень на основі виконаних домашніх завдань.

На першому етапі учасники обмінюються результатами домашнього завдання та складають структуру влади, яку аналізували. Після цього усі групи демонструють свої схеми. На цьому етапі інші учасники можуть ставити запитання або вказувати на неточності.

На другому етапі учасники обирають у групах основні проблеми, з якими стикається молодь, і визначають, на якому рівні і хто саме ухвалює рішення, спрямовані на їх розв'язання. Таким чином формується список основних стейкхолдерів, який стане в нагоді під час розробки адвокаційної кампанії.

Основні питання для дебрифінгу:

- Наскільки складно було виконувати домашнє завдання? Якщо складно, то в чому полягали основні труднощі?
- Що нового дізналися під час виконання домашнього завдання?
- Хто є основними стейкхолдерами молодіжної політики? Хто може ухвалювати рішення щодо впровадження громадянської освіти?
- Наскільки у молодіжній політиці реалізовано міжсекторний підхід?
- Які питання щодо молоді потребують вирішення на національному, регіональному і місцевому рівнях? ●

ТЕМА: ТРАДИЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ УЧАСТІ МОЛОДІ В УХВАЛЕННІ РІШЕНЬ

ДЖЕРЕЛО: Сесія заснована на матеріалах публікації «Кодекс Добрих практик «Громадська участь у процесі прийняття рішень», жовтень 2009, підготованої Конференцією міжнародних громадських організацій Ради Європи

 Інструменти участі, форми участі, рівні участі, вироблення політики

 90 хв.

ЗАВДАННЯ:

- розглянути рівні та форми участі на основі Матриці громадської участі;
- сформувати навички застосування доречних форм участі молоді залежно від контексту й очікуваних результатів.

роздатковий матеріал «Матриця громадської участі»;

фліпчарт, маркери, кольоровий папір, комплект карток із набором форм участі (файл «Інструменти участі»), порожня форма Матриці формату А1.

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

На початку необхідно нагадати учасникам цикл вироблення публічної політики, розглянутий на базовому тренінгу, та пояснити значення кожного з етапів її формування: формування порядку денного, розробка політики, вироблення рішення, реалізація, моніторинг, переформулювання. Слід наголосити, що на кожному з етапів формування політики рівень участі громадськості/молоді може бути різним.

Після цього учасники ознайомлюються з Матрицею громадської участі. Матриця є поєднанням циклу вироблення публічної політики і рівнів участі / залучення молоді в процесі вироблення політики. По вертикалі у Матриці вміщено рівні участі: партнерство, діалог, консультування, інформування, а по горизонталі — етапи вироблення політики / рішення: формування порядку денного, розробка політики, вироблення рішення, реалізація, моніторинг, переформулювання. Усередині матриці зазначаються інструменти, які доречно використовувати на відповідному рівні щодо відповідного етапу циклу.

Рівні участі						
Партнерство						
Діалог						
Консультування						
Інформування						
Етапи розробки та ухвалення політики / рішення	Формування порядку денного	Розробка політики / вироблення рішення	Рішення	Реалізація	Моніторинг	Переформулювання

Для кращого розуміння рівнів участі / залучення молоді до процесу вироблення політики можна зіставити 4 рівні участі з матриці та відому молодіжним працівникам з базових тренінгів «Драбину участі дітей та молоді» Роджера Харта. На цьому етапі слід зауважити, що участь на різних рівнях у циклі вироблення публічної політики вимагатиме від молоді відповідних знань та навичок, а у молодіжних працівників — компетентностей, необхідних для формування цих знань та навичок.

Матрицю громадської участі можна використувати як інструмент планування адвокаційної кампанії і як дороговказ для молодіжних працівників у визначенні доречності діяльності залежно від контексту і очікуваних результатів. Вона допомагає дати відповідь на питання «Навіщо?», коли проводиться той чи інший семінар, флешмоб, хакатон тощо.

Після презентації учасники продовжують роботу в малих групах по 4-5 осіб. Попросіть учасників заповнити порожню матрицю або розкласти в ній картки з відомими учасникам інструментами роботи з молоддю на різних етапах вироблення політики / рішення.

Для виконання цього завдання учасники отримують набір карток із назвами інструментів участі і порожні картки, до яких можна вписати власний варіант, та порожню форму матриці формату А1.

Приклад заповнення матриці картками з інструментами — у Додатку 3 «Роздаткові матеріали».

Після заповнення матриці та презентації результатів роботи груп слід згрупувати зазначені інструменти за їх метою (дослідження думки, ухвалення рішення, громадська активізація, залучення) і розглянути основні форми участі молоді:

- ✔ консультації;
- ✔ молодіжна рада при органі місцевого самоврядування;
- ✔ учнівське / студентське самоврядування;
- ✔ волонтерська діяльність / рух;
- ✔ молодіжні проекти та ініціативи тощо.

Після заповнення матриці формуємо нові малі групи по 4-5 осіб і просимо обговорити такі запитання щодо однієї з форм:

- ✔ Коли ця форма участі доречна?
- ✔ Які переваги цієї форми участі?
- ✔ Які недоліки цієї форми участі?
- ✔ Які виклики постають у разі застосування цієї форми у вашій громаді?

Для аналізу конкретних інструментів (форм) участі і презентації результатів роботи груп необхідно виділити приблизно 30 хв.

Орієнтовні питання для дебрифінгу:

- ✔ Чи складно було визначати доречність інструментів на кожному етапі?
- ✔ Чи ви самі колись спостерігали ситуації відповідності або невідповідності інструментів меті?
- ✔ Коли той чи інший інструмент участі доречно застосувати? За якими критеріями визначаємо доречність?
- ✔ Як компетенції молоді пов'язані з її участю в ухваленні рішень? Як щодо компетенцій молодіжних працівників у такому контексті? ●

ТЕМА: ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ УЧАСТІ МОЛОДІ

ДЖЕРЕЛО: «З усіма і разом: скажи своє слово»: тренінг-семінар 50-50 для фахівців національних, регіональних і місцевих органів влади та установ і представників молодіжних організацій та організацій, які працюють з молоддю, Львів, 14–20 травня 2018.

 Участь, форми участі, інновації, кращі практики, аналіз кейсів, соціальні включення.

 90 хв.

ЗАВДАННЯ:

- ознайомити учасників із термінами «традиційність», «інноваційність» та «альтернативність» у контексті участі молоді;
- сформувати в учасників розуміння поняття «інновації» в контексті участі молоді;
- ознайомити учасників із європейськими практиками інновацій;

 сформувати компетенції аналізу та оцінювання практик.

 Фліпчарт, маркери, стікери, роздатковий матеріал «Інноваційні практики участі молоді».

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Учасники працюють у малих групах над аналізом найкращих практик впровадження інноваційних форм участі, наведених у публікації Ради Європи «Нові та інноваційні форми участі молоді в процесі прийняття рішень» (автори — дослідники Анна Кролей та Ден Моксон). Вивчивши ситуацію в різних країнах Європи, вони доходять висновку, що найочевиднішими формами участі на сьогодні є:

1. молодіжні ради і парламенти;
2. співуправління і спільне вироблення політик;
3. деліберативна участь молоді;
4. молодіжний активізм і протестність;
5. цифрова (електронна) участь.

Інновації в питаннях участі молоді передбачають пошук більш ефективних рішень і експериментування, спрямовані на забезпечення кращого результату, а не просто діяльність надання нової форми традиційній реальності. Інновації можуть стосуватися як традиційних (голосування, вибори, членство в партіях і профспілках тощо), так і альтернативних форм участі (всього, що відбувається поза традиційними формами).

Насамперед слід пам'ятати: інновація здійснюється задля досягнення кращого результату, а не просто як данина моді. У цій вправі ми розглядаємо окремі практики інноваційної участі, висвітлені в дослідженні. Опис практик наведено в Додатку 3 «Роздаткові матеріали».

Робота здійснюється за методами «Ажурної пилки» та «Літаючого плакату». Учасники об'єднуються в малі групи по 5–6 осіб. Їм роздають стікери різних кольорів, щоб кількість кольорів відповідала кількості груп. Картки кожного кольору пронумеруйте від 1 до 5-6, залежно від кількості учасників.

На першому етапі учасники об'єднуються в групи за номерами карток, кожна група отримує опис однієї практики. Група ознайомлюється зі своєю практикою і представляє графічно основні моменти участі молоді. На другому етапі учасники об'єднуються в групи за кольорами карток, тож у кожній групі є представники всіх попередніх груп. На цьому етапі кожна група має по 5 хвилин на ознайомлення з кожною практикою. На кожен етап група отримує визначений плакат з практикою, і учасники групи, яка ознайомлювалася з цією практикою, представляють її іншим. На наступних обговореннях плакати переходять в інші групи за годинниковою стрілкою.

Орієнтовні запитання для дебрифінгу:

- ✓ Які елементи участі в ухваленні рішень реалізовано в цих практиках?
- ✓ У чому полягала інноваційність?
- ✓ Наскільки автори практики досягли підвищення рівня участі молоді? У чому це полягало?
- ✓ Яким чином впроваджується інноваційність і коли доречно це робити?
- ✓ Яка мета інновації? Що для нас важливіше — ефективність інновації чи інновація як форма?
- ✓ Чи завжди інновація є альтернативою? Чим альтернативні форми рішення відрізняються від інноваційних? ●

ТЕМА: ПРИНЦИПИ ТА ПЕРЕДУМОВИ УЧАСТІ МОЛОДІ

 Ідентичність, участь, мотивація, критичне мислення

 90 хв.

ЗАВДАННЯ:

- усвідомити важливість і критичного мислення для підтримки участі молоді;
- розглянути мотиви для участі з перспективи літературних героїв;
- сформувати розуміння принципів та передумов участі.

 фліпчарт, маркери, папір А4, книги Януша Корчака «Пригоди короля Мацюся» та Рольда Дала «Матильда» (за вибором учасників — одна або дві).

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Учасники працюють у малих групах по 4–6 осіб. Кожна група працює з однією книжкою або з обома відразу. Групи мають завдання проаналізувати тему участі, яка розкривається в заданих книжках, і створити каталог принципів і передумов участі. Попросіть учасників пригадати основні сюжетні моменти, в яких герої брали на себе відповідальність і ухвалювали рішення щодо свого майбутнього та майбутнього суспільства. За потреби можна нагадати основні положення теми «Участь молоді» з базового тренінгу, зокрема рівні участі за Роджером Хартом. Залежно від рівня підготовки учасників цей етап займає 30–45 хв.

Питання для обговорення:

1. ситуації, коли в героїв виникла мотивація для участі (протест, бажання щось змінити, відповідальність, лідерські рішення тощо);
2. передумови участі (що зумовило відповідне рішення — бажання, цікавість, виховання, походження, вплив авторитету).

На наступному етапі, враховуючи висновки з попереднього етапу, групи формують каталог чинників, які спонукають нас до участі. Чинники записуються на картках формату А4 і розклеюються на стіні або розкладаються на підлозі. Кожна група по черзі представляє по одному чиннику, доки картки не закінчатся. Якщо в групах є повторення, картки кладуться одна на другу.

Орієнтовні запитання для дебрифінгу:

- ✓ Як працювалося у групах? Про які моменти згадували найбільше?
- ✓ Що можна сказати про зміну ідентичності літературних героїв?
- ✓ У який момент герої стають активними й починають брати на себе відповідальність?
- ✓ Як ми наважуємося брати участь в ухваленні рішень?
- ✓ Що в ідентичності формується свідомо, а що несвідомо? Як це впливає на нашу здатність до участі?
- ✓ Яку роль у формуванні ідентичності відіграє критичне мислення? Що необхідно (інформація, дії, риси характеру, зусилля) для формування критичного мислення / здатності критично мислити?
- ✓ Як пов'язані критичне мислення і участь? Наведіть приклади з прочитаних книжок.
- ✓ Чи можна ще щось додати до нашого каталогу чинників участі? ●

ТЕМА: КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ

Критичне мислення, потреби, аналіз потреб

60 хв.

фліпчарт, маркери, примірники книжок.

ЗАВДАННЯ:

- ознайомити учасників з навичками та настановами, потрібними для розвитку критичного мислення;
- застосувати навички критичного мислення до аналізу потреб.
- розвинути навички обговорення та фасилітації.

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Цій вправі передуює презентація навичок критичного мислення, таких як ідентифікація, дослідження, визначення упередженості, висновки, визначення доречності й допитливість. Саме ці навички учасникам пропонують відпрацювати під час обговорення роману Сергія Жадана «Інтернат», проте за бажанням можна використувати й іншу літературу. Учасники мають обрати собі окрему тему / сюжет / випадок із художньої книжки і проаналізувати в малих групах по 4–6 осіб. Якщо учасники не прочитали книжку, можна використати невеликі фрагменти.

Завдання для груп:

- Ідентифікація ситуації, описаної в романі: група має вибрати один фрагмент / ситуацію, яка найбільше зачепила чи здивувала, запам'яталася чи сподобалася. Важливо, щоб учасники мали емоційний зв'язок із цією ситуацією і змогли описати її своїми словами.
- Дослідження ситуації: попросіть учасників обговорити, як виникла ситуація, що впливало, які об'єктивні і суб'єктивні чинники, що найбільше дивує чи вражає в поведінці героїв.
- Особисте ставлення: як учасники повелися би на місці героя? Як вони пояснюють його поведінку?
- Які висновки можна зробити з цієї ситуації?

Результати обговорень попросіть зобразити на аркуші фліпчарту.

Орієнтовні питання для дебрифінгу:

- ✓ Як працювалося в групі? Чи виникали розбіжності під час обговорень? Як дійшли згоди?
- ✓ Що дає нам художня література і культура в цілому для розвитку критичного мислення? Чи можна розвинути навички критичного мислення без підвищення загального освітнього рівня?
- ✓ Наскільки критичне мислення пов'язане з нашим емоційним ставленням до конкретної ситуації? Як це поєднати?
- ✓ У разі зіткнення з ситуацією, яка дивує / вражає, чи завжди ми стараємося зрозуміти поведінку інших? Попросіть учасників навести приклади. ●

ТЕМА: ПРАВА ЛЮДИНИ. ВЕРТИКАЛЬНИЙ І ГОРИЗОНТАЛЬНИЙ ВИМІР ПРАВ ЛЮДИНИ

 Права людини, покоління прав людини, класифікація прав людини, критичне мислення

 90 хв.

 фліпчарт, кольоровий папір, маркери, примірники книжок; два набори карток із зазначеними на них правами людини.

ЗАВДАННЯ:

- актуалізувати знання учасників щодо прав людини, їх класифікації, горизонтального та вертикального виміру;
- розвинути в учасників навички аналізу ситуацій та логічного аргументування за допомогою художньої літератури.

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Для виконання цієї вправи учасники мають прочитати книжку «Король Матіуш (Мацюсь) Перший» Януша Корчака та ознайомитися з текстом Загальної декларації прав людини і / або Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Запропонуйте учасникам пригадати відомі їм права людини. Коли учасники називають те чи інше право, позначайте його на фліпчарті у відпо-

відній колонці; також додайте ті, які учасники не назвали. У першій колонці слід вмістити природні права, у другій колонці — політичні, а в третій — соціальні). Обговоріть із учасниками різницю між цими трьома групами.

Об'єднайте учасників у три групи так, щоб у кожній групі була хоча б одна особа, яка добре пам'ятає сюжет книжки. Усі групам роздайте по набору карток.

Зразки набору карток:

Природні права	Політичні права	Соціальні права
Право на життя	Право на свободу об'єднань	Право на соціальний захист
Право на гідне ставлення	Право користуватися своєю культурою, сповідувати свою релігію і виконувати її обряди, а також користуватися рідною мовою (права меншин)	Право на житло
Право на свободу	Право на мирні зібрання	Право на працю та гідні умови праці
Право на особисту недоторканність та недоторканність житла	Право на звернення	Право на створення профспілок та страйки
Право на свободу слова, думки і віросповідання	Право на справедливий суд та презумпцію невинуватості	Право на достатній життєвий рівень
Право на вільне пересування та вибір місця проживання	Право на участь в управлінні суспільними процесами, участь у веденні державних справ, право голосувати і бути обраним	Право на здоров'я та медичну допомогу
Право на таємницю листування	Право народів на самовизначення	Право на освіту
Право на власність	Право на визнання правосуб'єктності	Право на участь у культурному житті, користування результатами наукового прогресу та захистом інтересів, пов'язаних із власною творчістю

У своїх групах учасники мають пригадати та виписати з книжки якнайбільше сцен / сюжетів, де розкривається тема кожного з зазначених на картках права. Учасники можуть наклеювати отримані картки із зазначеними на них правами на фліпчарт і навколо кожної з них описувати обрані сцени / сюжети.

На наступному етапі вони мають обговорити, в якому вимірі — горизонтальному чи вертикальному — перебуває визначене право і як із ним працювати. Попросіть групи презентувати результати своєї роботи іншим. Презентація здійснюється в такій послідовності: природні, політичні, соціальні права. ●

ТЕМА: ВИЗНАЧЕННЯ І АНАЛІЗ ПОТРЕБ

 Аналіз потреб, критичне мислення

 60 хв.

 фліпчарт, кольоровий папір, маркери, примірники книжок

ЗАВДАННЯ:

- попрактикуватися в інтерпретації потреб на основі книжки Сергія Жадана «Інтернат»;
- розвинути навички розуміння та пояснення потреб;
- розвинути навички планування управління ситуацією / змінами.

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Під час виконання цієї вправи учасники аналізують потреби героїв роману «Інтернат». Працюючи в чотирьох групах, вони вибирають собі героїв, яких хочуть проаналізувати за такими аспектами:

- що вони втратили, коли почалася війна;
- як вони усвідомлюють, розуміють втрату / зміну життя.
- які в них з'являються потреби в чомусь утраченому.
- чи з'являються в них нові потреби у зв'язку із зміною ситуації.

Усі результати робочих груп записуються на картках А4 і розклеюються на стіні. На це завдання виділяється до 30 хв.

На наступному етапі групи вибирають один фрагмент із результатів, який їх найбільше шокував / здивував, і відповідають на запитання:

1. Чому це мене дивує?
2. Як я пояснюю таку ситуацію?
3. Як можна далі управляти цією ситуацією?

Відповіді на запитання візуалізуються на аркушах фліпчарту.

Важливо, щоб учасники обрали конкретну ситуацію, а потім розглянули її з точки зору героя та з точки зору особистого сприйняття. Лише після цього вони переходять до третього питання: як взагалі можна (і чи можна) управляти такою ситуацією.

Орієнтовні питання для дебрифінгу:

- ✓ За яким принципом обиралися ситуації?
- ✓ Як ми аналізуємо виникнення потреб у власній діяльності?
- ✓ Наскільки природа потреб впливає на планування наших наступних дій? Наскільки можливо вирішити ситуацію, не розуміючи, в чому її причини?
- ✓ Які ситуації у власній молодіжній роботі вимагають більш детального аналізу?
- ✓ Чи всі потреби, які формулюють інші, потрібно задовольняти безпосередньо? Як ми інтерпретуємо потреби?
- ✓ Які компетенції потрібні молодіжним працівникам, щоб реагувати на потреби молоді? ●

ТЕМА: МАЙСТЕРНЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ: ДИЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

ДЖЕРЕЛО: Сторителінг від офісу «Львів — місто літератури ЮНЕСКО»

 Національна пам'ять, національна і культурна ідентичність, конфлікти

 90 хв.

 фліпчарт, маркери, роздаткові матеріали

ЗАВДАННЯ:

- визначити роль освіти з національної пам'яті в системі громадянської освіти;
- осмислити зв'язок між техніками критичного творчого мислення та обговоренням питань національної пам'яті й патріотизму;
- визначити можливі формати запровадження програм з національної пам'яті в громадянській освіті.

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Створіть малі групи, бажано з парною кількістю учасників у кожній. Найкраще, щоб у групі було не більш ніж 6 людей. Роздайте групам актуальні кейси з описом соціальних або політичних конфліктів навколо національної пам'яті. Учасники мають прочитати кейс та обговорити наступні запитання:

- ✔ Про які історичні моменти йдеться і що вони означають для зацікавлених сторін?
- ✔ Яким чином досягнуто або не досягнуто компромісу?
- ✔ Які засоби та інструменти участі використовувалися або не використовувалися у цьому випадку?

На роботу в групах виділяється 20 хвилин. Наступні 15 хвилин групи стисло презентують свої напрацювання.

На наступному етапі учасники визначають героя і антигероя своїх історій і розділяються на дві підгрупи. У цих групах учасники описуватимуть своїх персонажів, які б у визначеній ситуації обстоювали кардинально протилежні різні погляди — «за» та «проти». Попросіть підгрупу визначитися, яку з позицій, представлених у ситуації, вони хочуть опрацювати, незалежно від особистих поглядів. Завдання для кожної підгрупи:

- ✔ придумати свого героя (людину, яка обстоювала б відповідну думку чи позицію): хто ця людина? Скільки їй років, чим вона займається, яка в неї освіта, де вона мешкає, працює тощо (групи мають створити максимально «людський» / справжній образ, не карикатуру; тож, відповідно, слід формулювати запитання, які «підштовхнули» би групи до створення повноцінних образів);

- ✔ подумати, як саме ця людина обстоює певну позицію і чому.

Кожна підгрупа отримує чистий аркуш паперу і може намалювати чи в інший спосіб описати своїх героїв (15 хв.).

Потім від імені кожного героя необхідно придумати по 3 аргументи, твердження, які ілюстрували би позицію в даній історії (10 хв.). Після цього учасники сходяться у свої групи й мають розповісти про своїх героїв, пояснити, чому вони дотримуються певного погляду, наскільки «сильна» і «непохитна» їхня позиція, яка імовірність, що герої можуть змінити свою точку зору, що може цьому сприяти. Групам не потрібно переконувати один одного перейти на позицію іншого.

За можливості групи можуть придумати розв'язку своєї історії, відповівши на запитання, що може відбуватися після того, як герої зустрінуться і поспілкуються.

Для цієї вправи можна обирати будь-які історії, пов'язані з процесами творення національної пам'яті або конфліктами навколо символів національної пам'яті. За допомогою інструмента сторітелінгу можна осмислювати ситуації з перейменуванням вулиць, святкуванням визначних дат, встановленням меморіальних знаків, організацією масових подій тощо.

Кейси також можна будувати навколо історій з інших країн. Наприклад:

- ✔ Публічна дискусія 1990-х рр. у Німеччині щодо реконструкції Рейхстагу.
- ✔ Конфлікти навколо спорудження Меморіалу жертвам Голокосту в Берліні.
- ✔ Промова Слободана Мілошевича на Газиместані 1989 р. та її наслідки.

- ✔ Конфлікт навколо перенесення пам'ятника Натаніелю Бедфорду Форресту в Теннессі.
- ✔ Непорозуміння навколо святилища Ясукуні в Токіо.
- ✔ Корупційний скандал навколо статуї Тихоокеанського Христа в Лімі.
- ✔ Меморіальний музей Фервурда і контроверсійна пам'ять про апартеїд у ПАР.
- ✔ Орхан Памук і заперечення турками геноциду вірмен.
- ✔ Дебати щодо майбутнього Палацу культури у Варшаві у 1990-х роках.
- ✔ Пам'ятник у Шарлотсвіллі.
- ✔ Скульптура Гітлера на колінах у музеї Варшавського гетто.
- ✔ Пам'ятник радянській армії у Софії, який розмальовують у супергероїв.

Орієнтовні запитання для дебрифінгу:

- ✔ Яким чином ми визначаємо героя і антигероя в контексті громадянської освіти?
- ✔ Що робити у випадку, коли історія не має швидкої розв'язки?
- ✔ Що ми вкладаємо в поняття патріотизму?
- ✔ Наскільки важливо, як ми пам'ятаємо історію?
- ✔ Як громадянська освіта і молодіжна робота можуть долучитися до формування національної пам'яті? ●

ТЕМА: АДВОКАЦІЯ УЧАСТІ ВІД ПОТРЕБ ДО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ. ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ, ЯКУ РОЗВ'ЯЗУВАТИМЕ АДВОКАЦІЙНА КАМПАНІЯ. ЦЯ ВПРАВА ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ НА ПЕРШОМУ КРОЦІ «ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ» ДЛЯ ПЛАНУВАННЯ АДВОКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

 Адвокація, визначення проблеми

 45 хвилин для випробування інструмента «Квітка лотоса». Для складання «квітки» **від 90 хв. до кількох годин.**

ДЖЕРЕЛО: інструмент розроблено Ясуо Мацумура, засновником компанії Clover Management Research, Японія.

ЗАВДАННЯ:

 структурувати бачення проблеми, для розв'язання якої планується адвокаційна діяльність;

 сформувати навички аналізу загальної проблеми і розкладання її на складові «підпроблеми».

 роздаткові матеріали «Квітка лотоса», по 1 копія для кожного з учасників;
маркери, фліпчарт, папір для фліпчарту, паперовий скотч, картки розміром 1/3 A4.

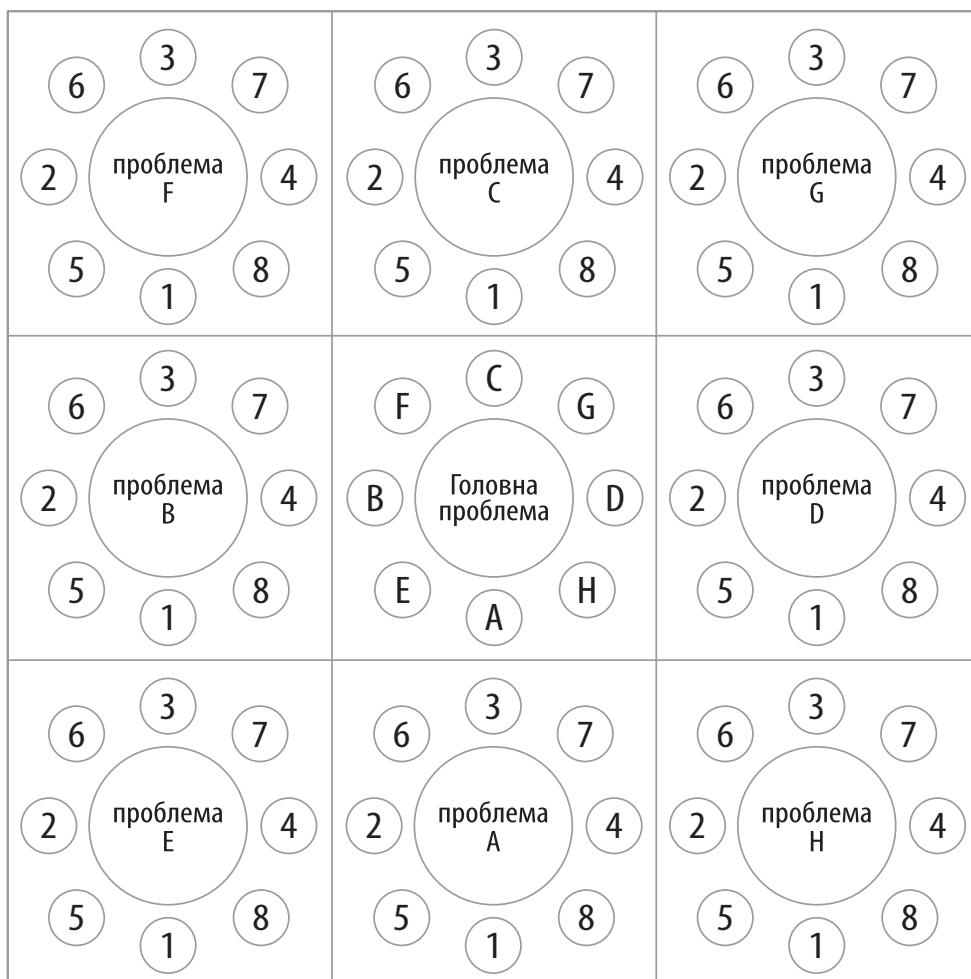
ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Учасникам пропонують визначити основну проблему, для розв'язання якої планується здійснювати адвокаційну діяльність. Проблема записуємо на аркуші A4 і прикріплюємо посередині аркуша на фліпчарті. На аркушах формату A4 такого самого кольору після обговорення та погодження з усіма учасниками записуємо 8 пов'язаних з основною проблемою проблем і розміщуємо їх навколо аркуша з основною проблемою подібно до квітки лотоса. Пов'язані проблеми можуть бути як ключовими причинами проблеми, так і її наслідками. Вони є своєрідними «сателітами» ключової проблеми / питання.

На наступному етапі кожна з ключових причин / питань стає центральною / незалежною проблемою і розміщується посередині аркуша на фліпчарті. Тепер група має віднайти по вісім причин нової центральної проблеми. Вони записуються на картки формату 1/3 A4 іншого кольору. В результаті група отримує дев'ять аркушів, кожен із яких містить ключову проблему, яка, своєю чергою, розбита на вісім підпроблем. У підсумку отримуємо 64 проблеми-причини та проблеми-наслідки, які здебільшого взаємопов'язані.

Орієнтовні запитання для дебрифінгу:

- ✓ Наскільки легко чи важко було працювати над проблемою?
- ✓ Наскільки вам вдалося дійти до спільного розуміння проблеми, яку хочете вирішити?
- ✓ Чи варто далі працювати над квіткою? Чи вже є відчуття, що знайшли корінь проблеми? ●

**ТЕМА: АДВОКАЦІЯ УЧАСТІ.
ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛІ АДВОКАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ. ЦЯ ВПРАВА
ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ НА ДРУГОМУ КРОЦІ
«ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛЕЙ ТА ЗАВДАНЬ»**

 Адвокація, цілі адвокаційної діяльності

ДЖЕРЕЛО: Розробка концептуальної ноти проекту. Практичний посібник. Проект ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні»

 45 хвилин для випробування інструмента «Дерево проблем і дерево цілей». Для складання «дерева» — **від 90 хв. до кількох годин.**

ЗАВДАННЯ:

 встановити причинно-наслідкові зв'язки між підпроблемами основної проблеми, для розв'язання якої планується адвокаційна діяльність;

 сформувати навички аналізу загальної проблеми і встановлення причинно-наслідкових зв'язків між «підпроблемами»;

 визначити мету й завдання адвокаційної діяльності.

схема дерева проблем і дерева цілей;

маркери, фліпчарт, папір для фліпчарту, скотч, картки, заповнені під час вправи «Квітка лотоса».

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Для опанування цього інструмента учасники потребують допомоги тренерів. Вправа виконується на основі результатів аналізу проблеми, отриманих під час виконання вправи «Квітка лотоса». Не всі ідентифіковані підпроблеми можуть логічно складатись у дерево. Не варто намагатися «притягнути» визначену підпроблему. Інколи допомагає відкласти її.

Запропонуйте учасникам скласти дерево проблем та дерево цілей. Вправа має на меті визначити, які з проблем-причин потребують адвокаційної діяльності для вирішення ключової проблеми, а які можна розв'язати в інший спосіб.

Дерево проблем — це візуалізація проблем у вигляді діаграми для подальшого аналізу та встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Дерево проблем як кінцевий результат являє собою резюме наявної негативної ситуації навколо головної визначеної проблеми, яку розв'язуватимете під час адвокаційної діяльності.

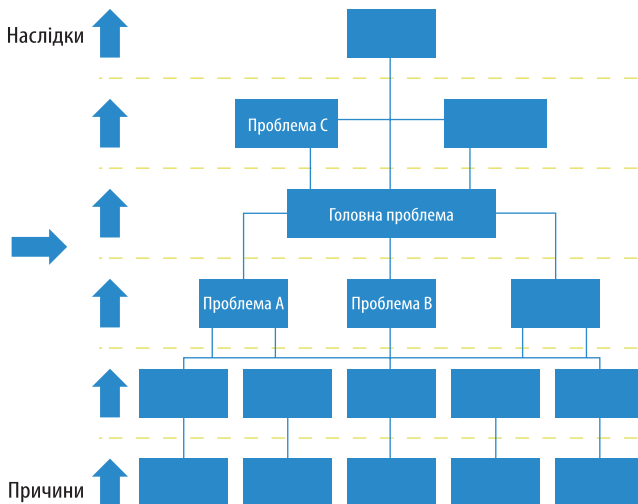
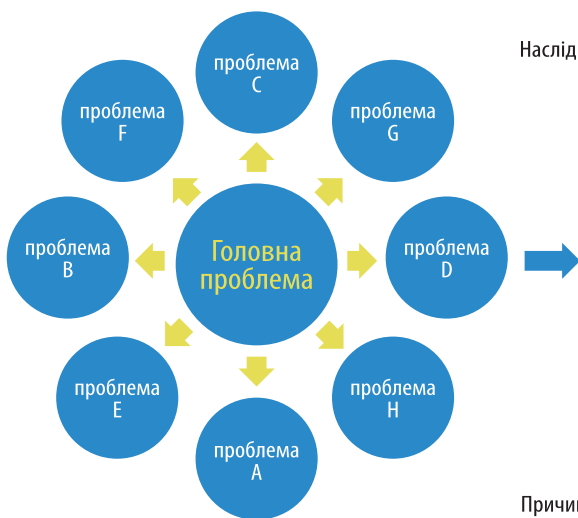
Наприклад, розглянемо 4 проблеми: центральна проблема (безробіття серед молоді регіону), Проблема А (розрив між професійною кваліфікацією та поточними потребами ринку праці), Проблема В (відсутність навичок пошуку роботи) та Проблема С (посилення соціальних конфліктів). Проблеми А та В є причинами центральної проблеми, відповідно, їх потрібно розмістити нижче. Вони не взаємопов'язані, а тому будуть розміщені на одному рівні. Проблема С є наслідком центральної проблеми (а також, опосередковано, Проблем А та В) — отже, її слід розмістити вище.

Складене дерево проблем дає змогу побачити взаємопов'язані причини визначеної проблеми. Зазвичай є декілька груп причин (гілок дерева), не пов'язаних між собою, а значить, для їх усунення потрібні різні типи втручання, тож не кожна з груп причин потребуватиме адвокаційної діяльності.

Тренерам і учасникам на цьому етапі необхідно визначити, яка(і) з гілок потребуватиме публічних дій з метою впливу на рішення щодо вдосконалення політики або змін у порядку фінансування. Частіше для усунення підпроблем вистачає проектної діяльності, яку організації та / або молодіжні працівники можуть реалізувати без внесення змін на рівні політики.

Орієнтовні запитання для дебрифінгу:

- ✓ Наскільки легко / важко було побудувати причинно-наслідковий зв'язки?
- ✓ Наскільки вам вдалося дійти спільного розуміння бажаної цілі? Чи мета сумісна з проблемою?
- ✓ Чи варто далі працювати над деревом? ●

ТЕМА: АДВОКАЦІЯ, ВИЗНАЧЕННЯ ТА АНАЛІЗ СТЕЙКХОЛДЕРІВ І ЦІЛЬОВИХ ГРУП АДВОКАЦІЙНОЇ КАМПАНІЇ. ЦЯ ВПРАВА ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ НА ТРЕТЬОМУ ТА ЧЕТВЕРТОМУ КРОКАХ «ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛЬОВОЇ АУДИТОРІЇ» ТА «РОЗБУДОВА ПІДТРИМКИ»

 Адвокація, цільова група, стейкхолдери

ДЖЕРЕЛО: План адвокаційної кампанії. Робочий зошит. Українська бібліотечна асоціація

 90 хв.

ЗАВДАННЯ:

- сформувати розуміння цільових груп для здійснення адвокаційної діяльності;
- сформувати навички аналізу можливих партнерів для здійснення адвокаційної діяльності.

- роздаткові матеріали «Матриця аналізу стейкхолдерів», «Аналіз цільових аудиторій» (по одній копії на робочу групу);
- маркери, фліпчарт, фліпчартний папір, паперовий скотч, стікери.

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Перш ніж визначити стейкхолдерів та цільові групи для здійснення адвокації, запропонуйте учасникам поглянути на результати вправи «Дерево проблем» і ще раз подумати, чи потрібна для їх розв'язання адвокаційна діяльність, спрямована на вдосконалення на рівні політики. Запропонуйте групі перелічити якомога більше людей, організацій, установ, які безпосередньо або опосередковано потерпають від проблеми або можуть на неї впливати. Ці люди, організації, установи тощо називаються стейкхолдерами. Запишіть назви стейкхолдерів на стікерах — один стейкхолдер на один стікер.

Наступним етапом роботи є аналіз стейкхолдерів. Його здійснюють за допомогою матриці аналізу стейкхолдерів. Матриця працює таким чином: вісь «Вплив» позначає, наскільки стейкхолдер може впливати на розв'язання проблеми, вісь «Зацікавленість» — наскільки стейкхолдер зацікавлений у розв'язанні проблеми.

Стейкхолдери, які потрапляють до сектора «Високий вплив та висока зацікавленість», — це ваші потенційні партнери й можливі союзники. Вони є вашою цільовою аудиторією. Потрібно налагоджувати з ними співпрацю і залучати їх до адвокаційної діяльності.

Стейкхолдери, які потрапляють до сектора «Високий вплив та низька зацікавленість», — саме ті, на кого має бути спрямовано адвокаційну діяльність, тобто основна цільова аудиторія. Ті, хто потрапляють до сектора «Низький вплив та висока зацікавленість», — це ваша підтримка, вони можуть надати допомогу в реалізації кампанії. Вони є цільовою аудиторією. Стейкхолдерів із сектора «Низький вплив та низька зацікавленість» потрібно поінформувати, вони можуть стати вашими союзниками. Це потенційна цільова аудиторія.

Наступний крок вправи — аналіз цільових аудиторій. Група працює з таблицею «Аналіз цільових аудиторій».

Орієнтовні запитання для дебрифінгу:

- ✓ Як працювалося в групі?
- ✓ Наскільки легко / важко було визначити стейкхолдерів?
- ✓ Яка додаткова інформація / знання потрібні, щоб розуміти стосунок стейкхолдерів і цільових груп до політики / рішення, які ми хочемо адвокатувати?
- ✓ Наскільки вдалося дійти спільного розуміння про стейкхолдерів і цільові групи? ●

ТЕМА: АДВОКАЦІЯ, ВИЗНАЧЕННЯ ТА АНАЛІЗ СТЕЙКХОЛДЕРІВ І ЦІЛЮВИХ ГРУП АДВОКАЦІЙНОЇ КАМПАНІЇ. ЦЯ ВПРАВА ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ НА П'ЯТОМУ КРОЦІ «РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОВІДОМЛЕННЯ»

 Адвокація, ключове інформаційне повідомлення

ДЖЕРЕЛО: План адвокаційної кампанії. Робочий зошит. Українська бібліотечна асоціація

 90 хв.

ЗАВДАННЯ:

- розробити інформаційний компонент адвокаційної діяльності;
- сформулювати ключове повідомлення для адвокаційної діяльності;
- сформувати навички аналізу цільових аудиторій та стейкхолдерів адвокаційної діяльності;

 сформувати навички комунікації та отримати знання про канали комунікації.

 роздаткові матеріали «Створення ключового повідомлення» (по 1 копії для кожного з учасників);

маркери, фліпчарт, папір для фліпчартку, скотч.

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Після здійснення аналізу цільових аудиторій необхідно розробити адвокаційні повідомлення для формування широкої групи союзників і прихильників та мінімізації групи суперників і опонентів. Наше завдання — є перевести кожного з визначених представників цільової аудиторії, крім союзників, на одну позицію вліво.

Що робити з представниками цільової аудиторії?

Цільова аудиторія	Союзники	Прихильники	Нейтральні	Опоненти	Суперники
1. НУО	x			x	
2. Самоврядування			x		
3. Місцеві бізнесмени					

У крайній правий стовпчик навпроти кожної цільової аудиторії маємо вписати стратегічні повідомлення, що будуть використані для зміни

позиції. Пам'ятаймо, що найбільш дієвими є повідомлення, спрямовані на задоволення особистих потреб, амбіцій людини / групи осіб.

Актори	Було	Стало	Стратегічне повідомлення

Для виконання цього завдання необхідно розробити стратегічне повідомлення для кожної

з визначених цільових аудиторій та стейкхолдерів.

Аудиторія	Хто є вашою аудиторією і чого вона прагне?	
Дія	До якої дії ми закликаємо аудиторію?	
Конкурентна поведінка	Чим ваша аудиторія нині займається і яких дій від неї вимагають інші?	
Винагорода	Що мотивуватиме аудиторію до дії? Яка в цьому для них користь?	
Підтримка	Що робить дію, до якої ви закликаєте, більш реальною і справді можливою?	

Ключове інформаційне повідомлення

Якщо я, _____ (аудиторія), зроблю _____ (дія)

замість того, щоб _____ (конкурентна дія),

я отримаю _____ (винагорода), тому що _____ (підтримка).

Ключове інформаційне повідомлення — це основа для комунікації. Його не показують представникам цільової аудиторії в такому вигляді, проте всі комунікації, вербальні та візуальні, мають транслювати це повідомлення. Про використання різних каналів комунікації і форм передачі інформації написано безліч статей, наприклад на порталі Громадський Простір

Орієнтовні запитання для дебрифінгу:

- ✓ Які канали передачі стратегічних повідомлень використовуватимете?
- ✓ Як ви їх використовуватимете?
- ✓ Як часто / скільки разів?
- ✓ Як комбінувати канали?
- ✓ Які інформаційні продукти (реклама, прес-релізи, брошури тощо) вам знадобляться?
- ✓ Яких результатів очікуєте від проведення інформаційної кампанії? ●

ПЕРЕДАЧА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОВІДОМЛЕННЯ

ТЕМА: АДВОКАЦІЯ, ВИЗНАЧЕННЯ ТА АНАЛІЗ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ТА ЦІЛЬОВИХ ГРУП АДВОКАЦІЙНОЇ КАМПАНІЇ. ЦЯ ВПРАВА ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ НА ШОСТОМУ КРОЦІ «ВСТАНОВЛЕННЯ КАНАЛІВ ЗВ'ЯЗКУ»

 Адвокація, ключове інформаційне повідомлення

 90 хв.

ЗАВДАННЯ:

 опрацювати ключове повідомлення для різних каналів комунікації.

 маркери, фліпчарт, папір для фліпчарту, будь-які інші матеріали для творчості

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Після створення ключових інформаційних повідомлень для різних цільових груп учасники працюють у малих групах по 3–4 людини і отримують творче завдання — сформулювати постер, повідомлення, інформацію про ініціативу, пост для соцмереж або повідомлення для інших каналів на вибір учасників. Учасники представляють свої творчі продукти, а потім проводиться коротка сесія взаємного рецензування: інші групи мають написати критичний відгук про інформаційне повідомлення колег.

Орієнтовні запитання для дебрифінгу:

- ✓ Як працювалося в групі? Які медіа-засоби використовували?
- ✓ Наскільки ви задоволені продуктом? Що можна покращити?
- ✓ Як ви формулювали відгук на роботу колег?
- ✓ Чи можна розглядати рецензування як зворотний зв'язок? Для чого потрібне рецензування? ●

ПЛАН АДВОКАЦІЙНОЇ КАМПАНІЇ

ТЕМА: АДВОКАЦІЯ, РОЗРОБКА ПЛАНУ АДВОКАЦІЙНОЇ КАМПАНІЇ. ЦЯ ВПРАВА ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ НА ВОСЬМОМУ КРОЦІ «РОЗРОБКА ПЛАНУ РЕАЛІЗАЦІЇ»

 Адвокація, планування адвокаційної кампанії

ДЖЕРЕЛО: План адвокаційної кампанії. Робочий зошит. Українська бібліотечна асоціація; «Скажи своє слово! Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті»

 90 хв.

ЗАВДАННЯ:

- розробити плани впровадження адвокаційних ініціатив,
- визначити загальні та локальні особливості ініціатив.
- роздаткові матеріали «Критерії якості для проектів участі» (по 1 копія на робочу групу), маркери, фліпчарт, папір для фліпчарту.

ПЕРЕБІГ ВПРАВИ:

Учасники у малих групах по 4–5 людей працюють над розробкою плану адвокаційної кампанії з таблицею «План дій щодо кожної цільової аудиторії».

Під час складання плану необхідно пригадати вправу «Матриця громадської участі», де йдеться про можливі рівні та форми участі молоді в громадському житті.

Зверніть увагу, що в молодіжній роботі розробка адвокаційної кампанії є не лише завданням, але й методологією розвитку компетентностей, необхідних для участі в громадському житті.

Які проміжні кроки допоможуть досягти адвокаційної мети? Намагайтесь розміщувати їх у логіко-хронологічному порядку	Які дії необхідно здійснити для досягнення проміжних цілей?	Яким чином молоді люди беруть участь у реалізації плану?	Яким є графік виконання цих дій? Намагайтесь бути максимально конкретними, пам'ятаючи, що можна додати деталі або змінити графік пізніше.	Що свідчитиме про успіх здійсненого кроку?
Крок 1				
Крок 2				
Крок 3				

Тому розробникам кампанії варто паралельно з розробкою перевіряти її на відповідність Критеріям якості для проектів участі.

Ще одна особливість — цінності проектів участі (адвокаційних ініціатив): і в завданнях, і в методології мають бути присутні аспекти участі, які розглядалися на попередніх модулях. За допомогою мозкового штурму або фасилітованої дискусії треба нагадати про такі цінності:

- ✔ права людини і демократія;
- ✔ недискримінаційний підхід;
- ✔ негативне ставлення до дискримінації;
- ✔ співпраця;
- ✔ відповідальність;
- ✔ незалежність / автономія молодих людей;
- ✔ забезпечення соціальних включень / інклюзії;
- ✔ гендерна рівність;
- ✔ неформальна освіта тощо.

Критерії оцінювання проектів участі див. у Додатку 3 «Роздаткові матеріали». ●

ТЕМА: КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ПРАЦІВНИКІВ. ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ. ОЦІНЮВАННЯ ВЛАСНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ.

 Компетентності молодіжних працівників

ДЖЕРЕЛО: Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи. Інструмент для оцінювання та розвитку компетенцій молодіжної роботи

 90 хв.

ЗАВДАННЯ:

- визначити знання, навички та ставлення, які формуються в процесі громадянської освіти та молодіжної роботи;
- розглянути та обговорити компетенції, необхідні молодіжним працівникам для впровадження громадянської освіти;

 сприяти рефлексії про особистий / локальний контекст, у якому працюють учасники/ці визначити навчальні потреби;

 сформувати індивідуальний план навчання на весь курс.

мультимедійна техніка, картки формату А5 трьох різних кольорів;

5 примірників Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи;

Концепція розвитку громадянської освіти в Україні (далі Концепція), стор. 6.

ПЕРЕБІГ СЕСІЇ:

Тренери презентують компетентності, окреслені у Концепції розвитку громадянської освіти в Україні. Після презентації необхідно обговорити й визначити, які знання, навички та настанови має формувати й розвивати молодіжна робота для формування громадянських компетентностей, окреслених у Концепції. Об'єднайте учасників у 5 малих груп. Запропонуйте групам опрацювати по 2 компетентності, визначені в Концепції, і на картках різного кольору записати знання, навички та настанови, які відповідають кожній з них. У великій групі згрупуйте однакові знання, навички та настанови. Вийде своєрідна мапа того, що має розвивати молодіжна робота.

На наступному кроці нагадайте учасникам про Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи. Запропонуйте їм зіставити компетентції молодіжних працівників і громадянські компетентності, визначені в Концепції. Обговоріть спільне.

Запропонуйте учасникам індивідуально або в парах визначити, які з компетентностей молодіжних працівників їм необхідно розвинути, щоб бути здатними розвивати громадянські компетентності молодих людей. Учасники працюють із таблицею «Індивідуальний навчальний план».

Ця вправа є підсумковою для компонента формування компетенцій молодіжних працівників. На завершення попросіть учасників поділитися своїми планами та ознайомте їх із формою самооцінювання. Роздаткові матеріали для цієї сесії див. у Додатку 3. Ця вправа вимагає детального обговорення та визначення шляхів майбутнього професійного розвитку молодіжних працівників.

Орієнтовні запитання для дебрифінгу:

- Як ви оцінюєте рівень своїх компетенцій щодо впровадження громадянської освіти в молодіжній роботі?
- Чого найбільше бракує? Чого можна швидко навчитися? Чи є такі компетенції, які ви наряд зможете опанувати?
- На яких темах ви хотіли би зосередитися в процесі подальшого професійного розвитку? Що для цього потрібно?
- Де і як ми можемо розвинути компетенції, яких нам бракує?
- Чи можна досягти вищого рівня компетенції, працюючи в тренерських групах? Чи є у вас досвід навчання в колег? ●

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

Домашні завдання — це опрацювання матеріалів або індивідуальна діяльність учасників, спрямована на опанування компетенцій з громадянської освіти. Результати виконаного завдання є матеріалом для організації роботи під час модулів.

І. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ ПЕРЕД ПОЧАТКОМ ПЕРШОГО МОДУЛЯ

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 1.1.

Це завдання дається відібраним учасникам найпізніше за тиждень до початку першого модуля, і з ним пов'язана окрема сесія за темою «Права людини». Учасникам пропонують ознайомитися з недавнім дослідженням «Що українці знають і думають про права людини: загальнонаціональне дослідження». Оскільки дослідження дуже об'ємне, то насамперед рекомендується звернути увагу на окремі розділи. З числа відібраних учасників слід сформувати п'ять груп, кожна з яких отримує на опрацювання розділ «Ціннісний вимір прав людини» та ще один розділ. Над завданням учасники працюють удома індивідуально. Безпосередньо на тренінгу вони вже працюватимуть у тематичних групах.

Завдання для учасників

Прочитайте дослідження «Що українці знають і думають про права людини: загальнонаціональне дослідження», а саме розділ «Ціннісний вимір прав людини» та розділ X.

Дайте відповіді на такі питання:

- Яких висновків ви дійшли, ознайомившись із розділом «Ціннісний вимір прав людини»? Чи змінили б ви свої відповіді на запитання відбіркового тестування після ознайомлення з цим текстом?
- Який випадок із вашого життя спадає на думку після ознайомлення з даними розділу, який ви отримали на індивідуальне опрацювання?
- Після ознайомлення з дослідженням які завдання, на вашу думку, слід поставити перед громадянською освітою задля покращення ситуації з правами людини?

Відповіді на запитання потрібно надіслати організаторам заздалегідь (можна через гугл-форму). Вони стануть основою для сесій, які стосуються прав людини і громадянської освіти.

Окремі розділи, рекомендовані учасникам до опрацювання:

1. Оцінка стану дотримання прав людини в Україні
2. Проблема дискримінації та рівень толерантності
3. Уявлення та активність щодо захисту своїх прав
4. Сприйняття діяльності правозахисних організацій
5. Джерела інформації про права людини та їх значущість

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 1.2.

Також для ознайомлення з темою перед тренінгом учасникам рекомендується прочитати додаткові матеріали:

- «Компас — посібник з освіти з прав людини». Розділ 1.
- «Закладки — посібник з протидії мові ненависті онлайн через освіту з прав людини». Розділ 5.
- Концепція громадянської освіти України
- Проект Загальнодержавної концепції з освіти з прав людини
- Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи

II. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ ПІСЛЯ ПЕРШОГО МОДУЛЯ

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 2.1.

Це завдання дається учасникам наприкінці першого модуля. Учасники мають описати, як функціонує система влади у їхній громаді і який доступ до ухвалення рішень має молодь. Текст має бути структурований, обсягом до 5 сторінок, може містити як описову частину, так і схеми.

Домашнє завдання має завершуватися аналітичними висновками:

1. Як молодь, із якою працюють учасники, може впливати на рішення, які її стосуються?
2. Хто є цільовою групою учасників і яким чином вона отримує доступ до ухвалення владних рішень?
3. Які основні стейкхолдери молодіжної політики є в громадах учасників?

Це завдання слід виконати та подати не пізніше ніж за тиждень до початку другого модуля. Тренери аналізують виконані завдання та розподіляють учасників по робочих групах для подальшого опрацювання теми під час другого модуля. Критеріями формування груп можуть бути:

1. Спільний предмет досліджень (місто, сільська громада, область, національний рівень тощо).
2. Подібні цільові групи (підлітки, працююча молодь, студенти, молодь у кризових ситуаціях тощо).
3. Спільний стиль виконаного завдання (подібність схем, структури тексту, бачення проблем).

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 2.2.

На другий модуль учасники мають прочитати рекомендовану літературу, а саме:

- Януш Корчак. Король Матіуш (Мацюсь) Перший.
- Роальд Дал. Матильда.

III. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ ПІСЛЯ ДРУГОГО МОДУЛЯ

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 3.1.

Після другого модуля учасники мають дослідити питання участі молоді у місцевому або регіональному житті. Це завдання стосується третього модуля програми, де основну увагу приділено адвокації участі молоді. Для цього формуються робочі групи навколо сфер політики, які обговорювалися у вправі «Діамант політик». Завдання учасників — підготувати аналіз потреб та викликів щодо ефективної участі молоді в обраній сфері політики.

Домашнє завдання передбачає:

1. Використання щонайменше трьох інструментів визначення потреб, як-от: анкетування, опитування, онлайн-опитування, фокус-група, воркшоп, інформаційний запит, інтерв'ю тощо.
2. Роботу як із молоддю, так і з ключовими стейкхолдерами.
3. Підготовку звіту щодо виконаного завдання за відповідною структурою: 1. Вступ. 2. Опис інструментів. 3. Результати дослідження. 4. Висновки.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 3.2.

На третій модуль учасники повинні прочитати рекомендовану літературу, а саме:

- Сергій Жадан. Інтернат.
- Філіп Сендс. Східно-західна вулиця.

ІІІ. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ ПІСЛЯ ТРЕТЬОГО МОДУЛЯ

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 4.1.

Після завершення модуля очікується, що учасники впроваджуватимуть розроблені під час тренінгу адвокаційні ініціативи. За можливості організатори програми мають підтримувати їх у цьому, а після завершення організувати підсумкову зустріч або конференцію.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 4.2.

Учасникам рекомендують оцінити власні компетенції, зокрема здобуті під час програми, користуючись формою самооцінювання компетенцій молодіжних працівників. Результати цієї самостійної роботи можна відобразити у сертифікаті участі в програмі.

ІV. ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОМАШНІХ ЗАВДАНЬ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНИХ МОДУЛІВ

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 1.1.

Результати цього домашнього завдання рекомендується використовувати у темі «Вступ до прав людини». На останньому етапі вправи «Сила квітів» учасники об'єднуються у групи відповідно до розділів дослідження «Що українці знають і думають про права людини», які вони опрацювали. У цих групах учасники порівнюють результати вправи з висновками, зробленими під час опрацювання матеріалів домашнього завдання.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 2.1.

Результати індивідуального домашнього завдання обговорюються в рамках теми «Система влади в Україні. Мапа стейкхолдерів». Учасники у малих групах обговорюють результати власних домашніх завдань і складають карту стейкхолдерів із зазначенням їхніх владних повноважень у сфері посилення участі молоді.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 2.2.

Прочитані учасниками книжки покладено в основу вправи «Критичне мислення і участь. Принципи і передумови участі». За допомогою художніх героїв учасники аналізують чинники, під впливом яких формується наша ідентичність; процеси, що відбуваються свідомо чи несвідомо; оцінюють, як це впливає на нашу здатність до участі. Другий тематичний блок — роль критичного мислення у формуванні особистості та зв'язок критичного мислення і здатності до участі (змін, протесту).

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 3.1.

Оскільки це завдання є передумовою до планування адвокаційної кампанії, то висвітленню результатів варто приділити окрему сесію. Учасники, працюючи в малих тематичних групах, готують презентації своїх результатів. Після цієї сесії формуються остаточні тематичні групи з розробки адвокаційних ініціатив.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 3.2.

Художня література, яку учасники прочитали, є робочим матеріалом для опрацювання теми «Від потреб до участі: формулювання ініціатив». Відійшовши від персональних викликів, учасники намагаються розібратися в потребах та прагненнях героїв книжок і пояснити їх.

ДОДАТОК 2

ОРІЄНТОВНА ПРОГРАМА ПЕРШОГО МОДУЛЯ

День 1	Тема дня: Громадянська освіта і права людини
10:00–11:30	Хто я? Персональна ідентичність і цінності громадянської освіти
11:30–12:00	<i>Перерва на каву</i>
12:00–13:30	Вступ до теми громадянської освіти
13:30–15:00	<i>Перерва на обід</i>
15:00–16:30	Вступ до теми прав людини
16:30–17:00	<i>Перерва на каву</i>
17:00–18:30	Індивідуальний навчальний план
18:30–20:00	<i>Вечеря</i>
20:00	Індивідуальні консультації
День 2	Тема дня: Основи громадянської освіти
10:00–11:30	Освіта, заснована на правах людини
11:30–12:00	<i>Перерва на каву</i>
12:00–13:30	Толерантність і недискримінація
13:30–15:00	<i>Перерва на обід</i>
15:00–16:30	Демократія і критичне мислення
16:30–17:00	<i>Перерва на каву</i>
17:00–18:30	Громадянська освіта і зв'язок між темами
18:30–20:00	<i>Вечеря</i>
20:00	Інструменти визначення потреб (продовження)
День 3	Тема дня: Компетенції молодіжного працівника
10:00–11:30	Ідентичність молодіжного працівника
11:30–12:00	<i>Перерва на каву</i>
12:00–13:30	Зв'язок між громадянською освітою і молодіжною роботою
13:30–15:00	<i>Перерва на обід</i>
15:00–16:30	Підсумки. Домашнє завдання
16:30–17:00	<i>Прощальна каву</i>

ОРІЄНТОВНА ПРОГРАМА ДРУГОГО МОДУЛЯ

День 1	Тема дня: Громадянська освіта
10:00–11:30	Демократія, права людини і громадська участь: нагадування програми попереднього модуля
11:30–12:00	<i>Перерва на каву</i>
12:00–13:30	Критичне мислення і участь. Принципи участі молоді
13:30–15:00	<i>Перерва на обід</i>
15:00–16:30	Сфери політики та участі
16:30–17:00	<i>Перерва на каву</i>
17:00–18:30	Система влади в Україні. «Мапа стейкхолдерів»: аналіз домашнього завдання
18:30–20:00	<i>Вечеря</i>
20:00	Проміжні підсумки роботи за індивідуальним навчальним планом
День 2	Тема дня: Участь в ухваленні рішень
10:00–11:30	Цикл політики, рівні участі. Огляд концепцій
11:30–12:00	<i>Перерва на каву</i>
12:00–13:30	Інструменти участі (традиційні)
13:30–15:00	<i>Перерва на обід</i>
15:00–16:30	Інструменти участі (інноваційні)
16:30–17:00	<i>Перерва на каву</i>
17:00–18:30	Майстерня критичного мислення: дилеми національної пам'яті
18:30–20:00	<i>Вечеря</i>
20:00	Медіаграмотність та інструменти електронної участі (факультатив)
День 3	Тема дня: Визначення потреб у громадянській освіті
10:00–11:30	Визначення потреб — інструменти
11:30–12:00	<i>Перерва на каву</i>
12:00–13:30	Інструменти визначення потреб. Практика
13:30–15:00	<i>Перерва на обід</i>
15:00–16:30	Підсумки. Домашнє завдання на визначення потреб молоді
16:30–17:00	<i>Прощальна каву</i>

ОРІЄНТОВНА ПРОГРАМА ТРЕТЬОГО МОДУЛЯ

День 1	Тема дня: Формулювання пропозицій
10:00–11:30	Реінтеграція групи
11:30–12:00	<i>Перерва на каву</i>
12:00–13:30	Презентація результатів домашнього завдання
13:30–15:00	<i>Перерва на обід</i>
15:00–16:30	Від потреб до участі — формулювання ініціатив
16:30–17:00	<i>Перерва на каву</i>
17:00–18:30	Від потреб до участі — формулювання ініціатив
18:30–20:00	<i>Вечеря</i>
20:00	Факультатив
День 2	Тема дня: Адвокація участі
10:00–11:30	Адвокація участі
11:30–12:00	<i>Перерва на каву</i>
12:00–13:30	Розробка повідомлень
13:30–15:00	<i>Перерва на обід</i>
15:00–16:30	Творчі майстерні. Розробка інформаційної кампанії
16:30–17:00	<i>Перерва на каву</i>
17:00–18:30	Адвокація участі: розробка загального плану
18:30–20:00	<i>Вечеря</i>
20:00	Вечірня програма за бажанням учасників
День 3	Тема дня: Спільні ініціативи
10:00–11:30	Адвокація участі: покрокові плани
11:30–12:00	<i>Перерва на каву</i>
12:00–13:30	Презентація ініціатив та критерії якості
13:30–15:00	<i>Перерва на обід</i>
15:00–16:30	Підсумки
16:30–17:00	<i>Прощальна каву</i>

ДОДАТОК 3

Матеріал 1. Ліки проти СНІДу	87
Матеріал 2. Судова справа «Чахал проти Великої Британії»	90
Матеріал 3. Огляд секторів, що відіграють значну роль у житті молоді	93
Матеріал 4. Цикл вироблення публічної політики	95
Матеріал 5. Матриця громадської участі	98
Матеріал 6. Інструменти участі	99
Матеріал 7. Інноваційні інструменти участі молоді	100
Матеріал 8. Аналіз цільових аудиторій адвокаційної діяльності	109
Матеріал 9. Матриця аналізу стейкхолдерів	109
Матеріал 10. Критерії якості для проектів участі молоді	110
Матеріал 11. Індивідуальний навчальний план	112
Матеріал 12. Форма самооцінювання компетенцій молодіжних працівників	115

МАТЕРІАЛ 1. ЛІКИ ПРОТИ СНІДУ

ВПРАВА: ДОСТУП ДО ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Опис ситуації:

Вправа розроблена на основі ситуації, що склалася 2001 року в Південно-Африканській Республіці (ПАР). Асоціація виробників фармацевтичних препаратів переслідувала в судовому порядку президента ПАР Нельсона Манделу та інших осіб, зокрема керівництво громадської організації «Кампанія за лікування ВІЛ/СНІДу» (Treatment Action Campaign (TAC)), за порушення своїх патентів через надання дозволу на виготовлення ліків від ВІЛ/СНІД та імпорт більш дешевих непатентованих лікарських препаратів з метою лікування мільйонів ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД громадян.

Судді мали збалансувати різні інтереси й права обох сторін. З одного боку, Асоціація виробників фармацевтичних препаратів претендувала на право власності, рівності або вільного вибору торгівлі, діяльності та професії, з іншого, уряд і ТАС стверджували, що обов'язком держави є поважати, гарантувати і забезпечувати своїх громадян фундаментальними правами на людську гідність і на життя.

РОЛЬОВІ КАРТКИ

[Рольова картка судового засідання](#)

ФАРМАЦЕВТИЧНА КОМПАНІЯ «ФАРМА ІНКОРПОРЕЙТЕД» (PHARMA INC.)

Ви — група керівників фармацевтичної компанії «Фарма Інкорпорейтед» (Pharma Inc). Ваша компанія є одним із провідних світових виробників фармацевтичних препаратів. Ви купили права для комерціалізації лікарських засобів для боротьби з ВІЛ та СНІДом. Ви маєте підтримувати рівень прибутку і задовольняти інтереси акціонерів. Таким чином, ви хочете захистити права компанії і встановлюєте ціну продажу продукції з урахуванням витрат на дослідження, виробництво, а також виплату заробітної плати працівникам. Дозволити іншій компанії просто копіювати вашу продукцію і продавати її за нижчою ціною означає поставити під загрозу прибуток і сталий розвиток вашої компанії. Тому ви об'єднали зусилля з іншими провідними фармацевтичними компаніями, щоб запобігти копіюванню своєї продукції та продажу за нижчими цінами в будь-якій країні, а також подати до суду на уряди цих країн. Судовий позов подано проти уряду ПАР.

Ви маєте підготувати аргументи на захист своєї позиції. У вас буде п'ять хвилин на представлення їх під час судового засідання.

[Рольова картка судового засідання](#)

УРЯД ПІВДЕННО-АФРИКАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Ви — високопосадовці уряду ПАР. Уряд намагається відповісти на позов фармацевтичних компаній. Компанія «Фарма Інкорпорейтед» намагається уникнути надання дозволу на копіювання та продаж своєї продукції у будь-якій країні за цінами, нижчими від роздрібних. Загалом ви погоджуєтеся з позицією компанії «Фарма Інкорпорейтед».

Проте громадський рух на чолі з організацією «Кампанія за лікування ВІЛ/СНІДу» (TAC) стверджує, що конституційним обов'язком держави є забезпечувати доступність дешевих лікарських засобів, зокрема для боротьби з епідемією ВІЛ/СНІДу. Ви дозволили імпорт дешевших (копій) препаратів із таких країн, як Індонезія, під впливом політичного тиску.

Ви маєте підготувати аргументи на захист своєї позиції. У вас буде п'ять хвилин на представлення їх під час судового засідання.

[Рольова картка судового засідання](#)

КАМПАНІЯ ЗА ЛІКУВАННЯ ВІЛ/СНІДУ (ТАС)

Ви — група активістів, що представляє членів Кампанії за лікування ВІЛ/СНІДУ (ТАС) у ПАР. Кампанія стверджує, що держава несе відповідальність за забезпечення доступності дешевших лікарських засобів, особливо для боротьби з ВІЛ/СНІД. Уряд відреагував і почав імпортувати дешевші лікарські засоби.

Ви також стверджуєте, що держава несе відповідальність за надання фінансової підтримки ВІЛ-інфікованим пацієнтам і організаціям, діяльність яких спрямована на боротьбу з ВІЛ/СНІДОМ.

Проте фармацевтичні компанії притягли уряд ПАР до суду, щоб запобігти будь-якому копіюванню та продажу своєї продукції за нижчими цінами. Тож ви вирішили об'єднати зусилля з урядом, щоб захистити роль держави у забезпеченні доступних лікарських препаратів.

Ви маєте підготувати аргументи на захист своєї позиції. У вас буде п'ять хвилин на представлення їх під час судового засідання.

[Рольова картка судового засідання](#)

СУДДІ

Ви — група суддів, які головуєть на судовому засіданні щодо спроби провідних фармацевтичних компаній притягнути до відповідальності уряд ПАР і запобігти наданню урядом дозволу на копіювання своєї продукції та її продаж за нижчими цінами. Активісти, які представляють Кампанію за лікування ВІЛ/СНІДУ (ТАС), захищають позицію уряду.

Ваша роль полягає у запрошенні всіх трьох сторін по черзі для представлення своїх позицій. Наприкінці презентації ви не маєте ухвалювати рішення чи робити висновки. Ваше завдання — допомогти роз'яснити це питання, а також підсумувати аргументи на підтримку взаємно суперечливих позовних заяв.

Проблема в тому, як вирішити конфлікт, що виник після подання позовних заяв, на користь прав людини. Відповідач у суді (уряд і ТАС) відстоює права на життя і гідність, а обвинувач (компанія Pharma Inc.) захищає право власності. В офіційному протоколі судового засідання вказана позиція ТАС:

«Права на життя і гідність» є найважливішими з усіх прав людини, вони є фундаментальними для всіх інших прав людини. Ми вважаємо себе суспільством, яке базується на визнанні прав людини, тому ми зобов'язані поважати ці два права понад усі інші. І держава повинна демонструвати це у будь-якій своїй діяльності, зокрема під час покарання злочинців».

Інша сторона:

«Право власності» захищене статтею 25 Конституції Південно-Африканської Республіки, в якій йдеться про таке: «Власність 25 (1). Ніхто не може бути позбавлений свого майна, окрім випадку, вказаного у нормативному правовому акті загальної дії, і ніякий закон не може дозволити необґрунтоване позбавлення власності».

Ви маєте підготувати питання до трьох сторін. У вас буде десять хвилин на озвучення запитань та вислуховування відповідей на них.

[Рольова картка судового засідання](#)

ЖУРНАЛІСТИ (ЗА БАЖАННЯМ)

Ви — група журналістів, які відповідають за висвітлення перебігу цього судового засідання в медіа.

Ваше завдання — підготовка репортажу про це судове засідання і висвітлення в ньому всіх точок зору. У вас є доступ до участі в окремих нарадах, організованих різними сторонами: суддями, членами Кампанії за лікування ВІЛ/СНІДУ (ТАС), урядом ПАР і компанією «Фарма Інкорпорейтед». На таких нарадах ви виступаєте лише як спостерігач — не

можете заважати, втручатися або допомагати роботі групи. Однак ви можете проводити інтерв'ю з членами групи, якщо це не заважає процесу наради. Для виконання своїх завдань ви можете фотографувати, а також користуватися комп'ютером, принтером та інтернетом.

Ви представлятимете результати своєї роботи після завершення судового розгляду. Можете обрати формат для подання інформації, наприклад: блог, пости у Твіттері, газетна стаття, сюжет на радіо чи телебаченні. У вас буде 10 хвилин для представлення репортажу.

ІНСТРУКЦІЇ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЧАСТИНИ 2 ВПРАВИ У МАЛИХ ГРУПАХ

Ви — група, що складається з чотирьох осіб, кожна особа є представником однієї з чотирьох сторін:

- компанія «Фарма Інкорпорейтед» (Pharma Inc);
- уряд ПАР;
- активісти, що представляють Кампанію за лікування ВІЛ/СНІДу (ТАС);
- судді цієї судової справи.

Інструкції

1. Кожна людина почергово має представити себе і сторону, яку репрезентує, тобто роль, яку грає.
2. Кожна людина має висловитися щодо ситуації, яка склалася наприкінці судового розгляду. Якщо вона вважає, що знайти спільне рішення буде легко, має показати зелену картку, а якщо вважає, що зробити це буде важко, має показати червону картку. (Мета використання цих карток — допомогти учасникам дізнатися більше про перебіг процесу ухвалення спільного рішення.)
3. Учасники групи шукатимуть задовільне рішення на основі консенсусу між чотирма сторонами. Дискусію поділено на 3 раунди. Суддя головує в обговоренні і представляє свою позицію останнім.
 - Перший раунд: представити свою позицію.
 - Другий раунд: представити ідеї для ухвалення рішення.
 - Третій раунд: обговорити запропоноване рішення.
4. Учасники мають уважно слухати один одного. Після прийняття кожного проміжного рішення кожен учасник має показувати картку відповідного кольору, сигналізуючи, якої він на даний момент думки про перспективу ухвалення спільного задовільного рішення.
5. Наприкінці процесу ухвалення рішення і досягнення згоди необхідно вибрати одну особу для представлення звіту за результатами спільного засідання.

МАТЕРІАЛ 2. СУДОВА СПРАВА «ЧАХАЛ ПРОТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ»

ВПРАВА: ЧАХАЛ ПРОТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Суть справи

Карамжит Сингх Чахал — громадянин Індії, який зараз проживає у Великій Британії. Він сикх і підтримує кампанію за створення незалежного штату сикхів на території індійського штату Пенджаб.

Уряд Великої Британії намагається депортувати пана Чахала до Індії, посиляючись на той факт, що через підтримку незалежності сикхів та колишню діяльність він становить загрозу для національної безпеки Великої Британії. Особливу занепокоєність викликає загроза терористичних актів.

Пан Чахал оскаржує депортацію у Європейському суді з прав людини і заявляє, що у випадку повернення до Індії йому загрожують катування. Він стверджує, що це буде порушенням Статті 3, і тому уряд не має права його депортувати.

РОЛЬОВА КАРТКА ДЛЯ КАРАМЖИТА СИНГХА ЧАХАЛА

Ви — громадянин Індії, який зараз проживає у Великій Британії. Ви сикх і підтримуєте кампанію за незалежний штат сикхів на території штату Пенджаб, Індія.

Уряд Великої Британії намагається депортувати вас до Індії, посиляючись на той факт, що через підтримку незалежності сикхів та колишню діяльність ви становите загрозу національній безпеці Великої Британії. Особливу занепокоєність викликає загроза терористичних актів.

Ви впевнені, що в разі повернення до Індії будете піддані катуванням, як учинили з багатьма вашими друзями та родиною і з вами під час минулих відвідин Індії. Це відбувалося лише 6 років тому, коли поліція штату Пенджаб заарештувала вас і утримувала протягом 21 дня. Увесь той час вас тримали в наручниках у жахливих умовах, били до втрати свідомості, били електричним струмом у різні частини тіла та знущалися, інсценуючи страту. Потім вас звільнили без будь-яких звинувачень.

Ви стверджуєте:

1. Ви не становите загрози для національної безпеки Великобританії, тому що підтримуєте мирне розв'язання конфлікту в Індії.
2. Немає сумнівів, що в разі повернення до Індії вас знову катуватимуть, бо стан справ практично не змінився, і зараз ви більше відомі як сепаратист.
3. Якщо уряд Великої Британії дозволить депортацію, він позбавить вас можливості скористатися своїм правом на свободу від катування. Це порушує статтю 3 Європейської конвенції про захист прав людини (ECHR).

[Статті Європейської конвенції про захист прав людини:](#)

Стаття 3. Заборона катування

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

Стаття 15. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації

1. Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.

2. Наведене вище положення не може бути підставою для відступу від статті 2, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3, 4 (пункт 1) і 7.

РОЛЬОВА КАРТКА УРЯДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Суть справи

Карамжит Сингх Чахал — громадянин Індії, який зараз проживає у Великій Британії. Він сикх і підтримує кампанію за створення незалежного штату сикхів на території штату Пенджаб, Індія.

Ви виступаєте від імені уряду Великобританії, який намагається депортувати пана Чахала до Індії, посилаючись на той факт, що через підтримку незалежності сикхів та колишню діяльність він становить загрозу національній безпеці Великої Британії. Особливу занепокоєність викликає загроза терористичних актів.

Пан Чахал оскаржує депортацію у Європейському суді з прав людини і заявляє, що в разі повернення до Індії його катуватимуть. Він стверджує, що це буде порушенням статті 3, і тому уряд не має права депортувати його.

Ви стверджуєте:

Пану Чахалу насправді не загрожує катування, тому що ситуація в Індії змінилася з часу його останнього перебування. У вас є гарантії від уряду щодо його безпеки.

Він становить загрозу для національної безпеки тут, у Великій Британії, у зв'язку з його діяльністю в русі за незалежність сикхів.

Відповідно до вищезазначеного, його право на свободу від катування має бути обмежено і не має превалювати над можливою загрозою для національної безпеки.

[Статті Європейської конвенції про захист прав людини:](#)

Стаття 3. Заборона катування

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

Стаття 15. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації

1. Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.
2. Наведене вище положення не може бути підставою для відступу від статті 2, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3, 4 (пункт 1) і 7.

РОЛЬОВА КАРТКА СУДДІ

Суть справи

Карамжит Сингх Чахал — громадянин Індії, який зараз проживає у Великій Британії. Він сикх і підтримує кампанію за створення незалежного штату сикхів на території індійського штату Пенджаб. Уряд Великої Британії намагається депортувати пана Чахала до Індії, посилаючись на той факт, що через підтримку незалежності сикхів та колишню діяльність він становить загрозу для національної безпеки Великої Британії. Особливу занепокоєність викликає загроза терористичних актів.

Пан Чахал оскаржує депортацію у Європейському суді з прав людини і заявляє, що у випадку повернення до Індії йому загрожують катування. Він стверджує, що це буде порушенням Статті 3, і тому уряд не має права його депортувати.

Імовірність катувань: інформація з різних джерел

У звіті за 1995 р. Спеціальний Доповідач ООН (UN Special Rapporteur) прокоментував ситуацію щодо практики катування під час перебування під вартою в поліції: «... незначна кількість інцидентів, які вважаються поширеними, якщо не ендемічними, ці явища переслідуються законом, а деякі з них навіть доведені до засудження винних правопорушників».

У недавньому звіті організації «Міжнародна амністія» (Amnesty International) наведено перелік прикладів порушення прав людини, вчинених офіцерами поліції штату Пенджаб, що працюють в операціях під прикриттям за межами штату. «Міжнародна амністія» стверджує, що відомі сикхи-сепаратисти все ще перебувають під серйозною загрозою «зникнення» без суду та обвинувачення, існує ризик катування та смерті, зазвичай від рук поліції штату Пенджаб.

Статті Європейської конвенції про захист прав людини:

Стаття 3. Заборона катування

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

ІНФОРМАЦІЙНА КАРТКА ДЛЯ ТРЕНЕРА

Звіт щодо судової справи «Чахал проти Великобританії» (22414/93) [1996] ЄКПЛ (ECHR) 54 (15 листопада 1996 р.)

Факти: Позивач є сикхом, який нелегально приїхав до Великої Британії, згодом його перебування в країні було врегульовано в межах загальної амністії нелегальних мігрантів. У Великій Британії він займався політичною діяльністю в громаді сикхів і відіграв значну роль у створенні та роботі Міжнародної федерації сикхської молоді (International Sikh Youth Federation). Його було заарештовано, але звинувачень у змові з метою вбивства прем'єр-міністра Індії висунуто не було, пізніше його звинуватили у словесній образі та порушенні суспільного спокою, проте рішення суду про його засудження було скасовано. Наказ про депортацію було видано у зв'язку з його політичною діяльністю та кримінальним розслідуванням проти нього. Пан Чахал був затриманий до вступу в дію ЄКПЛ.

Позов: Позивач стверджує, що його депортація до Індії призведе до справжнього ризику катування, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання, що порушують статтю 3 Європейської Конвенції. Він також заявляє про порушення його права на свободу, яке гарантується статтею 5.

Судове рішення: Європейський суд з прав людини встановив порушення статті 3 та статей 5(4) і 13, порушення статті 5(1) не встановлено.

Підстави для винесеної ухвали: Стаття 3 містить абсолютну гарантію для всіх без винятку випадків, тому Велика Британія не може посилатися на інтереси національної безпеки для виправдання депортації позивача. У разі депортації до Індії для позивача існує реальна загроза жорстокого поводження. Порушення статті 5(1) не встановлено, тому що рішення важливе і не може прийматися поспіхом. Заяви про інтереси національної безпеки не повинні звільняти національні органи влади від ефективного контролю над національними судами, тому слухання в англійському суді не відповідали вимогам статті 5(4).

МАТЕРІАЛ 3. ОГЛЯД СЕКТОРІВ, ЩО ВІДІГРАЮТЬ ЗНАЧНУ РОЛЬ У ЖИТТІ МОЛОДІ

ВПРАВА: ДІАМАНТ ПОЛІТИК

Стратегії за секторами	Необхідність реалізації стратегії на місцевому рівні
Політика у сфері спорту, дозвілля та громадського життя	<ul style="list-style-type: none"> Заходи є однією з підвалин соціальної єдності у певному місті чи регіоні; ідеальний канал участі молоді; ідеальний канал для реалізації молодіжної політики у сфері спорту, культури, ремесел, мистецтва та інших форм творчості або самовираження, а також у соціальній сфері.
Політика, спрямована на підвищення зайнятості молоді та подолання безробіття	<ul style="list-style-type: none"> Соціально-економічні умови, в яких перебувають молоді люди, впливають на їхню готовність і здатність брати участь у житті своєї громади; безробіття та бідність ускладнюють можливість бути активним громадянином; безробітні молоді люди швидше за все з'являються серед знедолених прошарків суспільства.
Міське середовище та середовище проживання, житлова політика і транспорт	<ul style="list-style-type: none"> Створення більш цілісного та менш фрагментарного життєвого середовища, сприятливого для соціальної взаємодії та формування зручного громадського простору; створення більш гармонійного середовища, що сприяє самовираженню особи та зміцненню реальної солідарності між поколіннями; мобільність молодих людей абсолютно необхідна для участі у суспільному житті та позиціонування себе як повноцінного громадянина; у сільській місцевості мобільність і транспорт є однією з найнеобхідніших умов, що визначають якість життя взагалі, а не лише сприяють участі у суспільному житті; брак транспорту призводить до виключення із суспільного життя.
Політика у сфері освіти та професійної підготовки, що сприяє участі молоді	<ul style="list-style-type: none"> Школа є закладом, де молоді люди обмінюються поглядами на життя та перспективами; школи часто є першим закладом, де молоді люди пізнають демократію в дії та отримують досвід щодо участі.
Політика мобільності та обмінів	<ul style="list-style-type: none"> Підтримка об'єднань, що виступають за мобільність молоді; заохочення молоді до участі в програмах обмінів, зокрема європейських; залучення молоді до партнерських органів, які здійснюють програми обмінів.
Політика у сфері охорони здоров'я	<ul style="list-style-type: none"> Куріння, вживання алкогольних напоїв та наркотиків руйнують молодь; дослідження засвідчують зростання кількості хвороб, що передаються статевим шляхом, а це призводить до морального осуду та самотності.
Політика гендерної рівності	<ul style="list-style-type: none"> Молоді чоловіки та жінки стикаються з перешкодами у доступі до відповідальних посад у професійній сфері, громадських об'єднаннях, політиці, а також у місцевих та регіональних органах влади; на місцевому рівні існує нерівноправність між молодими чоловіками та жінками.
Спеціальна політика для сільської місцевості	<ul style="list-style-type: none"> Потреби молоді з сільської місцевості у сферах освіти, зайнятості, житлового господарства, транспорту тощо різняться від потреб молоді, яка проживає у містах чи столицях; молоді люди, які проживають у сільській місцевості, відчувають незручності або спостерігають у місцях свого проживання нижчий рівень соціальних послуг та забезпечення, ніж у містах;

	<ul style="list-style-type: none"> • молодіжні та інші громадські організації у сільській місцевості стимулюють суспільне та культурне життя в сільських громадах та можуть бути ресурсом соціалізації для молоді; • молодіжні та інші громадські організації у сільській місцевості заохочують участь місцевої молоді; • молодіжні та інші громадські організації у сільській місцевості підвищують рівень життя та борються з проблемами, що виникають через відокремленість сіл.
Політика доступу до культури	<ul style="list-style-type: none"> • Мистецтво та культура є частиною минулої, сьогоденної та майбутньої спадщини особистості й суспільства, що формується зусиллями багатьох поколінь; • завдяки участі у культурному житті, ініціативності, допитливості та новаторству молоді люди відіграють значну роль у культурному розвитку.
Політика сталого розвитку і охорони довкілля	<ul style="list-style-type: none"> • Молоді люди та інші члени суспільства є свідками погіршення стану довкілля; • екологічні проблеми передусім стосуються молоді, яка в майбутньому буде змушена ліквідувати наслідки минулих помилок.
Політика протидії насильству та злочинності	<ul style="list-style-type: none"> • Жертвами злочинів і насильства часто є молоді люди; • у школах наявні різні форми насильства; • суспільство не дає адекватної реакції на прояви злочинності та насильства.
Антидискримінаційна політика	<ul style="list-style-type: none"> • У суспільстві існує дискримінація меншин (зокрема молодих представників цих меншин); • у суспільстві існує дискримінація людей з обмеженими фізичними можливостями та інших груп; • у деяких громадах не забезпечено рівноправного доступу до громадських місць, професійного навчання, шкіл, житла, культурної діяльності й інших сфер життя.
Політика щодо статевого життя	<ul style="list-style-type: none"> • У період переходу від дитинства до самостійного дорослого життя молоді люди можуть зіткнутися з різними проблемами у сфері особистих стосунків; • молодь переважно ігнорує питання сексуального здоров'я; • молодь може виявляти недовіру до офіційних застережень щодо ризиків, пов'язаних із деякими формами сексуальної поведінки; • молодим людям не завжди легко починати та провадити сексуальне життя.
Політика доступу до прав / закону	<ul style="list-style-type: none"> • Задля цілісності суспільства його побудовано за правилами, які мають поважати всі члени спільноти; • у демократичному суспільстві такі правила обговорюються та затверджуються виборними представниками громадян; • кількість законодавчих актів та правил зростає, людям дедалі важче дізнаватися про їх появу й дотримуватися їх на практиці; • збільшення кількості законодавчих актів та правил призводить до виникнення нерівності між громадянами (адже дехто обізнаний зі своїми правами та обов'язками, а дехто — ні).

Для виконання вправи необхідно роздрукувати / написати на окремих аркушах формату А4 назви стратегій за секторами. Наборів карток має бути стільки, скільки малих груп ви запланували для роботи.

МАТЕРІАЛ 4. ЦИКЛ ВИРОБЛЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

ЦИКЛ ПОЛІТИКИ

Формування порядку денного — визначення сфер відповідальності (хто і за що відповідає), визначення процедур розробки та ухвалення рішення, визначення позицій щодо рішення, яке розглядатиметься, збір інформації, обмін інформацією.

Розробка політики — визначення проблем, підготовка пропозиції(й) рішення, представлення переваг пропонованого рішення, консультації з громадськістю, спеціалістами у відповідній галузі.

Рішення — забезпечення громадськості доступу до документів, які стосуються сфери ухвалення рішення, проектів рішень, консультації з громадськістю, інформування громадськості, особливо тих групам, яких стосуються рішення, про можливі наслідки рішення, вивчення та врахування думки громади.

Реалізація — забезпечення доступу до інформації щодо впровадження рішення, можливості долучитись до реалізації й зробити внесок у досягнення результату. Прозорі та відкриті тендери, налагодження партнерських зв'язків / залучення партнерів до виконання.

Моніторинг — забезпечення механізмів зворотного зв'язку з громадянами та споживачами; регулярні зустрічі з іншими «акторами» громадянського суспільства для обговорення поступу. Експертне оцінювання та рекомендації.

Переформулювання — з огляду на постійно оновлювані суспільні запити й потреби до процесу реалізації рішення (політики) необхідно вносити корективи й поправки. Для цього результати оцінювання розглядаються у відповідних комісіях рад, на експертних зустрічах, консультаціях, громадських слуханнях тощо.

Джерело: Кодекс добрих практик «Громадська участь у процесі прийняття рішень», Конференція міжнародних громадських організацій, Рада Європи, жовтень 2009 р.;

Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні [Текст]: посіб. — К.: Ленвіт, 2012. — с. 15

Етап циклу	Що передбачає	Механізми
Формування порядку денного	<ul style="list-style-type: none"> • Усвідомлення та формулювання проблеми. • Усвідомлення необхідності у політичному вирішенні проблеми. • Визначення соціальних груп, на які певна політика впливає безпосередньо або може вплинути опосередковано. • Визначення шляхів максимального задоволення потреби за допомогою цієї політики 	<ul style="list-style-type: none"> • Надання інформації. • Прийняття пропозицій. • Організація консультацій із громадськістю. • Проведення спільних засідань комісій і робочих груп
Розробка політики	<p>Визначення механізмів консультування з громадянами та організаціями громадянського суспільства.</p> <p>Залучення суб'єктів ухвалення рішень до діалогу та консультацій.</p> <p>Вивчення інформації та наявних доказів щодо проблеми, а також політичних, економічних і соціальних умов.</p> <p>Визначення загальних цілей політики.</p> <p>Визначення та аналіз різних альтернатив розв'язання проблеми. Для кожної альтернативи необхідно:</p> <ul style="list-style-type: none"> • проаналізувати, наскільки вона відповідає реальним умовам; • визначити та оцінити можливі ризики її практичної реалізації; • вивчити умови її впровадження; • визначити та спланувати використання ресурсів (фінансових, людських, інтелектуальних тощо); • оцінити ефективність витрат з урахуванням чинників фінансового та нефінансового характеру. <p>Узагальнення аналізу альтернатив, а також визначення оптимальної або найбільш прийнятної з них</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Встановлення мінімальних стандартів для консультацій із громадськістю. • Забезпечення доступу до проектів документів та інформації, пов'язаної з ними. • Проведення експертних семінарів
Ухвалення рішення	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечення аналізу всіх документів, необхідних для ухвалення рішення. • Забезпечення доступності всієї інформації, пов'язаної з фінансовими та іншими витратами. • Забезпечення поширення необхідної інформації серед всіх залучених до процесу вироблення політики та ухвалення рішення. • Поширення інформації щодо рішення та його очікуваних впливів. 	<ul style="list-style-type: none"> • Доступ до документів, що стосуються проблеми політики та проекту рішення. • Організація громадських слухань, консультацій із громадськістю, спільної розробки бюджету. • Публічне ухвалення рішення

<p>Виконання рішення</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Визначення належних цілей виконання рішення. • Визначення ключових показників (індикаторів) досягнення успіху. • Складання плану моніторингу та оцінювання. • Навчання залучених до виконання рішення осіб , необхідних знань, умінь та навичок. • Підписання договорів із організаціями, допомога яких необхідна для виконання рішення. • Забезпечення ефективного менеджменту виконання рішення. • Забезпечення для організацій громадянського суспільства можливості відстежувати ефективність виконання рішення 	<ul style="list-style-type: none"> • Відкриті та прозорі тендери. • Планування та організація стратегічного партнерства
<p>Моніторинг виконання</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Збір інформації щодо процедури впровадження рішення. • Відстеження результативності впровадження. • Оцінювання досягнення визначених на початку цілей політики. • Оцінювання ефективності використання ресурсів. • Оцінювання відповідності знань, умінь і навичок поставленим задачам завданням 	<ul style="list-style-type: none"> • Використання зібраної інформації про реакцію громадян на впроваджену політику. • Регулярні зустрічі з організаціями громадянського суспільства. • Експертні дослідження та аналітика
<p>Перегляд політики, внесення коректив</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Визначення та поширення інформації про найкращі практики. • Визначення ефективності політики та уроків, які можна винести з її реалізації. • Використання напрацювань для переформулювання наявних або визначення нових проблем політики 	<ul style="list-style-type: none"> • Експертні дослідження та аналітика. • Перегляд політики у рамках комітетських зустрічей, експертних консультацій, обговорення з громадськістю тощо

Джерело: Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні [Текст]: посіб. — К.: Ленвіт, 2012. — с. 15

МАТЕРІАЛ 5. МАТРИЦЯ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ

ВПРАВА: МАТРИЦЯ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ

Цей матеріал роздається учасникам після того, як вони самі заповнять порожню матрицю.

Рівні участі						
Партнерство	Робочі групи / комітети за участі громадськості	Спільна розробка політики / проекту рішення	Спільне ухвалення рішень. Ухвалення на паритетній основі	Стратегічне партнерство	Зустрічі у форматі комітету / робочої групи	Зустрічі у форматі комітету / робочої групи
Діалог	Слухання і заходи за участі громадськості. Громадські форуми. Можливість контакту з ключовими особами у владі	Слухання та можливість поставити запитання і отримати на них відповіді. Спеціалізовані семінари. Дорадчі органи, консультації з різними стейкхолдерами	Зустрічі у форматі комітету / робочої групи	Семінари з розвитку потенціалу. Навчальні семінари	Зустрічі у форматі комітету / робочої групи	Консультації, семінари, наради
Консультавання	Петиції. Онлайн-консультавання	Слухання та можливість поставити запитання і отримати на них відповіді. Спеціалізовані семінари. Дорадчі органи, консультації з різними стейкхолдерами	Зустрічі у форматі комітету / робочої групи	Заходи: конференції; форуми; семінари	Механізми зворотного зв'язку	Конференції, зустрічі. Онлайн-консультавання
Інформування	Легкий доступ до інформації. Наявні та доступні результати досліджень / опитувань. Публічні заходи для вивчення думки населення. Онлайн-доступ до основних документів	Відкритий і вільний доступ до документів, які стосуються розробки політики / рішення. Онлайн-доступ до документів. Адвокаційні кампанії. Веб-трансляції. Доступ до даних досліджень, опитувань	Інформаційні та адвокаційні кампанії	Доступ до інформації на спеціальному веб-сайті або у розділі. Сповіщення електронною поштою. Прозорі тендери. Можливість отримати відповіді на запитання. Інформування про процедури	Вільний доступ до інформації. Наявність доказів прогресу. Результати і процедури оцінювання. Дослідження	Вільний доступ до інформації
Етапи розробки та ухвалення політики / рішення	Формування порядку денного	Розробка політики / вироблення рішення	Рішення	Реалізація	Моніторинг	Переформулювання

МАТЕРІАЛ 6. ІНСТРУМЕНТИ УЧАСТІ

ВПРАВА: МАТРИЦЯ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ

Молодіжна рада	Громадські слухання	Інтерв'ю	Перегляд проектів рішень та ухвалених рішень місцевої ради
Учнівське самоврядування	Робоча група для вироблення рішення	Флешмоб	Відвідування пленарних засідань місцевої ради
Студентське самоврядування	Фокус-група	Опитування	Відвідування засідань постійних депутатських комісій
Онлайн-опитування	Онлайн-консультування	Фокус-група	Стеження за порядком ухвалення рішень
Інформаційна кампанія	Семінар із певної теми	Зустріч із депутатом	Стеження за звітуванням депутатів місцевої ради та міського голови
Адвокаційна кампанія	Молодіжний форум	Написання звернення	Надання письмових доручень депутатам місцевої ради
Консультації з молодими людьми	Тренінг	Зустріч з міським / сільським головою	Подання місцевих ініціатив
Підготовка петиції	Інформаційний запит	Консультації зі стейкхолдерами	Подання проектів на фінансування з бюджету участі
Дебати	Конкурс проектів	Виступ перед депутатами місцевої ради	Подання звернень громадян
Започаткування та ведення блогу	Вуличне опитування	Демонстрація	Подання запиту на отримання публічної інформації
Консультації зі спеціалістами в певній галузі	Створення мапи громади	Протест	Проведення правових ігор
Проведення симуляційних ігор	Зустрічі зі спеціалістами / експертами	Дебати	Жива бібліотека
Показ тематичних фільмів	Участь у міжнародних програмах обмінів	Тематична виставка	Гурткова робота
Відзначення пам'ятних дат	Створення коміксів про участь	Підготовка інформації для ЗМІ	Волонтерська робота

Для виконання вправи потрібно розрізати картки матеріалу «Інструменти участі». Вам знадобиться один набір карток для кожної малої групи.

МАТЕРІАЛ 7. ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ УЧАСТІ МОЛОДІ

ВПРАВА: ІННОВАЦІЇ УЧАСТІ: НАЙКРАЩІ ПРАКТИКИ

BIENVENUE DANS MA TRIBU / ЛАСКАВО ПРОСИМО ДО МОГО ПЛЕМЕНІ

УРЯД ФЕДЕРАЦІЇ ВАЛЛОНІЯ-БРЮССЕЛЬ

Місце: франкомовна громада Бельгії

Форма: цифрова

КОНТЕКСТ

«Ласкаво просимо до мого племені» — це онлайн-проект, започаткований у 2015 році урядом Федерації Валлонія-Брюссель, який представляє франкомовну громаду Бельгії. Мета проекту — сприяти діалогу між молодими людьми та урядом щодо Хартії громадян. Мета Хартії — зміцнення громадянства в межах міжкультурного суспільства через принципи верховенства права, прав людини та демократичного громадянства. Хартію було створено під час серії дискусій між урядом та громадянським суспільством.

Тоді ж було визнано, що представництво молоді в цьому процесі недостатнє.

У межах регіону відносини між громадянським суспільством та урядом дуже організовані, окреслені законом, консультування держави з громадянами описано окремою політикою.

Проект розроблено як новий спосіб виходу уряду за межі цих формальних взаємодій і безпосереднього зв'язку з молоддю, а також просування ролі молодіжних організацій.

МЕТОДИ

Проект створює платформу для урядових консультацій щодо Хартії громадян з молоддю віком від 10 до 25 років, а також вивчення змісту Хартії. Специфіка молоді, яка перебуває у несприятливому становищі належно окремо не врахована, однак проект забезпечує доступ до молодих людей, не залучених до діяльності молодіжних організацій. З молодими людьми консультувалися щодо розробки Bienvenue dans ma tribu у рамках серії фокус-груп. На основі цих досліджень було вирішено розробити доступний для молодих людей текст Хартії, а також дизайн і наповнення веб-сайту.

Ядро проекту — це тематичний веб-сайт, персонажами якого є десять різних племен. Кожне плем'я представлене анімованим персонажем і уособлює одну з десяти статей Хартії.

Наприклад, плем'я «Sékoul-Détlibre» («Бути вільним — це круто») представляє смугастий квадратний персонаж, який вважає Бельгію демократичною державою, що поважає права своїх громадян.

Молодим людям, які відвідують сайт, пропонують вивчити інформацію про кожне плем'я та його вірування і поділитися думками через коментарі, відеоролики і текст. Окрім вивчення наявних племен, молоді люди можуть створити нове плем'я, спроектувавши та назвавши анімованого персонажа й описавши статтю Хартії, яку цей персонаж представляє.

Створені племена з'являються на сайті і доступні для спільного використання за допомогою кнопок соціальних мереж.

Веб-сайт також містить розділ для професіоналів, які можуть завантажити ресурси для підтримки участі молоді.

Це посилює роль молодіжних організацій і дає можливість обмінюватися інструментами. Просування сайту спершу відбувалось через молодіжні організації та школи.

Згодом для розширення охоплення координатори додатково спрямовували маркетинг і публічну кампанію через соціальні мережі безпосередньо на молодих людей.

Державні службовці ведуть діалог із молодими людьми безпосередньо у повідомленнях та коментарях на платформі. Створено нові племена, і коментарі до них використовуються як джерело інформації для міністерств. Такий прямий, неформальний і незвичний діалог із молоддю є новим підходом для уряду та фундаментальною зміною, адже до цього часу консультування з молоддю відбувалося через посередницькі установи та організації.

ВПЛИВ

Оскільки цей проект спрямовано на вивчення та інформування молодих людей про вже наявну Хартію, він, найімовірніше, безпосередньо впливає саме на молодь. Веб-сайт активно використовують, до нього звертається велика кількість молодих людей. Деякі школи також включили сайт до навчальних планів уроків із громадянської освіти.

Вплив проекту на майбутні рішення щодо Хартії чи нові події у сфері громадянства залежатиме від того, наскільки уряд дослухається до повідомлень із сайту та реагує на них. Команда проекту повідомляє, що сильні ідеї проекту було додано до Хартії, наприклад нова стаття про екологічні права та обов'язки. Вплив на молодь і вплив на формування політики в рамках проекту нерівнозначні, і це типово для багатьох проектів, що поєднують освітні та консультаційні підходи, особливо там, де увагу зосереджено на забезпеченні діалогу.

ЗАСВОЄНІ УРОКИ

Зворотний зв'язок від молодих людей показав, що тематичний веб-сайт користується популярністю у молодших користувачів. Анімовані персонажі добре сприймаються молодим людьми віком до 15 років. Більш доросла молодь сприйняла ці персонажі як «дитячі». Команда проекту зазначає, що спершу молодіжний сектор вважав дану концепцію складною. Для просування проекту треба було провести велику роботу з роз'яснення змісту та отримання підтримки молодіжних організацій. Тепер розробку веб-сайту завершено, проектна команда зосередилася на просуванні та рекламі задля збільшення кількості користувачів платформи. Група проекту переконана, що надалі цей підхід можна використовувати в інших сферах управління чи політики, хоча такого досвіду ще немає.

ОЗНАКИ ІННОВАЦІЙ

Для творців проекту інноваційність полягає в можливості виходу за рамки обмежень більш формалізованої взаємодії та традиційних структур консультацій із громадянським суспільством. Ці традиційні методи вважають інституціоналізацією участі, що призводить до виключення молодих людей, не залучених до організацій. Інновації в рамках цього проекту обумовлені бажанням знайти способи консультування з ширшим колом молоді.

Такий новий стиль діалогу — це не просто використання інтернету, хоч саме воно привнесло інноваційність. Координатори вважають, що онлайн-комунікація – засіб реалізації інновації, а не інновація як така. Тим не менше, за рахунок використання онлайн-засобів проект можна чітко зарахувати до категорії нових форм участі.

Веб-сайт проекту: www.bienvenuedansmatribu.be.

DIVÉ MAKU / ДИКИ МАКИ

Місце: Братислава, Словаччина

Форма: включення

КОНТЕКСТ

Проект «Лідери молодих ромів» спрямований на активізацію молодих ромів віком від 15 до 22 років, а також адвокатусє та сприяє діалогу між політиками, практиками та ромською молоддю.

Метою проекту є навчання, наставництво, супровід та підтримка молодих ромів для адвокатування включення ромських дітей та молоді у суспільство, зменшення віктимізації ромів у початкових школах у найменш розвинених регіонах Словаччини.

Головна мета проекту — досягти ефективних змін із відповідними місцевими, регіональними та національними органами влади для підготовки та реалізації програм і стратегії покращення умов життя, а відтак і можливості для повноцінної інтеграції молоді з груп ризику.

Проект відповідає дуже реальній потребі: органи влади не мають повної й актуальної інформації про реалії життя молодих людей, отриманої від них самих, і не знають думок молоді щодо того, що треба змінити або вдосконалити для забезпечення ромам більш повноцінного життя і включеності в суспільство. Проект веде сама молодь, його ідею висунули молоді ромські студенти — учасники багаторічної програми стипендій Divé Maku, які передусім хотіли надавати підтримку та допомогу ромським дітям і молоді.

МЕТОДИ

Навчання молодих лідерів, робота з ромськими дітьми та молоддю в школах. Першим етапом проекту стало навчання молодих людей — лідерів ромських громад. Тринадцять молодих лідерів брали участь у навчанні з лідерства, спілкування та адвокації, а також розвивали навички роботи з дітьми та молоддю в початковій школі.

У рамках проекту також було проведено навчання групи людей, які навчають і тренують молодих лідерів ромів під час роботи у власній громаді. Кожні три місяці молоді лідери збираються разом для навчання і зустрічей із тренером-наставником, який представляє громаду ромів. Тренер підзвітний молодим людям, які планують ці регулярні нарадчі заняття за підтримки співробітників проекту.

Повертаючись до своїх громад, молоді лідери працюють у початковій школі з дітьми та молоддю у несприятливому становищі, використовуючи мистецькі й творчі заходи для мотивування та активізації.

Молоді лідери демонструють дітям молодшого віку позитивні моделі, прагнуть замотивувати дітей і допомогти їм зрозуміти, що можна подолати важкі умови й реалізувати свої прагнення (ромські діти часто стикаються з упередженнями та залякуваннями з боку інших дітей).

Молоді лідери також досліджують становище дітей та молоді, які перебувають у несприятливих умовах, у своїх громадах (зокрема ромських), школах та центрах громади. Дослідження включають проведення фокус-груп, опитувань, модерування дискусій у соціальних медіа та на онлайн-платформах для отримання інформації про життя дітей та труднощі, з якими вони стикаються, а також збір ідей дітей щодо подолання перешкод на шляху до повної інтеграції.

Цю інформацію проаналізовано та представлено у звітах і матеріалах, що також містять базові рекомендації для посадовців, засобів масової інформації та широких кіл громадськості на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Мета такої роботи — ознайомити людей із труднощами та змінами, необхідними для проектування й реалізації програм та стратегій, спрямованих на дітей та молодь.

АДВОКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Проект також підтримує молодих лідерів у програмі адвокаційних дій. Молоді ромські лідери виступають на популярних телешоу, висвітлюючи проблеми, з якими щодня стикаються ромські діти та молодь, і розповідаючи про нове покоління молодих освічених ромів, які хочуть мати рівні можливості в словацькому суспільстві.

Також молоді лідери зустрічалися з Міністерством освіти і надали інформацію про основні перешкоди, що постають перед ромськими дітьми і молоддю в школах та освіті загалом. Вони запропонували низку заходів для розв'язання цієї проблеми.

Плануються зустрічі зі словацьким Комісаром з питань ромських меншин, Міністерством соціальних справ та Президентом Словацької Республіки. Співпраця з Міністерством освіти триває. Молоді лідери також планують подальші заходи для спростування упереджень щодо ромів. За порадами від наставників, тренерів та співробітників проекту молодь розробила програму адвокації.

У проекту є плани щодо адвокації та мережування на європейському рівні, тому його керівники подають заявки на фінансову підтримку навчання та розвитку навичок міжнародної співпраці та адвокації, а також створення для молодих людей можливостей покращення мовних навичок.

ВПЛИВ

Адвокаційна діяльність перебуває на ранній стадії, якій передував період інтенсивної розбудови потенціалу та досліджень. Проект повідомляє, що наразі державні міністерства стали більш дружніми до молодих лідерів ромів. Наприклад, Міністерство освіти прагне отримати допомогу в реалізації нової освітньої програми, а також звертає увагу на подолання загрози віктимізації ромських дітей та покращення інтеграції молодих ромів у школах. Молодь дала позитивні відгуки про зустрічі та розуміє, що уряд готовий її вислухати.

«Молоді лідери кажуть про уряд, що «вони хочуть не лише зустрічатися з нами і пити нашу каву та куштувати торти, але й співпрацювати та слухати молодь»

Барбора Козутикова, Директор проекту

ЗАСВОЄНІ УРОКИ

Звіт керівника проекту свідчить, що, по-перше, саме молоді роми знають про проблеми та труднощі, з якими стикаються їхні лідери, та розуміють, які рішення найперспективніші. На початку проекту треба було допомагати молодим командам розробляти та реалізовувати заходи, а пізніше за підтримки проекту, тренерів та наставників молоді люди взяли ініціативу на себе. Один із таких прикладів — це власна фейсбук-сторінка молодих людей, яка дозволяє їм спілкуватися зокрема й з іншими ромами.

Стосунки між співробітниками проекту, тренерами, наставниками та молодими лідерами (а також їхніми родинами та громадами) зараз є стабільними, адже розвивалися протягом багатьох років з моменту, коли молоді люди ще були дітьми. Така довіра дуже важлива для роботи з ромськими чи іншими громадами, які відчують себе виключеними і не можуть, за словами директора проекту, сформуватися «одним махом».

Поєднання навчання (для всіх молодих людей на щоквартальних зустрічах) та наставництва (у віддалених громадах) працює дуже добре. Молодь вбачає в головному тренері, який і сам ром, модель для наслідування.

ОЗНАКИ ІННОВАЦІЙ

За словами керівника проекту, це перша діяльність такого плану в Словаччині.

На основі взаємозв'язків, що протягом тривалого періоду часу вибудовуються з дітьми та ромськими громадами, проект намагається залучити молодих ромів до посилення інтеграції та підвищення якості отримуваної освіти. Молоді ромські лідери зможуть стимулювати інших дітей та молодь із ромських громад, одночасно працюючи над впливом на уряд на кількох рівнях. Інноваційність проекту полягає в роботі з ромською молоддю, яка використовує власне унікальне розуміння проблем у своїх громадах і може поради органам влади (відповідальним за ухвалення рішень), що потрібно зробити задля подолання соціального відчуження неблагополучних громад та інтеграції молодих ромів.

Сьогодні результати проекту ставлять під сумнів концепцію ромських громад як пасивних і таких, що чекають на дії інших.

Веб-сайт проекту: <http://divemaky.sk>

МІСТО ОУЛУ. ПРОЕКТ РОЗВИТКУ МІСТ

KAAOS / KUNTALAISLAHTOINEN KAUPUNKIKENITTAMINEN (ХАОС)

Місце: Оулу, Фінляндія

Форма: консультативна / спільний продукт

КОНТЕКСТ

Оулу — віддалене місто у північній Фінляндії з населенням 200 тис. осіб. Цей проект фінансує Європейський соціальний фонд за програмою «Місцевий розвиток, що керується громадою» (CLLD).

Команда проекту складається з трьох осіб, які працюють у муніципалітеті. Проект ініційований для створення нових підходів до участі та залучення молоді (особливо віком від 18 років) і пошуку різних способів розвитку послуг у місті.

Лідер проекту повідомляє, що цілі проекту розвиваються разом із проектом. Команда проекту наголошує, що хоч і працює в муніципалітеті, але не є групою типових працівників місцевої влади чи молодіжних працівників. Команду проекту розглядають як «доповнення» до міських послуг, і декому це видається зовсім радикальним кроком. Команда має хороші позиції у сфері молодіжного мистецтва в місті, оскільки раніше займалася проведенням музичних подій.

Проект називається KAAOS (ХАОС).

МЕТОДИ

Цільовою групою проекту є молодь міста Оулу віком 15–29 років. Проте в рамках проекту як цільову групу також розглядають місцеві організації третього сектору, муніципальні сервіси та політику. Проект прагне впливати на всі ці групи.

Проект спрямований на підтримку молоді в місті, виявлення нових ідей щодо надання послуг, які можна швидко розробити та впроваджувати через місцеві організації третього сектору. Наступною метою є вимірювання успішності цих проектів та використання результатів впливу на сферу надання муніципальних послуг. Команда називає цю модель «Пошук спільного дизайну».

В основу методології покладено такі принципи:

- заявки на підтримку нових проєктів можна подавати в будь-який час (відкрите оголошення);
- підтримка надається «легким» проєктам, які швидко впроваджуються;
- заохочуються експериментальні, «неперевірені» проєкти;
- підтримка надається проєктам, у яких особливу увагу приділено новим розробкам або інноваційним підходам.

Зазвичай проєкти, обрані для підтримки, мають сприяти соціальній інтеграції в доволі широкому розумінні. Група проєкту контролює бюджет та впровадження проєктів за допомогою практичних правил. Усі детально розроблені ідеї проєкту отримують підтримку доти, доки успішність їх утілення надається до оцінювання.

Методологія передбачає три етапи.

• **Воркшопи КААОС**

Воркшопи відбуваються регулярно і відкриті для будь-якої молоді у різних локаціях по всьому місту. У ролі фасилітаторів виступає команда проєкту, а сам процес зосереджений на розробці ідеї проєкту. Іноді долучаються організації третього сектору, щоб підтримати діалог між молодими людьми та розробниками проєкту.

• **Залучення організацій третього сектору**

Команда проєкту залучає місцеві організації третього сектору до реалізації проєктів, розроблених під час воркшопів КААОС. Це стосується й малих організацій, які працюють на місцевому рівні й таким чином отримують можливості для посилення. Малі місцеві організації залучаються також для того, щоб розширити можливості місцевих акторів.

Цей етап може включати подальший діалог між молодими людьми та організаціями третього сектору задля вдосконалення ідеї проєкту. Акцент робиться на швидкому ініціюванні й тестуванні навіть недосконалої ідеї.

Впровадження проєкту, а не надання гранту, — ось нова концепція для багатьох залучених організацій, які отримують підтримку в цій сфері.

Поширення та вплив муніципальних послуг

Результати й досвід кожного проєкту оцінюють, документують і поширюють. Вищі посадові особи муніципалітету запрошуються відвідати проєкти.

Таким чином, успішні підходи переймають основні служби муніципалітету та місцеві урядовці, які отримують стимул міркувати над урізноманітненням форм роботи.

Оцінювання ступеня участі молоді в цьому проєкті складне і змінюється на різних етапах проєкту. Методологія дає змогу реалізувати проєкти, які молоді ініціює для надання послуг, і поширювати їх по всьому місту. Воркшопи КААОС — це етап проєкту, який можна розглядати як дорадчу участь молоді та співпраця з молоддю в розробці ідей. Однак у цілому проєкт очолює відповідна команда. На другому і третьому етапах працівників проєктів розглядають як реалізаторів від імені молодих людей — розробників ідей. Команда прагне працювати спільно з молоддю і на цих етапах, однак це не завжди досяжно.

ВПЛИВ

Модель забезпечує впровадження створених молодими людьми ідей. Координатор проєкту повідомляє, що в цілому молоді люди були приємно здивовані і надавали позитивний зворотний зв'язок. Воркшопи КААОС визначили різноманітні теми для місцевих проєктів, зокрема зміни у використанні міського простору, культурні заходи, масові події та програми, що дали змогу винести на політичне обговорення нові питання. Сьогодні проєкти у цих сферах впроваджують команда проєкту та організації третього сектору. На час написання даного тексту вплив на державні служби лише починається, тому оцінити його наразі важко.

ЗАСВОЄНІ УРОКИ

Команда проекту наголошує на цінності принципу «краще діяти, ніж говорити». Молодь дуже цінує можливість швидкого створення та реалізації проектів учасниками та організаціями третього сектору діють (а не проведення широкомасштабної дискусії з проблемних питань). Такий підхід породжує дії та зміни. Команда дійшла висновку, що одним із найважливіших завдань є заохочення організацій третього сектору до роботи в цій царині.

ОЗНАКИ ІННОВАЦІЙ

Інновації в рамках даного проекту полягають у його спрямованості на «використання альтернативних підходів до розробки державних послуг», а не «пошук підходів до вислуховування молоді». Унаслідок цього проект націлено на співпрацю з місцевими службами (зокрема з організаціями третього сектору) та на залучення молодих людей. Схему воркшопів КААОС, які дають молодим людям змогу сформулювати ідеї змін, нових проектів або й політик, можна використати й в інших проєктах із залучення молоді. Таким чином відбувається підтримка ідей молоді та адвокатування її інтересів. Особливість формату КААОС полягає в тому, що сам проєкт бере на себе відповідальність за реалізацію ідей, запропонованих молодими людьми. Так проєкт впливає на створення послуг, в основу яких покладено запит і побажання громадян, а не політичну стратегію чи порядок денний. Координатор проєкту стверджує, що це відрізняє КААОС від молодіжної роботи, яка, хоч існує для молодих людей, але рідко має потенціал та політичний мандат для створення та розробки нових форм муніципальних послуг. Команда вважає, що інновації — це як створення чогось нового, так і повторне поєднання вже наявних ідей із новим винаходом. Багато з розроблених ідей не є чимось зовсім новим, але інноваційним є сам підхід до участі молоді. Різні поєднання ідей можуть зробити розуміння державних послуг більш чітким та доступним.

Веб-сайт: www.kaaosta.fi

МОЛОДІЖНИЙ ФОКУС ПІВНІЧНИЙ ЗАХІД

Розташування: Північно-Західна Англія, Велика Британія

Форма: спільне управління

КОНТЕКСТ

Молодіжний фокус Північний Захід (YFNW) — це благодійна організація в Північно-Західній Англії, заснована місцевими органами влади для підтримки молодіжної роботи та державних молодіжних послуг. Це пов'язує програми участі молоді безпосередньо з молодими людьми та мережами, службами підтримки та організаціями, що працюють із молоддю. Законодавство Великої Британії вимагає, щоб благодійними організаціями управляли наглядові ради. Членом ради можна стати, досягнувши 18-річного віку. Ця функція виконується на засадах добровільності. Члени ради несуть повну юридичну відповідальність за організацію. YFNW було створено у 1992 році, її наглядова рада повністю складалася з професіоналів, які працювали в молодіжному секторі. 2012 року організація почала впроваджувати модель спільного управління і залучати до ради як молодих людей, так і молодих професіоналів.

Підтримка молодих людей, залучених до управління, у Великій Британії — не рідкість. Проте зазвичай організації вимагають, щоб членами ради були люди віком від 18 років. Оскільки молодіжна робота у Великій Британії переважно спрямована на молодь віком 13–19 років, багато молодих людей, які беруть участь у молодіжних організаціях, недостатньо дорослі, щоб долучитися до органів управління своїх організацій (рад).

Як наслідок, деякі організації застосовують практику участі молодих людей у засіданнях ради, хоч вони не є членами. Інші моделі передбачають «тіньові» ради: молоді люди працюють у незалежній неформальній групі, отримують звіти

від головної ради, членами якої є люди, старші за 18 років, і консультують її. Ради, де порівну як рівноправні члени представлені молодь і дорослі, зустрічаються зрідка.

YFNW почав залучати молодих людей до роботи ради після засідань молодіжного форуму для молодшої молоді (13–19 років), завдяки яким молоді люди більше дізнавалися про управління організацією.

YFNW прагнув забезпечити прогрес та розвиток для молодих людей, які залишають молодіжний форум після досягнення 19-річного віку.

Керівник організації зазначає, що старі наглядові ради, на рішення яких молодь ніяк не впливала, перетворилися радше на символічну структуру, тож виникла ідея участі молодих людей як повноправних та рівноправних членів рад.

МЕТОДИ

На сьогодні наглядова рада YFNW включає трьох молодих членів віком 18–21 рік та шістьох дорослих наставників, які професійно працюють із молоддю. Ще двоє молодих людей віком від 18 до 21 років відвідують засідання, але наразі членами ради не є.

Кількість членів ради може змінюватися; у статуті лише вказано, що їх має бути мінімум троє, включаючи голову та скарбника. Рада має на меті наблизитися до рівної кількості молодих людей та дорослих, але пріоритетом визначено залучення людей, які можуть зробити суттєвий внесок, а не заповнити квоти. Наставники несуть кінцеву юридичну відповідальність перед організацією, а засідання наглядової ради інших відбуваються аналогічно до роботи звичайних рад директорів. Рішення зазвичай ухвалюють шляхом обговорення та досягнення консенсусу.

Для участі в засіданнях ради молодіжний форум YFNW щорічно призначає двох молодих людей з свого керівного комітету. Керівний комітет кожного форуму має термін повноважень один рік, тож дві молоді людини відвідують засідання наглядової ради протягом року. Після цього, якщо молодий учасник та чинні члени ради YFNW вважають це доречним, то молодю особу пропонується висунути на виборах до наглядової ради.

Дорослі стають членами ради подібним чином; рада та головний виконавчий орган визначають нових дорослих, які відвідують засідання протягом періоду часу до виборчого процесу. Потім члени ради обираються щорічно членами YFNW. Вибори не є конкурентними, збори завжди обирали всіх запропонованих членів. Хоча членів ради переобирають щорічно, на практиці вони залишаються, поки вони не вирішують піти самі. Такий виборчий процес типовий для маленьких благодійних організацій у Великій Британії.

Тож, досягши 21-річного віку, молоді члени ради не зобов'язані залишати раду, а можуть продовжити своє членство вже як дорослі. Проте на практиці більшість молодих людей беруть участь у роботі ради близько двох років, а деякі молоді, висунуті форумом, вирішують не ставати повноцінними членами після першого року. Рішення про вихід / перерву переважно пов'язане із зміною життя, наприклад, роботою на повну зайнятість або початком навчання в університеті. Тож склад молодих членів ради постійно оновлюється. Члени ради з числа дорослих людей зазвичай працюють набагато довше.

Цей підхід до залучення молодих людей до управління організацією не унікальний. Утім, YFNW рішуче налаштований на включення, і для забезпечення різноманітності членства у молодіжному форумі докладається чимало зусиль. Організація здійснює вплив саме через молодих людей, яких висувують ради; більшість із них можна вважати людьми в складних життєвих ситуаціях.

ВПЛИВ

Ця модель спільного управління передбачає, що молоді люди разом із дорослими повністю розробляють стратегічні рішення щодо організації. Вплив молодих людей тут незаперечний. Але водночас важко однозначно визначити вплив молоді на ухвалення певного рішення. Це не означає, що молоді люди наполягають на одному результаті, а дорослі – на іншому. Рішення ухвалюються на основі консенсусу та обговорення, тож немає чіткого «молодіжного голосу», який відрізняється від голосу інших та, власне, всієї ради.

Попри це, керівник організації розповідає, що в цілому участь молодих людей у роботі ради посприяла поступовому зміщенню стратегічних пріоритетів організації, збільшенню першорядної уваги до питання участі молоді.

Крім того, залучення молодих людей до наглядової ради підвищило ефективність її функціонування. Молоді люди, співробітники та члени наглядової ради, окреслили всі можливості організаційної культури щодо сприяння розвитку молоді. Оскільки рада зацікавлена лише в роботі організації, її вплив обмежується самою організацією; немає механізму, за допомогою якого рада могла б впливати на рішення, ухвалені іншими органами. Проте співробітники зазначають, що тепер вони з більшою довірою ставляться до участі молоді й тепер їм легше переконувати партнерів також підтримати цей підхід.

ЗАСВОЄНІ УРОКИ

Включення молодих людей до наглядової ради відбувалося доволі безпроблемно. Важливо, що членству в раді передують членство молоді людини у форумі. Тож на етапі молодіжного форуму молоді люди мають можливість розвивати навички, необхідні для участі в керівному органі, гарантовано отримують розуміння роботи організації. Водночас організації легше визначити нових членів ради, оскільки чинні молоді члени ради поширюють свій досвід у середовищі молодіжного форуму.

ОЗНАКИ ІННОВАЦІЙ

YFNW вважає, що інноваційність роботи організації полягає в застосуванні практики молодіжної роботи та її цінностей на рівні управління організацією. Основна увага приділяється співпраці, діалогу та консенсусу, а не структурі, голосуванню та процедурі. Також цей підхід передбачає нівелювання розбіжностей між молодими людьми та дорослими і ґрунтується на переконанні, що співпраця можлива за умови формалізованого підходу до обміну владою. Не існує розмежування між «молодими» та «дорослими» представниками — у раді вбачають просто групу людей, які працюють разом. Інший ключовий аспект, який YFNW вважає інноваційним, — це сприйняття ролі члена ради як етапу просування молодих людей із молодіжного форуму до управління організацією. Загалом YFNW не вважає цю модель спільного управління інноваційною, для організації це просто частина поступового розвитку спільної практики участі. Жодних спроб формально повторювати чи масштабувати роботу не було, оскільки YFNW має лише одну наглядову раду. Проте YFNW навчала та консультувала інші організації, які шукають подібні моделі.

Веб-сайт: www.youthfocusnw.org.uk

МАТЕРІАЛ 8. АНАЛІЗ ЦІЛЬОВИХ АУДИТОРІЙ АДВОКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ВПРАВА: СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЦІЛЬОВІ ГРУПИ

	Визначте членів цільової групи	Як із ними зв'язатися?	Що вони можуть зробити для досягнення адвокаційної мети?
Цільові групи <ul style="list-style-type: none"> • головна • альтернативна • офіційна • доступу • підтримки 			
Союзники (поділяють погляд на проблему та шляхи її розв'язання) Прихильники (поділяють погляд на проблему, але пропонують інші шляхи розв'язання)			
Опоненти (не вважають проблему проблемою, а шляхи її розв'язання — пріоритетними) Суперники (заперечують проблему в цілому) Нейтралі (не звертають уваги на проблему)			

МАТЕРІАЛ 9. МАТРИЦЯ АНАЛІЗУ СТЕЙКХОЛДЕРІВ

ВПРАВА: СТЕЙКХОЛДЕРИ ТА ЦІЛЬОВІ ГРУПИ

Високий	Ті, на кого має бути спрямовано адвокаційну діяльність. Намагайтеся впливати на їхню думку	Залучайте до спільної діяльності
Вплив	Слідкуйте за їхніми думками / настроями	Інформуйте. Залучайте до спільної діяльності
Низький(а)	Зацікавленість	Висока

МАТЕРІАЛ 10. КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ ДЛЯ ПРОЕКТІВ УЧАСТІ МОЛОДІ

ВПРАВА: ПЛАН АДВОКАЦІЙНОЇ КАМПАНІЇ

Джерело: «Скажи своє слово! Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті».

Нижче наведено перелік критеріїв, які можуть допомогти організатору в процесі створення повноцінного проекту участі. Дотримання наведених критеріїв оцінюється за шкалою від 0 до 5, де 0 означає, що критерії взагалі не було дотримано, а 5 означає дотримання критеріїв повною мірою.

Критерії, пов'язані з метою проекту	Оцінка (0-5)	Обґрунтування оцінки
Метою проекту є задоволення потреб молодих людей		
Мета та завдання проекту були обговорені та узгоджені з молоддю		
Молодь обізнана з можливими перевагами участі у проекті		

Критерії, пов'язані з різними етапами проекту	Оцінка (0-5)	Обґрунтування оцінки
Молоді люди залучені до створення проекту		
Молоді люди залучені до підготовки проекту		
Молоді люди залучені до процесу розповсюдження інформації про проект		
Молоді люди залучені до реалізації проекту		
Молоді люди залучені до оцінювання проекту		
Молоді люди залучені до післядії за проектом		

Критерії, пов'язані з дизайном проекту	Оцінка (0-5)	Обґрунтування оцінки
Молоді люди розуміють тематику й суть проекту		
Інформація про проект легкодоступна для молодих людей, що можуть бути зацікавлені в залученні до нього		
Існує інфраструктура, необхідна для забезпечення підтримки участі молодих людей		
Діяльність у рамках проекту відбувається у місцях, доступних для молодих людей		
Діяльність у рамках проекту відбувається у час, зручний для молодих людей (наприклад, не під час занять у школі)		
Принципи та процес реалізації проекту зрозумілі для молоді		
Документи, пов'язані з проектом, зрозумілі для молоді		
Витрати, пов'язані із участю в проекті, відшкодовуються		
План впровадження проекту гнучкий		

Критерії, пов'язані з повноваженнями у процесі ухвалення рішень	Оцінка (0-5)	Обґрунтування оцінки
Молоді люди знають, чого від них очікують		
Молоді люди обізнані з відповідальністю, яку вони несуть		
Ролі та завдання всередині проекту обговорені та узгоджені між молодими людьми та дорослими		
Молоді люди знайомі зі всіма особами, задіяними у проекті, та ролями, що їм доручено виконувати в його рамках		
Молодь знає, як відбувається процес ухвалення рішень усередині проекту		
Молоді люди присутні на різних рівнях ухвалення рішень у проекті		
Молодих людей регулярно інформують про стан виконання проекту: його прогрес, успіхи, проблеми та найважливіші події в ході його реалізації		
Погляди та точки зору молоді цінні так само, як і погляди та точки зору дорослих		
Молоді люди виконують у проекті значущі завдання		
Молоді люди мають автономію у виконанні своїх завдань		
Внесок молодих людей визнають і цінують		
Молоді люди впливають на процес ухвалення рішень у рамках проекту		

Критерії, пов'язані з доступом до проекту	Оцінка (0-5)	Обґрунтування оцінки
Проект відкритий для всіх молодих людей, без обмеження їх доступу за гендерною ознакою, соціальним, матеріальним статусом тощо		
Проект відкритий для молодих людей, які не є членами жодної зареєстрованої молодіжної структури		
Проект створює рівні можливості для участі як чоловіків, так і жінок		

Критерії, пов'язані з підтримкою	Оцінка (0-5)	Обґрунтування оцінки
Інституційна підтримка проекту повною мірою сприяє залученню молодих людей		
У разі потреби молодь має доступ до ментора або гаранта		
Особлива підтримка надається молоді з обмеженими можливостями та представникам більш вразливих груп		
Молоді люди отримують підтримку у розвитку навичок управління проектом		
Молоді люди отримують підтримку, необхідну для долучення до процесу ухвалення рішень		
Молоді люди мають можливість навчатися на власних помилках		
Молоді люди знають, що потрібно набувати й розвивати навички та компетенції, необхідні для повноцінної участі		

МАТЕРІАЛ 11. ІНДИВІДУАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН**ВПРАВА: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН**

Чого мені потрібно навчитися для формування громадянських компетентностей молодих людей (навчальна мета)	Які конкретні кроки мені треба зробити	Як я цього навчуся	Хто може мені допомогти	Коли я цього навчуся (скільки часу планую витратити)	Якими будуть результати цього навчального процесу
Будувати позитивні, неупереджені стосунки з молодими людьми					
Розуміти соціальний контекст життя молодих людей					
Залучати молодь до планування, здійснення та оцінювання молодіжної роботи з використанням відповідних партисипативних методів					
Ставитися до молодих людей як до рівних					
Демонструвати відкритість в обговоренні особистих емоційних проблем молодих людей у контексті молодіжної роботи					
Підтримувати молодих людей у визначенні їхніх освітніх потреб, побажань і стилів з урахуванням будь-яких спеціальних потреб					
Створювати безпечні, мотивуючі та інклюзивні освітні середовища для окремих осіб і груп					
Використовувати різні освітні методи, зокрема й ті, що розвивають креативність і стимулюють мотивацію до навчання					
Надавати молодим людям можливість керувати та одержувати зворотний зв'язок					
Інформувати молодих людей про можливості навчання та підтримувати в їх ефективному використанні					

Допомагати молодим людям визначати й формувати відповідальність за ролі, які вони хочуть виконувати в громаді й суспільстві					
Підтримувати молодих людей у визначенні цілей, формуванні стратегій та організації індивідуальних і колективних дій заради соціальних змін					
Підтримувати молодих людей у розвитку критичного мислення й розуміння суспільства та влади, устрою соціальних і політичних систем та можливостей впливу на них					
Підтримувати розвиток у молодих людей компетенцій та впевненості					
Підтримувати молодих людей в опануванні міжкультурних компетенцій					
Творчо працювати з конфліктами задля їх конструктивної трансформації					
Забезпечувати взаємодію між молодими людьми різного походження вдома й за кордоном для підвищення обізнаності про інші країни, культурні контексти, політичні погляди, релігії тощо					
Активно залучати молодих людей різного походження та ідентичностей до заходів молодіжної роботи					
Залучати молодих людей до планування й організації оцінювання					
Планувати та застосовувати різні партисипативні методи оцінювання					
Використовувати результати оцінювання для покращення практичної діяльності					

Стежити за новітніми молодіжними дослідженнями щодо становища і потреб молоді					
Активно оцінювати командну роботу з колегами та використовувати результати для підвищення її ефективності					
Просити та надавати зворотний зв'язок щодо командної роботи					
Ділитися інформацією та практиками молодіжної роботи з колегами					
Активно залучати молодь до формування політики та програм організації					
Співпрацювати з іншими у формуванні молодіжної політики					
Використовувати підходи проектного менеджменту					
Шукати ресурси та управляти ними					
Візуалізувати проекти, писати звіти й готувати презентації для різноманітних аудиторій					
За необхідності використовувати інструменти інформаційних і комунікаційних технологій					

МАТЕРІАЛ 12. ФОРМА САМООЦІНЮВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ МОЛОДІЖНИХ ПРАЦІВНИКІВ

ВПРАВА: САМОСТІЙНЕ ОЦІНЮВАННЯ УЧАСНИКАМИ ВЛАСНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

ФУНКЦІЯ 1. ВРАХОВУВАТИ ПОТРЕБИ ТА ПРАГНЕННЯ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ

	Дуже добре	Задовільно	Необхідно покращити
Будувати позитивні, неупереджені стосунки з молодими людьми	☐	☐	☐
Розуміти соціальний контекст життя молодих людей	☐	☐	☐
Залучати молодь до планування, здійснення та оцінювання молодіжної роботи з використанням відповідних партисипативних методів	☐	☐	☐
Ставитися до молодих людей як до рівних	☐	☐	☐
Демонструвати відкритість в обговоренні особистих емоційних проблем молодих людей у контексті молодіжної роботи	☐	☐	☐

Пригадайте ситуації, коли ви змогли застосувати цю компетенцію або її складові. Стисло опишіть, що відбулося, що спрацювало, а що не спрацювало і як ви оцінили свою компетенцію (персональна рефлексія, спостереження за процесом, зворотний зв'язок від колег, реакція учасників): _____

Хто може підтвердити вашу компетентність: _____

ФУНКЦІЯ 2. ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ НАВЧАННЯ МОЛОДІ

	Дуже добре	Задовільно	Необхідно покращити
Підтримувати молодих людей у визначенні їхніх освітніх потреб, побажань і стилів з урахуванням будь-яких спеціальних потреб	☐	☐	☐
Створювати безпечні, мотивуючі та інклюзивні освітні середовища для окремих осіб і груп	☐	☐	☐
Використовувати різні освітні методи, зокрема й ті, що розвивають креативність і стимулюють мотивацію до навчання	☐	☐	☐
Надавати молодим людям можливість керувати та одержувати зворотний зв'язок	☐	☐	☐
Інформувати молодих людей про можливості навчання та підтримувати в їх ефективному використанні	☐	☐	☐

Пригадайте ситуації, коли ви змогли застосувати цю компетенцію або її складові. Стисло опишіть, що відбулося, що спрацювало, а що не спрацювало і як ви оцінили свою компетенцію (персональна рефлексія, спостереження за процесом, зворотний зв'язок від колег, реакція учасників): _____

Хто може підтвердити вашу компетентність: _____

ФУНКЦІЯ 3. ПІДТРИМУВАТИ ТА РОЗШИРЮВАТИ МОЖЛИВОСТІ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ ЩОДО ОСМИСЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА, У ЯКОМУ ВОНИ ЖИВУТЬ, І ВЗАЄМОДІЇ З НИМ

	Дуже добре	Задовільно	Необхідно покращити
Допомагати молодим людям визначати та формувати відповідальність за ролі, які вони хочуть виконувати в громаді й суспільстві	☐	☐	☐
Підтримувати молодих людей у визначенні цілей, формуванні стратегій та організації індивідуальних і колективних дій заради соціальних змін	☐	☐	☐
Підтримувати молодих людей у розвитку критичного мислення й розуміння суспільства та влади, устрою соціальних і політичних систем та можливостей впливу на них	☐	☐	☐
Підтримувати розвиток у молодих людей компетенцій та впевненості	☐	☐	☐

Пригадайте ситуації, коли ви змогли застосувати цю компетенцію або її складові. Стисло опишіть, що відбулося, що спрацювало, а що не спрацювало і як ви оцінили свою компетенцію (персональна рефлексія, спостереження за процесом, зворотний зв'язок від колег, реакція учасників): _____

Хто може підтвердити вашу компетентність: _____

ФУНКЦІЯ 4. ПІДТРИМУВАТИ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ В АКТИВНОМУ Й КОНСТРУКТИВНОМУ ОПАНУВАННІ МІЖКУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН

	Дуже добре	Задовільно	Необхідно покращити
Підтримувати молодих людей у здобутті міжкультурних компетенцій	☐	☐	☐
Забезпечувати взаємодію між молодими людьми різного походження вдома й за кордоном для підвищення обізнаності про інші країни, культурні контексти, політичні погляди, релігії тощо	☐	☐	☐
Творчо працювати з конфліктами задля їх конструктивної трансформації	☐	☐	☐
Активно залучати молодих людей різного походження та ідентичностей до заходів молодіжної роботи	☐	☐	☐

Пригадайте ситуації, коли ви змогли застосувати цю компетенцію або її складові. Стисло опишіть, що відбулося, що спрацювало, а що не спрацювало і як ви оцінили свою компетенцію (персональна рефлексія, спостереження за процесом, зворотний зв'язок від колег, реакція учасників): _____

Хто може підтвердити вашу компетентність: _____

ФУНКЦІЯ 5. АКТИВНО ПРАКТИКУВАТИ ОЦІНЮВАННЯ З МЕТОЮ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗДІЙСНУВАНОЇ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ

	Дуже добре	Задовільно	Необхідно покращити
Залучати молодих людей до планування й організації оцінювання	☐	☐	☐
Планувати та застосовувати різні партисипативні методи оцінювання	☐	☐	☐
Використовувати результати оцінювання для покращення практичної діяльності	☐	☐	☐
Стежити за новітніми молодіжними дослідженнями щодо становища і потреб молоді	☐	☐	☐

Пригадайте ситуації, коли ви змогли застосувати цю компетенцію або її складові. Стисло опишіть, що відбулося, що спрацювало, а що не спрацювало і як ви оцінили свою компетенцію (персональна рефлексія, спостереження за процесом, зворотний зв'язок від колег, реакція учасників): _____

Хто може підтвердити вашу компетентність: _____

ФУНКЦІЯ 6. ПІДТРИМУВАТИ КОЛЕКТИВНЕ НАВЧАННЯ В КОМАНДАХ

	Дуже добре	Задовільно	Необхідно покращити
Активно оцінювати командну роботу з колегами та використовувати результати для підвищення її ефективності	☐	☐	☐
Просити та надавати зворотний зв'язок щодо командної роботи	☐	☐	☐
Ділитися інформацією та практиками молодіжної роботи з колегами	☐	☐	☐

Пригадайте ситуації, коли ви змогли застосувати цю компетенцію або її складові. Стисло опишіть, що відбулося, що спрацювало, а що не спрацювало і як ви оцінили свою компетенцію (персональна рефлексія, спостереження за процесом, зворотний зв'язок від колег, реакція учасників): _____

Хто може підтвердити вашу компетентність: _____

ФУНКЦІЯ 7. РОБИТИ ВНЕСОК У РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПОЛІТИКИ / ПРОГРАМ, КРАЩИХ ДЛЯ МОЛОДІ

	Дуже добре	Задовільно	Необхідно покращити
Активно залучати молодь до формування політики та програм організації	☐	☐	☐
Співпрацювати з іншими у формуванні молодіжної політики	☐	☐	☐

Пригадайте ситуації, коли ви змогли застосувати цю компетенцію або її складові. Стисло опишіть, що відбулося, що спрацювало, а що не спрацювало і як ви оцінили свою компетенцію (персональна рефлексія, спостереження за процесом, зворотний зв'язок від колег, реакція учасників): _____

Хто може підтвердити вашу компетентність: _____

ФУНКЦІЯ 8. РОЗРОБЛЯТИ, УПРОВАДЖУВАТИ ТА ОЦІНЮВАТИ ПРОЕКТИ

	Дуже добре	Задовільно	Необхідно покращити
Використовувати підходи проектного менеджменту	☐	☐	☐
Шукати ресурси та управляти ними	☐	☐	☐
Візуалізувати проекти, писати звіти та готувати презентації для різноманітних аудиторій	☐	☐	☐
За необхідності використовувати інструменти інформаційних і комунікаційних технологій	☐	☐	☐

Пригадайте ситуації, коли ви змогли застосувати цю компетенцію або її складові. Стисло опишіть, що відбулося, що спрацювало, а що не спрацювало і як ви оцінили свою компетенцію (персональна рефлексія, спостереження за процесом, зворотний зв'язок від колег, реакція учасників): _____

Хто може підтвердити вашу компетентність: _____

